

İLÂHİYYAT KÜLLİYATI

SAYI — 18

CİLD — 1

B.2
8

Varidât-ı Süleyman Şerhi

(DİN KÜLTÜRÜ)

YAZAN :

Ömer Fevzi Mardin

YAYAN :

İlâhiyyat Kültür Te'lifleri

Basım ve Yayım Kurumu

Sayı — V

Kemal Matbaası

İSTANBUL

1951

İLÂHIYAT KÜLLİYYATI :

Sayı — 18

$\frac{B-3}{8}$

VÂRİDÂT-I SÜLEYMAN» ŞERHİ

Yazan

Ömer Fevzi Mardin

8 Haziran 1950 de kurulması müsaadesi İstanbul Vilâyetince
tasdike iktiran eden

İLÂHIYAT KÜLTÜR TELİFLERİ BASIM VE YAYIM
KURUMU NEŞRİYATINDAN :

Sayı : V

İSTANBUL

1 9 5 0

«MÜHİM BİR HÂDİSE»

Bu sene bir kitap basıldı.. «VÂRİDÂT-I SÜLEYMAN» adlı bu kitabın muhteviyatı, emsâlsiz ve meydana gelişi, fevkalâde bir hâdise idi. Zira bu muhteviyat; fanî bir beşerin sesi kullanılarak izhar edilmiş İlâhî kelâm idi. Kelâmın zuhûr tarzı, ma'na ve ifâdece kıymeti ve okuyanı tâ candan sarışı, cezbeyleyişi; bunun o mahiyette olduğuna şüphe bırakmıyordu.

Nesir ve şiir olarak işitilen bu Kelâmın bir kısmı; Allahın Mukaddes Kitaplarındaki emirlerini şerh ve tefsir, bir kısmı yepyeni İlâhî fikirler, kanaatler ta'lim ediyor; bir kısmı bugünkü dünya ızdırabının sebeplerini tahlil ve kurtuluş çarelerini ta'yin ediyor; bir kısmı da hikemî nasihatlerde, ahlâkî iykazlarda bulunuyor, irfana müteallik yüksek bilgiler öğretiyor ve bilhassa HAK ve HALK hukukuna son derece dikkati çekiyor ve her işin başı bu olduğunu ihtar ediyordu...

Kelâmın fevkalâdeliği :

Kelâmın fevkalâdeliği şu sebeplerdendi:

- 1) Ağzından kelâm çıkan insanın, naklettiği bilgilerin çoğundan, yâni, İlâhiyat ilminden haberi yoktu.
- 2) Kelâmın uslûbu, edâsı, şivesi, hulâsa ifâde tarzı ile bir alışkanlığı yoktu.
- 3) İhtiva ettiği bilgi yenilikleri dolayısıyla bu zatın başka bir eserden öğrenip söylemiş olmasına da ihtimâl yoktu. Zira, böyle bir eserin mevcudiyeti işitilmiş değildi.
- 4) Kelâmın zuhûr tarzı fevkalâde idi.
- 5) Bu kelâm ile dünyaya yalnız ilim ve fikir bakımın-

dan yenilikler değil, aynı zamanda umumî bir müjdenin de gelmiş olması pek mühim bir hâdise idi. Öyle bir müjde ki, onunla bütün bir dünyanın istikbali taayyün ediyordu. Zira, «CEMÂL» tecellisinin istikrar bulacağı müjdeleniyordu.

İmdi, düşünelim:

Bir insan bilmediğini, bilmediği bir tarzda nasıl söyler?

İşte fevkalâdelik burada!

O hâlde:

Her fevkalâdelik gibi bu da İlâhî bir hâdise, yâni, bir mu'cizedir. Mu'cizeler, tabiat kanunları dışında vukua gelen hâdiselerdir.

Şu kısa tahlil ile, bu Kelâmı Enis Behiç Bey kendiliğinden söylemediğine göre, nasıl söylediği üzerinde düşünelim:

«— Acaba bu sözleri Enis Behiç Beyin karşısına geçerek veya içine girerek kim söyledi?» diye araştıralım. Allahdan başkası söylemiş olamaz neticesine varırız. Zira, bu emsâl-siz kelâmı Allahdan başka söyleyebilecek bir ruh (Melek veya İnsan ruhu) mevcut olaydı, şimdiye kadar söylememiş olmasına imkân yokdu., Kim bu kadar güzel şeyleri bilir de cihana bildirmeğe atılmaz? Böyle güzel şeyleri bilip de ketmeden nasıl Allahdan korkmaz ve Allahın, öylesini kendi hâline bırakmasına imkân mı var?.

O halde:

Kelâmı söyleyen ve Enis Behiç Beyin sesini kullanan «RUHULKUDÜS» dür. Yâni, Allahın «ZÂT» nurudur.

Ma'lûmdur ki, «RUHULKUDÜS» büyük meleklerde, büyük nebîlerde ve velîlerde tecelli için yer alır. Meleklerden «CEBRÂİL ALEYHİSSELÂM» bu meyandadır. Kur'anı Kerimde buna dair işaret olduğu gibi Hazret-i İsâ hakkında da açık sarahat vardır. Fakat, Enbiya Devrinden sonra böyle «RUHULKUDÜS» ün dünyaya Kelâm izhar ettiği işitilmiş değildir.

Bu, ilk def'adır ki, Enis Behiç Beyde vâki oluyor. Yâni;

«RUHULKUDÜS»'ü hâmil bir melek veya mütekâmil bir insan ruhu ki, O, «SÜLEYMAN ÇELEBİ» diye itibarî bir nâm alıyor. İşte o mübarek ruh, Enis Behiç Beyin kâh karşısına geçerek bir insan şeklinde görünerek söz söylüyor, Enis Behiç Beye naklettiriyor. Kâh, Enis Behiç Beyin içine girerek doğrudan doğruya dilini ve sesini kullanıyor. Enbiya Devrindenberi emsâli işitilmediğinden dolayı bu hâdise fevkalâde ve aslında Hakkın Mu'cizesidir. Mu'cizenin hikmeti, fevkalâde dikkati celbetmek ve «hak kelâmı» olduğuna kanaat getirmektir.

Hâdisenin ehemmiyeti:

Böyle fevkalâde ve emsalsiz bir hâdiseyi yaratan Allahın, elbette bir muradı vardır ve bu muradı; hâdisenin ehemmiyeti nisbetinde mühim ve şumûllüdür. Öyle ki, faydaları bir şehrin veya bir ülkenin hudutları içine inhisar edecek mahiyetde değildir. Bu, bütün beşeriyete mal olacak bir alâka ve şumûl taşımaktadır. Öyle ki, bu hem bir kurtuluş müjdesidir, hem de ilim sahasında cihanı alâkalandıran bir hâdisedir. Bu İlâhiyat, ruhiyat, hikemiyat sahasında Din ve Tasavvuf esaslarında, bilhassa Allah hakkı ve Halk hakkı gibi mukaddes haklar esasında ve içtimaiyat cihetinden herkesi alâkalandıran bilgilerdir. Bunun, dikkat ve hayretini çekmiyeceği ve yepyeni fikirler ve kanâatler edindirmeyeceği kimse yoktur, seviyesini yükseltmiyeceği yer yoktur, bilhassa müjdeler ve teselliler vermeyeceği insan yoktur; o insan ki, her gün ve bilhassa bugün bilgiye ve teselliye ne kadar muhtaçtır.

Hâdisenin tesirleri :

Hâdisenin her insan üzerinde muhakkak bir te'siri olacaktır. Elverir ki, Allaha, ruha ve ma'nevî hayat âleminin mevcudiyetine inanmış bulunsun.

Her insanın alacağı asgarî fâide:

1) Tesellidir. Bununla insan kalbi ferahlayacak ve kuvvetlenecektir.

2) Bugünkü neslin i'tikadı sâflanacak, özlenecek ve ihtiyaç nisbetinde aydınlanacaktır. Çünkü Enbiya Devri ile bu neslin arası çok uzamış, i'tikadlar za'fa, sönüklüğe; tereddiye uğramıştır.

Netice itibariyle, bugünkü dünya nesilleri aydınlanacak ve ma'nen kalkınacaktır. İnsanı şevk ve gayret saracaktır. Ma'nen canlandıracaktır. Öyle ki, her güzel işde birlik ve beraberliğin, fikirde ve yürekte özleri vücut bulacaktır. Hakikî sulh ve salâh, emniyet ve nizam ondan sonra teessüs edecektir. Şaşkın âvâre, me'yûs insanlar bir istikamete doğrulacak; düşkün ve bitkin kimseler dirilecek, kımıldanacaktır ve güzel bir hayatın yolunu tutacak ve hilkatteki muradına erecektir.

İntibah:

İntibahla bir an düşünelim; bugünkü dünyanın ihtiyacı bundan başka neyedir, bugünkü dünyanın ıztırabını; emniyet, sulh ve korkulardan kurtuluş ilâcından gayri ne giderebilir?. Bu muazzam derde Allahdan başka kim ilâç ve çâre bulabilir? Her milletin ki, insanlık haklarını muhafaza uğrunda yüklendiği millî müdafaa bütçeleri her birinin belini bükümüştür.. Her fedakârlığa rağmen netice yine nankör ve kat'î bir emniyetten mahrum değil mi? Bu da'vayı Allahdan başka kim fasledebilir?.

Netice :

Buraya kadar fevkalâdelik esaslarının mahiyeti, ilmî bakımdan öz olarak hulâsa edildi zannındayım. Şimdi gelelim tebşirât, yâni, umuma taallûk eden müjde bahsine:

İnsan tesellisiz yaşayamaz :

İnsan tesellisiz yaşayamaz. İnsanın insanca yaşayabilmesi, ümit ve teselli iledir. Ümitsiz kalan insan ya tereddî eder, hayvanlaşır; ya çöker, söner, perişân olur.,

Dünya hayatında sabır; hayat mücadelesinde esas kuvvettir. Fakat sabır, Allahdan ümidi kesilmeyenlerin harcıdır. Allah bilgisi zaif olan insanın tesellisi de, mukavemeti de, sabrı da zaif ve kifayetsiz olur. Her Mukaddes Kitap, (Âkıbetin Hayrolacağı) yâni, iyi olacağını, dünyanın iyilerin eline geçeceğini, dünyaya iyiliğin hâkim olacağını söyler. Meselâ, Kur'anı Kerimde (Âkıbet Müttekilerindir) yâni, (Dünya nihayet iyi insanların eline geçecek ve dünyaya iyilik hâkim olacak) buyurulmaktadır.

Bu hakikati; evvelki ümmetlerin Mukaddes Kitapları da müjdelemiştir. Hattâ, Benî İsrail Peygamberleri kitaplarında bu hakikat tafsilât ve teferruatile izâh edilmiş, dünyaya ileride hâkim olacak iyilik devrinin bütün güzel vasıfları, ideâl hayat şartları bir bir ta'rif edilmiştir.

Bu ta'riflerle, daha dört bin sene evvel beşeriyete, Allah şunu ihtar ve şunu tebşir buyurmuştur:

- 1) İyiliğe doğrulun ki, iyilik devri gelsin.
- 2) İyiliği sevin ki, iyilik size gelsin.
- 3) İyiliği isteyin ki, Allah size versin.

4) Siz Allahı tanıyınca, Allah bilgisi, saygısı, muhabbeti herkesi kaplayınca bütün ıztıraplar bitecek, bütün saadetler gelecek; zira bütün ihtilâflar kalkacak, HAK ve HALK hukuku her şeye hâkim olacak. Bütün yürekler, bütün fikirler iyi hislerde, iyi gayelerde birleşecek.

İşte, bunlar ümitle ve bir ideal edinmekle olur.

Ümitsiz insan ne ise, ideâlsiz insan da odur. Bilgisiz insan her teselliden mahrumdur. Evvelâ, hikmet-i vücudundan habersizdir. Binaenaleyh, nereye istikamet alacağını, neye çalışacağını ta'yinden de âcizdir. İdeâlsiz insan, gününü

gün etmekden ilerisini düşünemez. Yalnız, karnını doyurmadan, hırslarını tatminden başka bir gayretle harekete geçemez. Şahsına endişelidir, yalnız kendini düşünür ve her şeyi bu noktadan ayarlar. Bütün dünyanın ızdırabı; yer yer bu gibilerin bozuk fikirlerinden ve başkalarına zararlı hareketlerinden, cemiyete bir şey vermeyip hep almak derdinden, samimiyet ve müşterek işbirliğine muhalif zihniyetlerinden mütevellittir.

İmdi, insana ümidi veren iymândır, müşterek iymân. ideali veren ise, Allahın emirleridir. İyilikde birleşme ve işbirliği emirleri ve fenalıktan çekinme tahzirleri, bunların içindedir. Emniyet içinde işbirliğini ve müsavi haklarla her işde beraberliği ta'lim ve esbabını te'min eden., Allahın dinleridir. Ne buna muhâlif bir dîn vardır, ne de bunları emretmiyen bir dîn..

Din, içtimaî nizamdır. Bütün iyilikleri nizamlayıp yürütür. Medeniyet, bu nizamda atılan her adımın verimidir ve kurtuluş, bu yolda varılan ideâl hayattır.

İşte «VÂRİDÂT-I SÜLEYMAN» adlı kitap bize bu hakikatleri tekrar ve yeniden dikkatimizi çekerek izâh ediyor ve ilâveten evvelki nesillere söylenmesi mevsimsiz düşen bir takım hakikatleri sırası geldiği için söylüyor. Bugünkü neslin en çok muhtaç olduğu şey'i; geleceğin iyiliğini müjdeliyor ve diyor:

«ALLAH BES VE DER HEME AN ZÛL-CEMÂL BES!»
yâni, «Allah kâfidir. Her an ve zaman Allah, Cemâlî tecellilerile kullarına kâfidir.»

Allahı, kifayetsiz zannı ile, şunun bunun elinde perişân olmayın, Allaha sarılın; O, sizi kurtaracaktır.

Evet; Allahın hem Cemâlî, hem Celâlî tecellileri var. Her biri liyakat veya ihtiyacımıza göre tecelli etmekte idi. Fakat bugün bütün dünya iki Cihan Harbinin intibahile salâh ve kurtuluş yolunu aramağa başladı. Aciz ve perişanlık içinde Allahdan istimdada koyuldu. Allah da cevap veriyor:

«Allaha sarılarak birleşin! Allahın iyilik yolunu tutun!. İyiliğe varın! Kurtuluş ve saadet o yolun üzerindedir ve size Allahın Cemâli tecellileri her an ve zaman imdât edecek, yolunuzu aydınlatacak ve her hususta sizi muvaffak kılacaktır» diyor.

18/Ekim/1949

(VÂRİDÂT-I SÜLEYMAN)

Şerhi

Sayın Enis Behiç Beyin (VÂRİDÂT-I SÜLEYMAN) adlı pek mühim bir kitabı basılmakla herkes gibi bu âciz kulu da alâka ile şevke getirdi. Ve bende bu kitaba hizmet emeli hâsıl oldu. Bu kitaba hizmet; onu:

1) Halk diline çevirerek anlaşılmasını kolaylaştırmakla;

2) İlmî ihtisas ile çözümlmesi lâzım gelen noktalarını şerh ve izâh etmekle mümkün olabilecekti.

İşte, bu emelle Allaha sığınıp işe başladım. Hattâ kitabın basımından evvel başladım.

Öyle ki, bu vesile ile esâs kitabın almadığı tafsilâtı da ilâve etmek niyetindeyim. Daha doğrusu, «Rahmet» addettiğim bu «VÂRİDÂTIN» hiç bir damlasından alâkadarları mahrum bırakmamak fikrindeyim.

Ve yine kitabın almadığı bir kısım vardır ki, bu «VÂRİDÂTIN» nasıl gelmeğe başladığı ve sonra nasıl bir devreye girdiği keyfiyetidir. Onu da anlatmak istiyorum. İnâyet ve muvaffakiyeti Büyük Allaktan diliyorum, Âmin!

« Ön Söz »

Gayem:

«VÂRİDÂT-I SÜLEYMAN» adlı kitabın ibâresini açıklamak ve temas ettiği bahisleri izah etmektir.

Esas kitap; İlâhî emirlerden, ta'limlerden, iykazlardan, nasihatlardan ve doğru yolu gösteren bilgilerden mürekkeptir. Mühim bir kısmı manzum ve bir kısmı da nesirdir.

Mukaddime, edebiyât itibariyle pek parlaktır, pek câziptir. Ancak, kitap muhteviyatının Enis Behiç Beye intikal tarzı müphemdir, vazîh değildir. (SÜLEYMAN ÇELEBÎ) adlı bir ruhtan bahis vardır. Fakat bu ruhun hakikî mahiyeti ve naklettiği sözlerin hakikî menşei, tarzı ve gayesi hakkında kâfi vuzûh yoktur.

İşte, merakı çeken bu esasların izâhını luzumlu gören bir zat; Enis Behiç Beyin yakın dostu ve bu «VÂRİDÂT» keyfiyetile yakından alakalanmış ve bazı oturumlarda da bizzat bulunmuş olan bu zat, sayın edip ve bilgin TEVFİK ARARAT beş makale yazmış ve bunları (EDEBİYAT ÂLEMİ) isimli haftalık bir dergide neşretmiştir ki, benim için de Vâridâtın başlangıcını kısmen aydınlatan bu güzel yazıları, kendi işittiklerime takdimen ve sırası ile aynen aşağıya naklediyorum.

ÖMER FEVZİ MARDİN

Edebiyat Âleminde Metapsychique bir hâdise

— I —

« Söyliyen Kim ?.. »

*Hicrânı tatmıyan ne bilür Aşk lezzetin?
Telhî-i gamla işle tefekkür halâvetin.
DİLDÂR senden ayru değil, rûhun içredir?
Fikr et şu Ayn-ü Gayr oluşun sırr-ı vahdetin!..*

*Biz senle bir mükâşefe gencinesindeyiz,
HAK sînemizde, biz de anın sînesindeyiz.
Çün şî'rimiz ki lâhn-ı Cemâl-ü Celâldir,
Nâyin sesinde, bahr-i muhîtin sesindeyiz...*

*HÜSN Âyetiyle süsledim iymân-ü canımı,
Kurdum gönülde ben yedi kat âsümanımı.
Küfr etti der de katlime fetvâ yazar heman,
Sofî-i bî küşayişe sorsan beyânımı!..*

*Ey DOOST, senden olmak için dehre müjde-res,
Fânûsumun hadîka-i ilhâmı üzre es!
Yârân-ı Hak, niyâz idiniz yekzebân-ü dil:
«Allah Bes, ve Der heme An Zül-Cemâl Bes!»*

Son dört beş yıl içinde cereyan etmeğe başlamış olan bir fevkalâde hâdise var ki, ne ondan, ne onun - nazım ve nesir - fevkalâde nefis mahsullerinden edebiyat âlemimiz de, ilim dünyamız da henüz haberdar değildir. Yukarıdaki şiiri, ilk defa olarak bu haberi vermek için neşrediyoruz.

İlk bakışta - şekil bakımından da, ma'na bakımından da - günümüzün eserlerinden sayılamıyacak olan ve - yuvarlama hesap - Tanzimattan önceki edebiyata ait gibi görünen bu şiir, kimindir?..

Bu suale bir tesâdüf eseri olarak cevap verebilecek durumda bulunanlar, ancak sayılı bir kaç kişiden ibârettir; onların da, umumiyetle, doğrudan doğruya ne edebiyatla, ne edebiyat tarihi ile alâkaları vardır. Mühim olan nokta şudur ki, değil o sayılı bir kaç kişi, bizzat bu şiiri neşrederek bu suali ortaya atan da, yukarıdaki sorunun tam cevabını veremez; onun da yapabileceği; nihayet sûreta cevap vermekten ibâret kalacaktır; tam cevabı verse verse ulema verebilir, psikoloğlar, filozoflar verebilir.

Mes'eleyi açmadan önce - bilhassa gençlere kolaylık olsun diye - yukarıdaki manzumeyi kısmen bu günkü dile ve nesre çevireyim:

«Ayrılığı tatmıyan Aşk lezzetini ne bilir? Düşünme tatlılığını gamın acılığı ile işle! Sevgili senden ayrı değildir, ruhunun içindedir; bu hem aynı, hem gayrı oluştaki birlik sırrını düşün!..

Biz seninle bir mükâşeje gencinesindeyiz. Hak, göğsümüzde, biz de O'nun göğsündeyiz. Bizim Şiirimiz Cemâl ve Celâl musikisi olduğu için biz, Nây'ın sesindeyiz, büyük denizin sesindeyiz.

Ben imanımı ve canımı güzellik âyeti ile süsledim ve yedi kat gök yüzünü gönlümde kurdum. Benim sözlerimi ham sofuya sorarsan, - Küfretti!. diyerek hemen öldürülmeme fırsat yazar.

Senden bu zamana müjdeler ulaştırması için Fânûsumun ilhâm bahçesi üzerinde es Allahım!.. Ey Hak dostları!.. Bir tek dil; bir tek gönül olarak niyâz ediniz:

(Allah Yeter ve her an-ü zaman o güzellik sahibi yeter!.)

Bu sözlerin bir söyleyeni, bir de - biri tek, öbürü de bir-

den fazla - söyleneni var. Hitâbettiği tek kişiye (FÂNÛSUM!) diyor; birden fazla olanlara da (HAK DOSTLARI). Sonra, «bizim şiirimiz», dediğine göre bu, bir (Müşterek şiir) dir. Acaba kimle kimin müşterek şiiri?.. Şu harikulâde güzel niyazdan, ortağın birini anlıyoruz:

«Senden bu zamana müjdelere ulaştırması için Fânûssunun ilhâm bahçesi üzerinde es Allahım!..

Fakat öteki ortak, daha doğrusu asıl sözü söyleyen kim⁷.

Aziz Okuyucular!.. Sanmayınız ki, yeni bir «Râbia Hâtûn» sahnesi tertiplenmektedir. Asla!.. Bu mes'ele, göreceksiniz, o da'vadan çok başkadır ve her bakımdan ondan çok daha derin ve geniştir. Her ne kadar «Râbia Hâtûn» da'vası ile bu fevkalâde hâdise arasında, mahsulleri karşılaştırılınca çok büyük bir yakınlık varsa da ve bizzat bu yakınlık da ayrıca insanı düşündürcek bir mahiyetle yüklü ise de «Fânûs» mes'alesi sâdece bir edebiyat hâdisesi, sâdece bir edebiyat tarihi hâdisesi olmaktan çok daha fazla ve bilhassa bir ruhiyat, ne diyorum, Metapsychique hâdise, bir felsefe da'vasıdır.

Bu iki hâdisenin benzer ve benzemez taraflarını kısaca gözden geçirelim:

1) «Râbia Hâtûn»'un şiirlerinde de, «Fânûs»'un şiirlerinde de dil ve edâ, vehleten eski görünür. Fakat nihayet fark edilir ki bunlarda, ancak bu gün gerçekleştirilebilecek olgun ve çok ince bir âhenk vardır. Bu şiirler, eski asırlardan gelen seslerin bugün duyuluşları değil, bu günün iki sesinin eski asırların dil ve edâlarına bürünüşeridir.

2) Her ikisi de, müstesna bir güzellekle, aynı şeyi terennüm ediyorlar. İlâhî Aşk. O İlâhî Aşk ki, âlemde ondan daha eski ve ondan daha yeni başka hiç bir şey yoktur.

Demek ki «Râbia Hâtûn»'un ve «Fânûs»'un şiirleri şekil bakımından olduğu gibi ma'na bakımından da birbirlerine çok yakındırlar. Bu noktada dikkati çeken, bu müstesna iki sesin aşağı yukarı aynı yıllarda ve tarihimizin muayyen bir

anında yükselip duyulmalarıdır. Eski dille bu yeni Tasavvufun ma'nası nedir?..

Türk Edebiyatı tarihinde «Râbia Hâtûn» diye bir şâir yoktur. Fakat, Arap edebiyatının, İlâhî Aşkî ilk def'a olarak ve son derece ateşli ateşli terennüm eden «Râbia» sı meşhurdur. İslâm âleminde İlâhî Aşkî alev alev şiirlerle eflâke yükselten bu büyük kadını, âdeta ruhunu Türkçe dile getirerek ve adına bir «Hâtûn» katarak bin şu kadar yüz yıl sonra Türk edebiyatına kazandırmaya İsmail Hâmi Danişmendî sevkedene nedir?

O şiirleri yazan ister rahmetli Nâzân Hanım olsun, ister kocası; edebiyat tarihimizde kalacak olan ne odur ne bu. Kalacak olan «Râbia Hâtûn» dur.

3) Fakat, o bir avuç nefis şiirleri yazan, kim olursa olsun, günümüzde yaşamıştır. Düşünmüş, taşınmış, yazmış, bozmuş, düzeltilmiş; nihâyet son şeklini verince onları ortaya çıkarmağa başlamıştır. Halbuki yukardaki şiirin böyle bir yazanı, böyle bir söyleyeni, böyle bir sahibi yoktur.

İşte en büyük fark, işte en entresan nokta!..

Bui mes'elede de:

1) Ortada damla damla değil, rahmet selleri gibi dökülen bol ve çok güzel yazılar olduğu için, önce bir edebiyat hâdisesi karşısındayız.

2) Nazmî ile nesri ile, bu çok güzel yazılarda, maddeye taparlığın ve azgın hırsların kasıp kavurduğu günümüze, tap-taze ve inceden ince bir mistik hava getirdiği için «San'at» tan daha derin bir ma'na görülebilir.

Fakat, bu mes'elede asıl meraklı, asıl orijinâl, asıl aydınlatıcı taraf; bu güzel eselerin bizim gözlerimize, bizim kulaklarımıza geliş yolu, geliş tarzıdır. Meselâ, yukardaki şiir, bir kaç yıl önce meydana çıktığı hâlde hiç kimsenin ağzı ile söylenmiş, hiç kimsenin kalemi ile yazılmış değildir. Ancak, kopya edilmiştir. Ve böyle gelmiştir, olduğu gibi tam ve mükemmel olarak!.. Bunu getiren, ortaya koyan kimdir?.. Hiç kimse! Bir Fincân!..

Ankara'da bir apartımında bir misâfir salonunun bir köşesinde bir yemek masası. Üzerinde, her birinde bir hârf yazılı küçük kartlardan müteşekkil bir dairenin bir tarafı açık. İşte ; orada kapanmış bir fincan duruyor. Sigaralar, kahveler içildikten sonra bu masa başına geçiliyor. Masaya gelenlerin hepsi, kâğıtlarını, kalemlerini hazırlıyorlar. Bu telâşta olmayan bir tek kişi var. O, hazırlık tamam olunca sağ elinin şahâdet parmağını kapanmış fincanın dibine dokunduruyor ve bir kaç dakika susuluyor... Derken, fincan harfler arasında mekik dokumağa başlayınca, parmağı fincan üzerinde bulnandan gayrı her kes dikkat kesiliyor ve çıkan kelimeler hemen kaydediliyor. Parmağı fincan üzerinde bulunan zat da, kelime, mısra, yahut cümleleri, ancak tamam olunca ve söylenince duyuyor...

İşte, yukarıdaki şiir, gözümüze böyle gelmiştir. Bu ve emsâli «Vâridât»; bu gelenler nereden geliyor?.. Karışık mesele!.., - bunun daha elle tutuluru - «Kim» den geliyor?.

Bundan bir kaç yıl önce galiba 1946 da; bir misafirlikte; ispartizma ile de, tasavvufla da - görünürde - pek alâkası olmayan bir zattan, bir ispartizma toplantısına katılması isteniyor. İtizar ediyor. Fakat ısrar karşısında hiç bir şeye inânmadan, hiç bir şey beklemeden, çâresiz ve isteksiz kalkıp masaya doğru yürüyor ve (Ne olacak?..) diyor. (- Bir şey değil, diyorlar. Siz de parmağınızı şu fincanın üzerine koyacaksınız! O kadar.) İşte bu zat, parmağını fincana dokundurur dokunduramaz orada bir kıyamettir kopuyor. Kendisi de, bütün oradakiler de derhâl hayretler içinde görüyorlar ki, fincan, yalnız onun parmağı altında iken hemen harekete geçiyor. Fakat asıl hayretin büyüğü, fincanın hareketleri ta'kibedilipde manzum sözlerin ortaya çıktığı görülünce ve hele bu sözlerin nefis ve sofîyâne oldukları farkedilince, başlıyor. Bu hayret ve sevinç şaşkınlığı biraz yatışır yatışmaz, bermu'tad ispartizmacı ağziyle: «- Ey Ruh!. Sen kimsin?» diye soruluyor: İşte alınan cevabın hûlasası:

«— Süleyman Çelebi!»

— Mevlût sahibi mi?..

«— Hayır!.. Çedikçi Süleyman Çelebi... Haliç'in donduğu kış Üsküdar'da hastalandım. İki yıl sonra memleketim olan Trabzona göçtüm. Mezarımın üstü şimdi bahçedir.»

Ertesi günden itibâren, merakla, bulunan bütün şiir tez-kireleri karıştırılıyor, fakat nâfile, fakat nâfile; bir türlü böyle bir isim bulunamıyor. Nihayet, «— Yok böyle biri yahû! Rûh attı!..» deniyor. Deniyor amma müteakip toplantıda aynı parmak fincana dokunur dokunmaz bakın hayretle neler yazılıyor:

«OL MÜNKİRE BEYANIMDIR:»

*«Târihe geçmemişse eğer nam-ü şöhretim,
Masturdur Kitab-ı Hafaya'da kıymetim.
«Yokdur!..» demekle var olanı yok mu eyledin?
Fikreyle kim: o «Yok» daki «Var» dır hüviyyetim..
Beş nevi' his ile beni idrâk mümteni...
Zira «esîr» den daha üstün nezahetim.*

Bu, aslında uzun ve fevkalâde bir manzumedir. Yalnız, şu beytini okumak bir fikir edinmek için yeter:

*Bî savt-ü bî kelâm, bütün fikrimi oku!..
Ma'nayı gergefe geryim, lafzı sen doku!.*

«Fânûs», bir tesadüfle geçtiği bir ispartizma masasında, fincana bu müstesna san'at ve tasavvuf kumaşlarını dokutan zattır. Fakat, Fânûs'un donuklaştırarak aksettirdiği bu ziya; bu nefis şiirleri ve bu şiirler gibi nefis nesirleri asıl söyleyen?

*Nazmımız öyle fasîhâne ki mensûr gibi,
Nesrimiz, zemzeme-i nazm ile mesrûr gibi.*

diyen kimdir?...

Filân asırda yaşayıp, Üsküdar'da hastalanan; Trabzonda ölen ve ruhu kendiliğinden «Fânûsunun» bulunduğu bir is-pirtizma masasına gelen Çedikçi Süleyman Çelebi mi yoksa «Fânûs»'un kendi mi? Yani, onun şuûr altı; yahut daha doğ-rusu, şuûr üstü mü?

Ulemâ, bunun cevabını vere dursun; biz, yine bizzat Çe-dikçi Süleyman Çelebinin iki üç cevabını kaydedelim:

*«Fânûsa ma'nevîyetimizdir karîn olan,
Gizlenmişiz sanur bizi fîncan'da gafilân!..»*

*
* *

*«Haml-i Meryem gibi Fânûs'a süzüldüm, geçtim.
Anı fânîler içinden bana kendim seçtim.»*

*
* *

*«Nidâ, sâz-ı dil tellerinden gelür;
En içden gelür, en derinden gelür...
Süleyman mı, Zer'an mı, her kimse kim,
O bir Rûh-i pâk-ü berrinden gelür.*

*Bu, Zat-ül Meânî'nin ilhamıdır;
Cemâl-ü Kemalinden ikrâmıdır.
O Hurşîd-i Â'zam ki etmiş tulû',
Ziyâ-paş olan ses, O'nun nâmıdır.*

Çedikçi Süleyman Çelebinin hakikatini aramayı bir yana koyup önce «Fânûs»'u tanımak çok daha kolay, doğru ve hayırlı olacak. Gelecek yazımızda onu tanıtacağım İnşallah.

* Edebiyat Âlemi - 16 - 6 - 1949,,

M A K A L E

— II —

« Fânûs Kim?.. »

Çedikçi Süleyman Çelebinin, kendisine meselâ:

*«Kelâmın, Kelâmımla bir tek kelâm.
Bu bir tek kelâm oldu gerçek kelâm.
Beka nûru, Fânûs, dolmuş sana;
Anunçün doğar böyle yüksek kelâm.»*

diye seslendiği ve gayet açık, gayet cesûr olarak:

*«Server-i âlem'i Cibrîl nasıl cezbeledi?
Bizdeki mevc-i ziya öylece Fânûs'a geçer.»*

dediği Fânûs, kimdir?..

Öteden, yahût «içeri» den, daha doğrusu «En derûn-u derûndan» yani, «içerinin içerisinden» bu türlü hitaplara mazhar olan ve bir ispiirtizma masasını ansızın bir mihrap haline getiren «Fânûs», her hâlde bizim gibi yaşayanlardan biri olmamalı.. İlk akla gelen ve hatta ma'kûl olan bu olmakla beraber hakikat, hiç olmazsa görünürde, bu değildir. Fânûs, bizler gibi yaşayanlardan biridir. Yüksek bir me'murdu; Hariciyeci olarak memleket dışında yıllar geçirmiştir. Ankaradaki baloların; süvarelerin; temsillerin; konserlerin; resmî ve monden bütün toplantıların mu'tâd ve belirli simâlarından biridir. Güzel adamdır, zarif adamdır; şık adamdır. Edebiyatla derinden derine, başta müzik ve tiyatro olmak üzere diğer san'atlarla da derece derece ilgilidir. Me'mur olarak, müsteşardı. San'atkâr

olarak, şairdir. Hülâsa, «Fânûs», meşhur «Enis Behiç Bey» dir. Hayatı, eserleri antolojilere ve mektep kitaplarına geçmiş olan «Enis Behiç Koryürek.»

«Enis Behiç» in ince, zarif, çapkın fantezileri olduğu gibi; yiğit, serden geçti, geniş bir taşkınlıkla, taşkın yazıları da vardır. Arûz'la ortaya çıktı, fakat Hece ile Türk yiğitliğine âbideler dikti; devrinin en erkek sesidir. İsmail Habip Sevük, «- Mensup olduğu genç zümre içinde en kuvvetli âfâkî sesi Enis Behiç verdi.» der. Bu gün de en derin bir enfûsî sesi o veriyor.

«Enis Behiç'in kaderinde sızmak; sızarak bir yere girip orayı yavaş yavaş kaplamak yoktur, Patlamak, fişkırmak, âni-de ve velveleyle meydana çıkmak vardır. 1913 de «ŞEHBÂL» de «VATAN MERSİYESİ» çıkar çıkmaz edebiyat âlemine yekden ön safa geçerek ve orada da derhâl mümtazlaşarak girmişti. «MİRÂS» müellifi, farkında olmadan farketmiş olacak ki kendisi için «Ölmeden önce ölmek» mukadderdir ve mirâsını bırakması gerektir. Nitekim bu gün, «Enis Behiç» «Fânûs»'un şa'saası arkasında görünmez olmuştur. O, hem bir def'a daha ve bambaşka bir nûranî siymâ olarak edebiyat âlemine hem ruhiyat ve tasavvuf tarihine yine kaderi olan olgunluk, ânilik ve velvele ile giriyor...

İnsan, ibadetsiz, perhizsiz, itikâfsız nasıl böyle «Fânûs» laşabilir?., Bir salonda dansederken, nasıl kanatlanıp bir «Âziz Postu»'na yükselebilir? Bunları bizzat «Fânûs» da sessiz, sessiz gizli gizli sormuş olacak ki Çedikçi Süleyman Çelebi şöyle diyor:

*Kul var ki bî teallüm-ü bî cehd-ü bî haber,
İlham-ı Hak ile bütün esrarı keşfeder.
Kul var ki bî ibadet-ü bî zühd-ü bî düa,
Tâ Barıgâh-ı Rabbe kadar eyler î'tilâ...*

En akıllılar, en gözü keskin olanlar bile çok def'a görünüşe aldanırlar. Bir insanın dış hayatına bakıp da iç haya-

tını, hele en mahrem - kendisinin bile haberdar olmadığı en iç - yaşayışını anlamak imkânsızdır. Enis Behiç Beyde bu muazzam istihâle nasıl başladı, ne gibi te'sirlerle; ne yollarla bugünkü hâle geldi?. Bunları da gün olur tafsilâtile öğrenmemiz mümkün olur. Ben, şimdilik ancak belli başlı bir kaç noktayı gelişi güzel kaydedeceğim:

A — «Fânûs», mü'mindir. Fakat, beş vakit namazında değildir. Ne muntazam ve devamlı dinî amelde, ne dinî araştırmada, ne de dinî tefekkürde bulunmuştur. Yalnız, kendisinin bir zaman rahmetli Mehmed Ali Aynî ile tasavvuf etrafında uzun uzun mektuplaştığını, ara sıra görüştüğünü, bir de Üsküdar'daki «Nasûhî Dergâhı» na adını veren zatın torunlarından olduğunu biliyoruz., «Fânûs»'un, yıllarca evvele ait dikkate lâıyk rü'yaları da vardır; işte onlardan ikisi:

1 — Kendi cenaze alayını seyredişî.

2 — Kat'iyen ezberlemediği bir sûreyi rü'yada okuması ve uyanınca tekrar etmiş bulunması.

B — «Fânûs», son yıllarda, işsizlik ve rahatsızlıklar yüzünden, ömrünün belki en sıkıntılı devresini yaşamıştır. Bu devrenin başlangıcındaki alt üst olmalar, hayatının ve şahsiyetinin kabuğunu çatlatmış ve tâ içinden bu acayip ve göz kamaştırıcı ışıkların fişkirmasına vesile olmuştur.

*«Bu ömr-ü muvakkat ki, rü'yâ sana;
Ne gam, gelse âlâm-ı dünya sana.
Geçer, taşradan darbe-i ıztırâp;
Boğarken sünûhat-ı ulya sana.*

*Sen ey nüsha-i mu'tena-yı kemâl;
Kelâmından aks eylesün Zül-Cemâl.
Sözün, Hüsn-ü Aşk'ın mezâmiridir;
Ne vehm-ü füsûndur, ne şî'r-ü hâyâl.»*

C — «Fânûs» dışı ile değil, içi ile şâirdir. Daima «Güzel»'i arayan, «Güzel»'de titreyen, «Güzel»'de eriyen bir ruhtur.

Öyle sıcak, öyle, güzellik ve sevgi dolu bir yüreği var ki bu yürek, onu sık sık kendinden çıkarır, başka «Bir şey» başka «Bir kimse» kılar; ona türlü hayatlar yaşattırır. Güzel eserlerini bu sâyede verdi ve böylece «kendinden çıkıp başka hayatlar yaşama»'ya tabiatıyla idman etti.

Her sahici san'atkâr, esasta böyledir ve her sahici san'atkâr - yalnız o kadarla da kalsa - «Yarı Velî» sayılır; zira gerçek san'at hayatı, «Allah Yolu»'nda - haberli habersiz - bir çıraklıktan başka ve fazla bir şey değildir. «Allah Yolcusu», mistik ise, ustadır. O, sesleri aşmış, hareketleri; şekilleri geçmiş, «Kaynağa», «Sükûn»'a varmış, yâni, Cemâl ve Kemâl'e ermiştir.

San'atkâr; bu duyu âlemi«nin görünürü ardındaki «Görünmez»'i az «çok fark edip - sözler, sesler, renkler, şekillerle - az çok duyurmağa uğraşır; mistik., «Görünmez»'i bulur ve onda saadete boğulur.

San'atkâr; zaman zaman, an be an ve bir dereceye kadar şahsiyeti zindanından kurtulur ve hürriyet içinde başka hayatlar yaratır. Halbuki, mistik., «tuval, ressama; mermer, heykeltraşa nasıl teslim olursa» öyle ve o kadar benliksiz kalarak hayatlar üstüne çıkar, hayatların kaynağına karışır.

Ne mutlû «Fânûs»'a ki, âdeta, hiç bir cehd sarfetmeden sırf Allahın İnâyeti ile san'atın sınırlarını aşmış ve «Yûnus» gibi «Mevlânâ» gibi «Velîlik» göklerine ağmıya başlamıştır.

D — «Fânûs», ispiirtizma ile ne meşgul olmuş, ne ilgilenmiştir. «Süleyman Çelebi»'nin daha ilk ândan itibaren ciddi, dinî. tasavvufî olarak başlayan nazımları, «Fânûs»'u da, ba'zı arkadaşlarını da gittikçe hayatlarını ve gönüllerini durulaştırmaya sevk ettiği gibi bu ispiirtizma toplantılarının havasını da değiştirmiştir. Hemen medyûm: «Fânûs»; ispiirtizmacıdır; «Yârân-ı Hak» ve bu toplantı: «Bezm-i Âlî» olduktan başka, bir müddet sonra harflerin, fincanın, masanın da hep beraber ortadan kalkması için «Çedikçi Süleyman Çelebi», «Fânûs»'una:

«— Kelâma Gel!»
diye seslenmeğe ve:

*«Yoktur bu hurûfa ihtiyâcın.
Kalbinde uyanmada sîrâcın;
Sen söylemek istedin mi söyle!
Çırpınma tereddüdünle böyle!..»*

demeye başlamış, kelâma gelmek için ne yapılması gerekiyorsa onları da birer birer ta'rif etmiştir. Nitekim, dedikleri yapılarak «Fânûs» kelâma gelmiş; bambaşka ve çok mehîp bir sesle ve titreme, terleme ve ağlamalar arasında ilk olarak «Kelâm» nazmını söylemiştir.

Böylece ispiirtizma masasında ve fincan vasıtasıyla gözlerimize gelen sözler, bundan sonra «Fânûs» ağzından kulağımıza gelmeğe başlamış ve «Bezm-i Âlî» ispiirtizma havasından tamamıyla sıyrılmıştır.

Gelecek yazımda; benim de şâhidi olduğum ilk «Bezm-i Âlî»'yi nakledeceğim., Bu, «fincanlı» devrenin sonlarına doğrudur. Bu yazımı da, o ilk devrenin en aydınlatıcı parçalarından biri olan 10/Şubat/1947 tarihinde «Gelen» le bitiriyorum:

*«Sen, seni bilmedikçe, ey Fânûs,
Tatlı rü'yalaraın olur kâbûs.
Geldi on dört yıl önce tebşîrât:
Ol gice afvolundu taksîrat.
Okudun bir dem-i tecellâda
«Sûre-i İnşîrah-» ı, ma'nâda.
Anı ezberleten sana ben idim.
Tekye-i kalbin içre neyzen idim.
Kurtulunca o anda ye'sinden,
Nûr nûş ettin aşk ke'sinden,
Kendini anla artık, ey Fânûs!
Kılma rü'yanı kendine kâbûs!*

*Esiyor sende bir nesîm-i Hüda,
Diz çöküp deyn-i hamdi eyle edâ!*

*Şimdi de işte böyle ikramım:
Akıyor parmağından ilhâmım...
Var mı artık devama bir hâcet?
En büyük hüccet, en büyük hüccet!»*

“ Edebiyat Âlemi — 30 Haziran 1949.,

M, Tefvik Ararad

M A K A L E

- III -

(B E Z M - İ Â L Î)

- A -

Bu hâdise hakkındaki söylentileri, ilk def'a olarak, bundan iki yıl önce duyunca merak ettim ve olanları kendi gözlerimle görüp kendi kulağımla işitmek istedim. Tanıdığım olduğu için «Enis Behiç»'e bu arzumu telefonla bildirdim. Lütfedip isteğimi kabul etti ve beni bu konuşmadan sonraki ilk toplantıya da'vet ettirdi.

1947 Mayısının üçüncü Cumaresi günü akşamı, saat dokuz. Ankarada Atatürk bulvarında, meşhûr «Özen» sırasındaki bir apartımanda Suat Plevnenin dairesi. Kadın, erkek; on, on iki kişi var. Mu'tâd ikramlardan sonra erkekler, ellerinde kâğıt kalem - birinci makalede ta'rif ettiğim - masa başına geçtiler. Kadınların bir kısmı masa etrafında ikinci bir halka oldular, bir kısmı da bitişik salonda...

«Enis Behiç», parmağını fincana koyunca önce susuldu. Sonra, bir kaç def'a:

«Allah Bes, ve Der Heme An Zül-Cemâl Bes!.-»

mısraı, gülbank gibi tekrar edildi.. «Enis Behiç»'te bâriz hiç bir değışme yok. Her kes dikkat kesilmiş. Ben de elimde kalem, her kese, her şeye dikkat ediyorum. Derken fincan harekete geçti. Bütün dikkatim fincanın peşinde ve duraklarında. İşte, görüp tesbit ettiklerimiz:
«— Hûûû... Eyvallah!...

Bu şeb, «Bezm-i Âlî» revnaklıdır. Bu şeb, bir leyl-i hayırdır. (Kandil filân mı acaba? dendi.) Bu şeb, bir leyle-i mübarekedir dimedim. Bir leyl-i hayırdır didim. (Yeni gelenler, var; aceba onları mı kastediyor?) Merak, mâni-i firak olursa, şâd olurum., (Bu söz yeni gelenler için midir?) Beli!. (Çelebi Hazretleri, yeni gelenlere iltifatta bulunmaz mısınız?),

*«Tevfikini refik edicek «zat-ı Zül-Cemâl;
Elbet bulur hakikat-i ekvana ittisâl.»*

(Bu, bana ait olduğu için hem heyecanlandım, hem dikkatim büsbütün keskinleşti. Bundan sonra (Her kes istediğini, ağzını açmadan, gönlünden geçirsün, sorsun dendi.) Her kese manzûm, mensûr cevaplar verildi ve her kes, gelenlerin tam sorduklarına cevap olduğunu söylediler. Bu arada refikama ve bana gelen cevaplar işte:

*«Derûnundan çıkar şek-ü zünunu!
Süleymanın budur şi'r-ü füsûnu.
Muradın kalbinin umkunda titrer;
Niyazımdır: Tamam olsun dilekler.»*

*«Tevfik!. Eğer kalbine her dem, ışık inse;
Etraf-ı hayatın bu ışıklarla sevinse;
Sen, vâsıl-ı aksa-yı temenni olacaksın.
Kalbindeki hülyayı muhakkak bulacaksın»*

«Fânûs» yorulduğu için burada bir fasıla verildi. Bir şeyler yendi, içildi.

İKİNCİ SAFHA:

«Hûûû!

Bezm-i Âlîmiz!, de (Bir duraklama) Vakfe, teşvik-i hamleye vesile olur. Bezm-i Âlîmiz, revnakın arttırmaktadır. Pes

imdi Hüsn-ü Aşk ile Âdemin visâl-i Zül-Cemâl'e nailiyetin yolundaki neşidemizi tertil edelim. (Tertil kelimesi üzerinde kısa bir konuşmadan sonra daha önce gelmiş olan parça okundu. Okunan parça şudur:

*«Halk etmeseydi Âdem-i ol Zât-i Zül-Cemâl,
Olmazdı kâinatı yaratmakta bir meâl.
Ger «Hüsn-ü Aşk»'ı virmemiş olsaydı Âdeme,
İdrâk-i Zül-Cemâl'e dahî yokdu ihtimâl.
Âdem ki cevherinde taşur Hüsn-ü Mutlak'ı.
Ancak odur teferrüs eden sırr-ı muğlâkı.
Bir tel saçıyle bağlanub ol Yâr-i Vahdet'in,
Vardır «Gönül» adındaki «Seng-i Muallâk»'ı.*

*Emmâ ki taş değil o, bir elmâs-pâredir.
Envâr-ı feyzini dağıtan bir sitâredir.
Her dem tavâf ider de o Hurşîd-i A'zam'ı,
Nûrun verir, merâmı fakat istinâredir.»*

«— Hoş okursunuz!..»

Bundan sonra gelen ve benim de fincanın hareketlerini ta'kib ederek kaydettiğim ilk parça da şu:

*«Hayvan da zî-hayât.. Fakat Hüsnü anlamaz!
Bilmez nedir «Güzel» den uçan ol nesîm-i râz!
Bülbül, ki âşıkane sanursun feganını,
Ancak beka-yı cins için olmakda nağmesâz!*

*İnsan, kemâl-i hissi kadar Hüsn'e bağlanur.
Aşk âteşiyle kalbi o nisbetde dağlanur.
Ya «Hüsn-ü Aşk» sihri eğer olmasa, nasıl
Mecnûn misâli durma yanub durma ağlanur?.*

*Âheng-i şekl-ü renk... Budur «Hüsn-i dünyevî»!
Âheng-i Rûh-u nûr.. Bu da «Hüsn-i ma'nevî»!
Mâ'nâ'ya maddeden geçerek gör güzelliği,
Mâ'nâ ki maddeyi Ezeliyyetde muhtevî...*

*Âheng-i şekl-ü renk... Bu, «fânî güzel» demek.
Âheng-i rûh-u nûr... Bu, «Hüsn-i Ezel» demek:
Bir ân-ı râ'şeden mi ibâret visâl-i yâr?
Ger böyle olsa lâıık olur mübtezel demek.*

*Ekber'den Ekber'in daha Ekber'den Ekber'i...
Asgar'dan Asgar'ın daha Asgar'dan Asgar'ı...
Mâ'nâ budur, visâl-i müebbed anınladır.
Duymak ne mutlu böyle bir Aşk-ı Mutahhar'ı!..»*

Hüsn-ü Aşk sıratından Visâl-i Zül-Cemâl'e nâilîyet'i ser-i mû anlatabildim mi, eyâ Yârân-ı Hak?. Hak cümlemize olVisâl-i âl-ül âl'i nasîbeyliye!..

«Yâ Hak!» deyû bir gice sizlere nidâ kılmış idik; bu leyl-i hayrda da Hakk'a matla' olan'a nidâ eyleriz:

«— Yâ Aşk, yâ Aşk, yâ Aşk!»
Hûûû... Eyvallah-

M A K A L E

— IV —

(B E Z M - İ Â L Î)

— B —

Benim ilk olarak şahidi olduğum ve geçen yazımda naklettiğim toplantıdan sonra «Fânûs»'un kelâma geldiğini duydum ve 14 / Haziran / 1947 Cumartesi akşamı buna da şâhit oldum.

«Enis Behiç»'in evindeyiz.. Artık ne masa, ne harfler, ne fincan var. «Enis Behiç» rahatça bir koltuğa oturdu. Derlenip toplandı. Hazır bulunanlar, gülbank okumağa başladılar. «Enis Behiç»'de hafif bir solgunluk var, gözler kapandı. Kendisinde gayet hafif bir titreme hissediliyor. Derken, pek «Enis Behiç»'in olmayan bir ses:

«Hû... Eyvallah!,»

Kelâmın Kelâmımla bir tek kelâm olduğun sana dimedim mi; ne korkarsın evlâd, kimden çekünürsün, kim sana ne diyecek?., (Sözün, hüsn-ü Aşkın mezâmiridir, ne vehm-ü füsûndur ne şiir-ü hayâl..) dimedim mi; ne korkarsın evlâd kimden çekinürsün, kim sana ne diyecek?. Eş'ar-ı müştereke-mizi senün ağzından okuruz:

*«Nazmımız öyle fasîhâne ki mensûr gibi,
Nesrimiz, zemzeme-i nazm ile mesrûr gibi.
Biz ki mi'mar-ı hünermend-i beyaniz, sözüümüz
Burc-u bârûsu rasîn silsile-i sûr gibi...»*

*Sana derlerse eğer: «Sen niçin oldun Fânûs,
Sanki efsûn-u hurafat ile meshûr gibi?
Neye terkeyleyerek menfaat-i dünyayı,
Bağlısın böyle Süleyman'ına mahcûr gibi?»*

*Bak o gafillere bir tatlı tebessümle melûl,
Tâ seni sanmıyalar zatına magrûr gibi.*

*Sade bir tarz ile sen şöyle cevabın viresin:
«Bize takdîr-i Hüdâ böylece mastûr gibi!*

*Hasret-i nûr ile kendin tutamaz bîçâre,
Nâre pervane koşar yanmağa mecbûr gibi!»*

*Sonra sen cûş ile birden bire haykır: «— Yâ Hak!»
Sesini duymalılar sayha-i Mansûr gibi.*

*Şimdi sen âleme geldin de Enîs oldu adın,
Sen ki bir hizmet-i mebrûkeye me'mur gibi.*

*Rûh sığmaz cesedin mahpesine pür heyecân,
Kalamaz şevk-i Hüdâ maddede mahsûr gibi..*

*Sarsın etrafı bütün velvele-i fisk-u fücûr,
RÛH kendin duyurur demdeme-i SÛR gibi.*

*Hakk-ı nasûtâ teaddî iden ol gaddarı,
Göreceksin, gün olur, kendisi magdûr gibi*

Bu takazada bunalmış, ararız Tanrımızı.

Bize bizden de yakınken sanuruz dûr gibi

*Eğilirken başımız yes'ile meftur gibi
Kalbe birden bire Allah dolar Nûr gibi.
Nûr, nûr, nûr gibi, nûr gibi.*

Cümleniz nûr olasız. Nûra varasız., Nûr dileyib, nûr
alasız Hûûû.. Eyvallah!. Biz gideriz siz kalasız? Hû... Hû...
Hûûûû!»

«Fânûs», terlemiştir ve gözleri yaşlıdır.

*
* *

Bir hafta sonraki 21/Haziran/1947 Cumartesi akşamı ya-
pılan toplantıda da bulundum. O gece «gelenler» de işte:

«— Hûû., Eyvallah!.

Bezm-i Âlîmiz bu gece revnaklıdır..

Rûbaî, der vasf-ı Suphi Ziya

«Mevlûd-i Ziya subh-u nağamsâz oldun.

Gûlbang'ime ruh'aver-i âvaz oldun.

Pür zemzeme üstad-ı, terennüm-sün ki,

Sen ruhum için beste-i şehnâz oldun.»

Emma; âhengin ittihadın bulamadımız..

«Allah bes, ve Der heme Ân Zül-Cemâl Bes!» mısraını;
Suphi Ziya daha önceki toplantılardan birinde âdeta irticâlen
bestelemiş. Bu toplantıda gûlbank o beste ile okundu, fakat,
âhenkli ve düzgün okunamadı.

Suad!. Evlâd!. Sen dimez misin ki Fânûsun her sözü
mülhemdir. Dimez misin ki, eş'ar-ı sabıkası da mülhemdir;
ya neden anın nazm üzre beyanatın kabul etmek istemezsin?
Geçen leyle-i sebtde «Eş'ar-ı müşterekemiz» didim; «Fânûs»
bununla iftihar eyler; sen fahrin bozmayasın. Ba'zı ebyatın
taakubün eyüce zabt ettiremedim ve ba'zı ebyatı «Fânûs»
ağzından söyleyemedim; ol manzume-i hakiranemizi bir dahi
tekrar eylersek suda-ı seri mucib olur mu?. Cevab veresün
sem'akâr!. (Bu hitap; Suad Plevne'yedir. Bundan sonra

«Fânûs», geçen toplantıda gelen ve yukarıda kaydettiğim
manzumeyi tekrar etmeğe başladı. Bir yerden sonra tashih
ve ilâvelere şahid olduk; olduğu gibi aşağıya geçiyorum.)

«Bize Takdîr-i Hüda böylece mastûr gibi!
Rûh sığmaz cesedin mahpesine pür heyecan,
Kalmaz şevk-i Hüda maddede mahsûr gibi.
Sonra sen cûş ile fânîlere haykır: «— Yâ Hak!..»
«Sesini duymahlar sayha-i Mansûr gibi.
Şimdi sen âleme geldin de Enîs oldu adın,
Sen ki bir hizmet-i mebrûkeye me'mur gibi.
Bakma ahval-ü şürûtun fitne-ü şûrişine,
Vardır ıycab-ı Ezel kim görünür şûr gibi!
Sarsun etrafi bütün velvele-i fisk-u fücûr.
RÛH kendin duyurur demdeme-i SÛR gibi.
Hakk-ı nasûta teaddî iden ol gaddarı,
Göreceksin, gün olur, kendisi mağdûr gibi
Bu takazâda bunalmış, ararız Tanrımızı,
Bize bizden de yakinken sanuruz dûr gibi!

Eğilirken başımız ye's ile meftûr gibi
Kalbe birden bire ALLAH dolar nûr gibi!
Nûr, Nûr, Nûr gibi, Nûr gibi!.

Bir «Ara» dan sonra ikinci celse:

«— Fânûs!. Sen kim, mülhem-i nûr efşânsın ve kelâmımla bir tek kelâm olduğun duyan insansın; fakat çok kerre zebûn-ı heyecansın; ondan ötürü alûde-i nisyanısın; ol beyt fedâ edilmez, ol beyt olmadan sânihât edâ edilmez, ol beytin yeri orasıdır.»

Bize takdir-i Hüda böylece mestûr gibi:

Hasret-i nûr ile kendin tutamaz bîçâre,
Nâre pervane koşar yanmağa mecbur gibi.

«Fânûs, kendi sânihasından heveslenip tanzimi şî're kalksa dahi iznimizledir.» dedik. Fânûs, «Sokak» adlı bir şiiir yazmak diler ; yazsun ne durur?. (Suad Plevne, - Bir

tarafa cevap mı efendim?. Dedi) Biz Hakka hitab ederiz. Kimseye cevap vermeyiz. Nidâ'nın saz-ı dil tellerinden geldiğün dimüşük. Esvatın enderûn-i derûndan geldiğün bildirmüşük; Fânûs'a ma'neviyetimiz karindir, d emüşük. Eğer, mülhem-i nûr efşân olmasa bir Fânûs-ı bî haber olsa, sanur mu-sun ey Suad biz ona karin olalım?. Bildüklerünüz bilmedüklerünüzün müvacehe-i zalâmında güneşle şebtâbe misâli uçub kaçar. Ben cevheri getirür Fânûs'un pute-i kalbine ilka eylerüm; ol putede cevherin nasıl pişirilip ne şekle getirüldüğün, idrâk-i Fânûs'a sor!. Ol idrâk olmasa cevher, pute-i kalbde rüsûp olup kalır. Demedüm mü, Fânûs'un şair olması ahsen olur, kelâm nazmının kıt'a-i evvelin düşünesin.

*«Bu ömr-ü muvakkat ki rü'ya sana.
Ne gam, gelse âlâm-ı dünya sana!
Geçer, taşradan darbe-i ıztırıp,
Doğarken sünûhat-ı ülya sana.*

dimedük mü idi?.

Yine bir leyle-i sebtde demedük mü ki: (Siz sözlerimiz dinleyüp telezzüz eder, sonra ferâmûş kııarsuz.) Fânûs!. Sen dün dedin ki, «Ben telgraf teliyim, teli çeken başkası; dinleyen başkası; tele bundan ne şeref gele?» Fânûs!. «Öylesine, Fânûs-u bîhaber derler dedük. Bîhaber olmak dilersen ben giderim sen kalursun.»

«Enis Behiç», iki elini kaldırdı ve açıldı...

« - Şimdi bir hâyâl gördüm; elleriyle bana gelir gibi, yahud veda' eder gibi.» dedi ve üzüldü.

M A K A L E

— V —

(B E Z M - İ Â L İ)

— C —

28/Haziran/1947 Cumartesi akşamı'nın (Vâridât)'ı:

«Hû.. Eyvallah!..

Fânûs (Son günlerde hayr işledin) günlerin hayr ola
Ölümü düşünürsün; sanma ki ölüm, hayatdan gayr ola!.

Der beyan-ı vahdet ve sırr-ı intikal:

*Ben sen'im, sen de ben!
Sen O'sun, ben de O!
Biz O'yuz cümleten,
Rûh O'dur, ten de O!*

*Hâlik-u Hilkatın
Haşr-ü neşr olması...
Zill-ı fânîyetin
Nûr ile dolması...*

*Kim gider, kim kalur?
Gitme yok, kalma var?
Ehl-i Dil zevk alır;
Bizde zevk alma var!.*

*Zevk-i Lâhût'u al!
Câm-ı sübbuh ile.
Lücce-i aşka dal;
Cezbe-i rûh ile.*

*Hüsni sev, Hakkı bul!
Aşk-u hicrânla yan!
Nûra sevdalı kul,
Nûr-i İymanla yan!*

*Âh-ı Bülbül gibi,
Ney niyaz eylesün!
Her gönül gül gibi,
İhtizaz eylesün!*

*Hamd-ü şükr et ki yok
Mal-ü mülk illetin.
Nûr-i zerrîni çok
Mâ'nevî servetin...*

*Mülk-i tammin senin
Olsun ancak mezar.
Ol siyah meskenin
Arş'a dek umku var...*

*Çekme gam, yoksa ger,
Süslü mermer taşı.
Menzil-i Hayr-ü Şer:
Vahdet'in yolbaşı!*

-Bu sonuncu yazımızı, - başka bir toplantıda «Güzel - Çirkin» hakkında gelen çok değerli bir kaç cümleyi kaydettikten sonra - «VÂRİDÂT-I SÜLEYMAN»'ın en güzellerinden bir tanesi ile bitireceğiz.

«— Sev, düşmanı sev, düşmanını sev; düşmanlarını sevmesini yârânına söyle, öğret!. Hüsn-ü sev, Kuphu da sev!. Kuph-un güzellik yönün göresin. Çirkinlik yok; güzellik var. Güzel’de güzelliğini gören nâzik rûhtur. Çirkin’de güzeli bulan, andan ince rûhtur. Kalbinden ihtirası atıp aşk-ı sâf’ı tad!..»

Der beyan -ı aksül Cemâl

*Umman’da gird-ü bâd ki olmuş gönülde Hû...
Gök’ler de berk-u raad ise güllerde reng-ü bû...
Gözyaşı bezm-i vuslata kevser sebû sebû
Ferman-ı kibriyâ ile aks’ül—Cemâl bu*

*Hâsir niday-i Hüdühüd’e bülbül çiler geçer
Feryad-ı fîrkat üstüne şen türküler geçer
Bir sehl-i mümteni gibi cânan güler geçer
Ferman-ı, Kibriyâ ile aks’ül-Cemâl bu*

*Vardır tükenme bilmiyen emsâl-i şan-ı Hak
Manzume-i nusus-ı ezel Kehkeşan-ı Hak
Sensin Enîs, şair-i imanfeşan-ı Hak
Ferman-ı Kibriyâ ile Aks’ül-Cemâl bu*

*Zannetme kim tesadüfün âsârı hâdisat
Bir sırr-ı pür nizam ile cârî olur hayat
Bünyenden ihtirası atıp aşk-ı sâf-ı tat
Ferman-ı Kibriyâ ile Aks’ül-Cemâl bu*

*Aklın kitabın içre velî ol kitâb sen
Eflâk-ü hâk hep sen-ü necm-i harâb sen
Şevk-u mesar içindeki her ıstırab sen
Ferman-ı Kibriyâ ile Aks’ül-Cemâl bu*

ŞERH KİTABINDA TAKİB ETMEK İSTEDİĞİM USUL

«VÂRİDÂT-I SÜLEYMAN» kitabının Bezm-i Âlî tertib sırasını esas ittihaz ederek yazmağa başlıyorum [1].

Bu şerh kitabı için tutmak istediğim usul şu esaslardadır:

1 — Her Bezm-i Âlî'nin [yâni Vâridât kaydedilen her topluluğun] sırasıyla evvelâ asıl Vâridât kitabındaki metnini dercetmek.

2 — Her metindeki anlaşılması kolay olmıyan lûgatlerin mânalarını göstermek.

3 — Metnin heyeti umumiyesini bugünkü konuşma lisanında tekrar ifade etmek.

4 — Metnin dinî ve tasavvufî yâni ilmî bahislerdeki mâna ve mefhumlarını şerh ve izah etmek.

HÂDİSENİN BAŞLANGICI

(VÂRİDÂT-I SÜLEYMAN) kitabı (Bezm-i Âlî) lerden [yâni Vâridâtı zaptedilen topluluklardan] terekküb etmektedir. Bunun nasıl başladığı ve sonra ne hal aldığı hakkında pek muhtasar bile olsa tarafımdan bir fikir vermek yerinde olur.

[1] *Bu sabah 19 Ekim 949 (Vâridât-ı Süleyman) kitabının tertib sırasını gözden geçirmeğe başladığım zaman günlük gazeteyi getirdiler, baktım sayın Enis Behiç'in evvelki gün Ankara'da vefatı haberini okudum. Yüreğim hüznle doldu. Allah rahmet buyursun âmin.*

Hâdisenin başlangıcı; işittiğime göre şöyledir:

Bir gün Enis Behiç Bey merhum; bir avukat dostunun ziyaretine gidiyor. Vakit gecedir ve avukat evinde misafir bulunan bir kaç zat ile (ispirtizma) masası etrafında toplu ve meşguldür. Salona girince bu hal ile karşılaşan Enis Behiç Bey hoşnutsuz bir tavırla doğru yandaki odaya geçiyor. Ev sahibi avukat; kendisini odadan salona gelmeğe zorluyor. Yâni misafirlerini bir araya toplamağa mecbur kalıyor. Enis Behiç Bey hiç istemiyerek buna muvafakat ediyor. Zira: Söylediklerine göre Enis Behiç Bey ruhlarla konuşulduğuna pek inanırlardan değildir. Belki maddî âlem üstünde veya ardında bir âlemin mevcudiyetine inandığı da malûm değildir; hattâ hakkındaki kanaat; bazılarınca menfidir bile.

İmdi. Avukatı müşkül durumdan kurtarmak ve diğer misafirleri etrafında toplandıkları masadan veya ev sahibini onlardan ayırmamak için nihayet Enis Bey de masa kenarına gelip oturmağa razı oluyor ve fincan vasıtasıyla ruhlarla konuşma işi böylece devam ediyor. Şimdi Enis Behiç Bey tam bir alâkasızlıkla kenardadır. Fakat o kendi haline bırakılmıyor ve (sen de parmağını fincana koy bakalım ne olacak?) diye ısrar ediliyor. Enis Behiç Bey yine isteksiz ve heyete uymuş olmak için parmağını fincana koyuyor. Fakat heyet bir fevkalâdelikle karşılaşiyor. Zira fincan hem mutad hareketinden daha hızlı hareket ediyor, hem de ismi hiç birinin malûmu olmayan bir ruh kendi ismini yazdırıyor: Süleyman Çelebi!.

Fevkalâdeliğin bir ciheti de şu: Süleyman Çelebi isimli ruh: (Beni neye çağırdınız veya ne istiyorsunuz?) gibi ispiirtizma tecrübelerinde âdet olan bir tarzda bir şey sormuyor. Kendisi doğrudan doğruya nasihatlere, talimlere başlıyor. Hazırın; yepyeni bir usul takip eden bir ruh karşısında olduklarını anlıyorlar. Enis Beyde dahi ilk defa olarak inanç ve alâka başlıyor.

İşte Süleyman Çelebi'nin talimleri evvelâ bir çok toplulukta böyle mutad usul dahilinde fincan hareketleriyle kaydolunduktan sonra Süleyman Çelebi Enis Beye: (Kelâma gel!) emriyle yeni bir vaziyet ihdas ediyor. Yâni Enis Beyin vücuduna girip emir ve talimlerine birleşik vücudla ve Enis Beyin sesini kullanarak devam ediyor ve Enis Beyin vefatına kadar hal; bu tarzda cereyan ediyor.

FASILA ve KİTAB

İleride bu kitabın mündericatında inşaallah görüleceği üzere Bezm-i Âlî'lerin cereyanında bir fasıla zuhur ediyor. Bu fasılanın akabinde Enis Bey mühim bir hastalık geçiriyor (nüzûl). Fakat Allahın inayeti ile emsalsiz derecede çabukça, bir kaç gün içinde hastalık zâil oluyor. Bir kaç ay bu yüzden (nekahatte, yorgun) geçtikten sonra senesi sonunda aynı hastalık yine geliyor ve yine Allahın bir lûtfu mahsusu olarak bir kaç gün içinde Enis Bey iyileşiyor ve daha bir kaç ay (aynı yorgunlukta) geçtikten sonra Enis Bey Ankaradan İstanbula muvakkaten geliyor ve birinci hastalığından evvel basılmak üzere bana gönderdiği kitabın basım işi de İstanbulda bitmiş ve tevzi durumuna girmiş bulunuyor [2].

[2] *Enis Behiç Beyin tabedilmek üzere bana gönderdiği kitab (Vâridât-ı Süleyman kitabı) müsveddelerinin tabî' işinde büyük himmet ve gayreti sebmeden merhum Selim Arık Beyi minnet ve rahmetle anmak borcumdur. Hattâ o güzel kitabı okuyan her okuyucunun da her duyacağı memnulukta onun bir hakkı, bir hizmet payı vardır.*

Kitabın basımı kolay olmadı. Zira kitab burada tertiblenecek, fakat malzeme ve tertib işinin bütün teferruatı ile hepsi Ankara'da Enis Behiç Beye beğendirilecek ve müsveddeler de böylece burada tashihleri yapılacak fakat son tashihi yine Ankara'ya gönderilerek Enis Behiç Beye tasdik ettirilecekti. Kitabın yazı çeşitlerinin ve puntularının ve

Enis Bey kitaplarının tevzi isini bizzat idare ederken İstanbulda benimle buluştuğu üç defada yine Bezm-i Âlî vâki ve kelâm varit oluyor ki onların mündericatını ve Enis Beyin bazı mektuplarını bu Şerh Kitabının sonuna derç niyetindeyim. Allah müyesser buyursun âmîn.

2 inci hâşiyenin devamı

renklerinin, kâğıt cinsinin intihabında, daima Enis Behiç Beyle muhabere edildi. Bu muhabereyi ve hattâ bazan bizzat gidip Enis Behiç Beyle konuşma işini Selim Bey temin etti ve bu himmeti aylarca ârızasız gösterdi. Bu kitabın matbaaca istenen ilk avans bin lira ücreti Hâşim Mardin Selim Arık Beye verdi ve ikinci bin lirayı bilâhare matbaaya kendinin verdiğini Selim Bey söyledi. Selim Bey vefatından on beş gün evvel bana şöyle dedi: (Basılan kitablardan 225 tanesini Hâşim Mardin'e ve 225 adedini de kendine (verilen biner lira avans karşılığı) ayırdım. Hâşim Mardin'inkini aldır. Kitapları, aldırdıktan sonra Hâşim Mardin'e de bunu söyleyip fikrini sordum: (225 kitabı sattır, parasını kâmilen fukaraya dağıt) dedi.

Bu kitabın tertib ve tabı' işlerini müzakere için haftanın muayyen günülerinde ya Selim Beyin yazıhanesinde veya Salâhaddin Köseoğlu Beyin evinde buluşup konuşuyorduk. Salâhaddin Beyin de fikrinden bu hususta müstefit olduk. O da vefat etti. Onu da bu vesile ile rahmetle anmış olmak isterim.

Bu güzel işde kendine de bir hizmet payı ayrılmak üzere sık sık Selim Arık Beyin yazıhanesine arzı hizmete giden ve Salâhaddin ve Selim Beyle kitab tertibatı hakkındaki müzakerelerimizde bulunan genç kıymetli dostumuz Abdurrahim Güzelyazıcı Beyi de takdirle anarım.

VÂRİDÂT-I SÜLEYMAN

Şerhi

BEZM - İ ÂLÎ : I

Bezm - i Âlî :

Bezm-i Âlî tâbirini; Süleyman Çelebi emir ve talim buyurmuştur.

Şöyle ki:

Bir bezmde (yâni toplulukta); bu topluluğa (seans) mı diyelim? Ne diyelim? diye sorulmuş, Hazreti Süleyman, (Bezm-i Âlî) deyin buyurmuş. İmdi (Bezm-i Âlî) tâbiri kitaba böyle mal olmuştur.

Gülbang-i Şerif :

Gülbang; seslenmektir. Fakat Allahın ismini veya sıfatlarını veya medh-ü senâsına aid bir kelime veya cümleyi sesle ona mahsus bir mâkam ve âhenkle tekrarlamalara (gülbang) denir. Metni şudur:

Allah Bes, ve Der heme An Zül-Cemâl Bes!

MÂNÂ-İ ŞERİFİ :

Allah yeter ve her ân ve zaman cemâl sahibi yeter.

Yâni:

Allahdan başka bir merci aramağa lüzum yoktur. Cemâli

sıfatlar sahibi Allah; bütün güzel alâkalarıyle kuluna her ân ve zaman kâfidir.

Allahın kullarına kifayeti hakikatinin gülbang'e esas itti-haz edilmesi; bu hakikatin yüksek sesle cihana ihtar zamanı geldiğine işarettir: «Ey insanlar, yüksek sesle cihana söyleyin ki Allah; her varlığın yegâne sahibidir.

Ve onun kullarına hem tam, kâmil alâkası, hem de kendinin Cemâlî sıfatları vardır. Bu sıfatlariyle her ân ve zaman her ihtiyacınızı tatmine hazırdır. Ve sizi her tehli-ken kurtarmağa kâfidir.» mânasını tazammun eder.

NAZM

Nidâ-yı İlâhî beyanındadır:

— 1 —

- 1 — Kalbinde duyduğun sesi bil: Tanrının sesi.
- 2 — Bir ses ki mümtenî'dir anın vafedilmesi.
- 3 — Cehdeyliyam misâl ile tarife ben anı.
- 4 — Elvan-ı tâyf dan süzülen nûr huzmesi.

— 2 —

- 5 — Gûyâ ki mâverâ-yı kevâkibden inmede.
- 6 — Hem tâ iliklerindeki zerrâta sinmede.
- 7 — Elhânı, cism-ü cânını okşarken aşk ile,
- 8 — A'sâb tellerinde nihânı gezinmede.

— 3 —

- 9 — Fânûs her ne dem ki içinden gelür bu ses,
- 10 — Ezvâk-ı Mâsivâ 'ya bütün ibtilâyı kes;

11 — *Tekrar kıl seninle beraber olanlara:*

12 — *Allah Bes, ve Der heme An Zül-Cemâl Bes!*

*

13 — *Mâsiva' dan kurtulan kul, gussadan âzâd olur.*

14 — *Mâsivâ kaydın çekenler dâima nâşâd olur.*

L Ü G A T L E R

Bes — Kâfî, Yeter.

Der heme ân — Her an ve zaman

Zül-Cemâl — Güzellik sahibi, cemâl sahibi

Nidâ - yi İlâhî — Allahın çağrısı, seslenmesi, söylemesi.

Mümteni — İmkânsız.

Vâsf — Târif.

Ceht — Uğraşmak.

Elvan — (Renk) 1er.

Levn — Renk.

Tayf — Hayal veya (menşur) denen şekilde akse-den güneş ziyası.

Hüzme — Bir şeyin saçılması ile zerrelere hava vada birbirinden ayrılarak aldığı

Mâ-verâ — Ard, öte, arka.

Kevâkip - Yıldızlar.

Kevkeb — Yıldız.

Zerrât — Zerreler

İlhân — nağmeler.

Lahn — Nağme.

A'sâb — Sinirler.

Asab — Sinir.

Nihani gezinmede — Tesirleri dolaşmada.

Fânûs — Fener.

(Vâridât) nurunu dışarıya naklettiğinden dolayı Enis Beyin aldığı temsilî isim.

Her ne dem — Her ne zaman.

Dem — Nefes, an, zaman.

Ezvak — (Zevk) 1er.

Sivâ — Nefsi, kendine çekip insanı Allahtan gaflete düşüren dünyalık. ibtilâlâr.

İbtîlâ — Müptelâ olmak, düşkünlük.

Gussa — Dert, keder, endişe.

Azadlık — Esirlikten kurtul-

Kayd — Bağlılık, esirlik.

Naşâd — Sevinçsiz, hoşnutsuz, rahatsız.

Manzum Metnin Konuşma dilimizde nesir halindeki ifadesi

- 1 — Kalbinde duyduğun sesin Tanrının sesi olduğunu bil.
- 2 — O; tarifi imkânsız bir sesdir.
- 3 — Onu misâl getirerek tarife çalışayım:
- 4 — O; güneşten türlü renkte süzülüp gelen bir nûr seli gibidir.
- 5 — Sanki yıldızların ötesinden iner gelir.
- 6 — Hem tâ iliklerindeki zerrelere girip sinmededir.
- 7 — Onun akış sesi; vücudunu ve canını aşk ile okşayıp kaplarken.
- 8 — Sinirlerinin her bir telinde onun mânaları gezinir durur.
- 9 — Fânûs; içinden her ne zaman gelirse bu ses.
- 10 — Âdî zevklerden bütün bağlarını kes.
- 11 — Seninle beraber olanlara tekrar edip söyle.
- 12 — Allah yeter, ve her ân ve zaman Cemâliyle Allah yeter.

*

- 13 — Nefsin hava ve hevesinden kurtulan kul gamdan da kurtulur.
- 14 — Nefsin esirliğinde kalanlar daima gamlı olur.

Şerhler

Şerhlerde bir takım malûmlara dayanarak ictihâd edeceğim. İctihâd; bir adamın âmmeye göre malûm ve muteber bir takım esaslara, dayanarak bir şey hakkında hüküm veya mâna vermesidir. Riyaziyatta cebir muâdelelerinde bir takım malûmlarla mechullerin halli gibi.

İstinad edeceğim vesikalar; Mukaddes Kitabların [hak bildiğimiz dört kitabın] mündericatı ve Peygamber Efendimi-

zin talimleridir. Kullanacağım ölçüler ise akıl ve mantık ölçüleridir.

İşimin ehemmiyeti nisbetinde mes'uliyetimin büyüklüğünü de takdir ve onu Allah huzurunda kabul ediyorum.

İctihâdımı kabul edip etmemekte herkes hürdür. Benim ictihadlarım; bir hakikati aydınlatma yolunda atılmış adımlardır. Vazifem; okuyucularımı düşündürmekten ibarettir. Kabul ederlerse birleşiriz. Etmezlerse; sebebi de eğer dar fikirlilik, kuru taassub, kara cehaletten ibaret bir gerilik değilse; bilâkis daha güzel, daha câzib bir şey ise ne âlâ kendilerini tebrik ederim. Ve bunu ileri fikir yolunda atılmış yepyeni, faydalı bir müşterek kazanç telâkki ve iftihar ederim. Fikir hayatımızda bizleri kalkındıracak bu gibi ileri düşüncelerdir. İnsanın maddî manevî hayatında rüşdünü, olgunluğunu, kıymetini ifade edecek mi'yâr; fikir seviyesidir. İşte her yeni iyi düşünce; fikir hayatında insanlığa mal olmuş bir ileri adımdır. Ve bu adımlar nesillerce birbirini tâkib ederek; fikirler ilerlemiş ve seviye yükselmiş olacaktır. Hakikatler; bir ferdin, bir neslin değil umum beşerin malıdır, müşterek medenî hayatın ışıklarıdır.

İnsan; bu ışıklarla yolunu, irfan yolunu doğrultur. Hak ve hakikate doğrulur. Hakka erer, âvârelikten, şaşkınlıktan kurtulur.

Müslümanlık; beşeriyete en son devri, yâni rüşd devrini açmıştır. Çünkü beşeriyet bu yaş çağına girmiştir. Şarklıdan da, Garplıdan da bu çağın iktizasını beklemek herkesin hakkıdır. Bu devirde herkes; fikrinde, fiilinde yâni her hareketinde hürdür amma, her mes'uliyetden evvel bir manevî mes'uliyet ve mükellefiyet taşıdığını idrâk etmesi gerekir.

İnsan rüşdü icabı faydalı gördüğü şeylerde öne atılmak için içinde bir hareket gayreti, hattâ tazyıkı duyar. Emirsiz, cebirsiz ileriye yürür. Rüşdün, vazife ve mes'uliyet hissini iktizası budur. Allaha ve insanlığa hizmetin mânası da budur.

ŞAHSİ İÇTİHADIMA GÖRE : TAHLİLLERİM

Birinci Bezm-i Âlî'nin başlığı:

(Niday-i İlâhî beyanındadır.)

diye yazılı olması; altındaki sözlerin Ruhulkudüs tarafından söylenmiş Hak söz olduğuna dikkati çekmektedir.

Birinci kıt'ada :

Birinci, ikinci, üçüncü mısra'lar bu hakikati tekrar ve te'yid etmekte, dördüncü mısra' ise, bunu bir misâl ile tarif etmektedir.

Kendimize bir sual:

Buna inanalım mı?

Ben şahsan inanıyorum.

Mesnedim [dayanağım]:

1 — Yalnız bu Bezm'deki mübarek Kelâmın değil, bütün kitabdaki (Bezm-i Âlî'ler) muhteviyatının ilim ve edebiyatı bakımından emsalsiz birer şâheser olması.

2 — İstinad ettiği esasların Kur'anı Kerim'le tearuz etmemiş olması ve Kur'anı Kerim'in kapalı geçtiği bazı mevzu-ları tafsil ve izah etmesidir.

3 — Yalnız Türk'lerin veya müslümanların değil bütün beşeriyetin medeniyetine ve fazilette birleşmesine ve iyilik-lerde işbirliği etmelerine sâik olacak güzellikte hikmet ve irfan dolu kıymette olmasıdır. Bu kitab; sanki bütün Mukad-des kitabların bir hulâsasıdır. Ve Mukaddes kitabların nâzıl oldukları devirlerde muhatab olan nesillerin o zamanlar an-lyıyamıyacağı, kavrıyamıyacağı yüksek kültürün bu nesile Cenabı Hakkın bir inâyet ve ikramıdır.

Meselâ:

Meselâ Şeriât ve Ahkâm kitabları olan Tevratı Şerif

Kur'ân-ı Kerîm' de (düşmanını sev) diye emir buyurulmamıştır. Yalnız ahlâk kitabı olan İncili Şerif' de bu emrolunmuştur. Çünkü bu emir; ileride dünyanın kemâl devrine erdiğinde o devrin içtimaî nizamına prensib olacaktı. Zira o devirde düşmanlık kalmıyacaktı.

Fakat ondan evvel hak ve adaletin dünya yüzünde teessüs ve istikrarı lâzımdı. Halbuki buna mâni olan düşmanlar vardı. Dünyaya zulüm ve istibdad hâkimdi. Hak ve hürriyete mâni olan istibdad idarelerini, tahakküm sistemlerini yıkmak, bütün engelleri kaldırmak ve onların yeryüzüne ettikleri ayrılık ve husumet zihniyetlerini sökmek için harp etmek lâzımdı. Bu halde düşmanına düşman olarak bakmak zarurî idi. Nitekim (düşmanını sev) emrini bildiren Hazreti İsa; düşmanların kuvvet ve muhalefeti karşısında hayatta bile kalamadı. İsteddiği ahlâkın cârî olabileceği bir cemiyeti kurmağa hayatında bile imkân bulamadı. Henüz yüz yirmi kadar bir ümmet toplamış iken genc yaşında dünyadan yükseldi. Talim ettiği ahlâkın cemiyette teessüsüne mâni olan düşmanlarla mücadele işi beşeriyetin rüşd devrine kaldı. Yani insanların hak ve hürriyeti benimseyeceği ve onu müdafaa uğrunda can verebileceği bir devreye kaldı.

İşte bu devr; müslümanlıkla başladı. Hazreti Muhammed güzel bir ahlâkın hâkim olduğu hür, demokrat bir cemiyet kurdu ve dünyanın yarı kısmına bunu yaydı ve diğer kısımlarına da canlı örnekler gösterdi.

Çünkü bu temizlik için ferağat ve fedakârlık lâzımdı. O devrin insanları manevî bir rüşd ile bu yola can baş koydular, mal mülk koydular. Allah aşkı ve insanlık gayretiyle ölümü göze aldılar. İnsanlığı kurtarma yolunu açtılar. Bir insanı milyonlarcası desteklediler. Çünkü işi benimsediler.

Fakat teslim edilir ki Ahkâm kitaplarında (düşmanını sev!) emri evvelce gelmiş olsaydı İslâmiyet devrinde hürriyet muharebeleri olamaz ve kıyamete kadar da insanlar esa-

retten kurtulamazdı. Hürriyete her ne bahasına olursa olsun kavuşmak için karşılığında her ne gibi fedakârlıklar iktiza ediyorsa [can ve mal] hepsini gözden çıkarmak ve mâni olanları düşman saymak ve düşmana en müessir darbeyi vurup mâni devirmek ve işler bittikten sonra da düşmanlığı unutmak ve (düşmanı sevmek) esasına avdet icab ediyordu. İşte on dört asır evvel açılan devir bu maksadla açıldı, dünyaya yayıldı, neticeye doğru da hızla gidiyor.

İkinci kıt'a :

Bu kıt'anın (5) işaretli mısraı Allah sesinin geliş tarzını tarife devam etmektedir. 6 ncı, 7 nci ve 8 inci mısra'lar; Allah sesinin, duyanlar üzerindeki tesirlerini incelemektedir. Bu tesirleri kendimde duyduğum gibi; diğer işidenlerin de öyle duyduklarını biliyorum. Binaenaleyh bunun hak ve hakikat olduğuna inanıyorum.

Üçüncü kıt'a :

Bu kıt'anın dört mısra'ının mefhumu ve hulâsası şu olsa gerektir:

Allah sesini duyan insan; bunun [yukarıda tarifleri geçen] yüksek zevklerini canda ve bütün iliklerine kadar vücudunun zerrelerinde duyacağına göre: [Hemen gafletten silkinip canlanmalı ve gaflete düşüren boş veya zararlı şeylerden yüz çevirmelidir.

İnsanı; hakikî hedefinden ayıran, bâtil zevklere müptelâ kılan, nefsin hayvanî temayüllerinden; el çekmelidir. Böylece manevî, yüksek zevk içinde Allahın kurtuluş yoluna girmelidir. Yaradılıştaki İlâhî murada uyarak salâh ve ıslaha çalışmalıdır. Ve bilmelidir ki; hayatın her safhasında; her adımında, ve insanlık idealinin bu kurtuluş yolunda Allah; her ihtiyaç için her ân ve zaman insana kâfidir. İşte her zaman hatırda tutulacak budur ve başkalarına her vesile ile hatırlatılması gereken de budur.] buyuruluyor.

Son beyt:

Bu beytin mufassal şerhi (2) nci Bezm-i Âlî'deki nazmın (2) nci kıt'asına tahsis edildi. Orada inşaallah teferruatıyla görülür. Burada, hulâsatan şunu kaydetmekle iktifa ediyorum.

Sivâ :

Sivâ; insanın dünyaya gelişinde vücudunu terki eden uzviyetin hayvanî meyillerinin taallûk ettiği dünyalık boş veya zararlı şeyler; salâh ve selâmete mugayir fena ibtilâlardır. Zararlarından bir başlıcası da insanı hakdan gafil kılması ve İlâhî yolundan alıkoymasıdır.

İşte:

İnsanda tabiat olarak kendini gösteren ve insanın hâl ve hareketlerinde fena tesirlerini belirten bu çamurdan kurtulan kul; o yüzden başına gelecek belâların, cezaların endişesinden ancak kurtulur. Aksi halde gamlı, endişeli olur.

SON NASİHAT

Hûû Eyvallah ... Nûra varasız. Nûr alasız. Nûr olasız.
Biz gideriz. Siz kalasız. Hûû Eyvallah..

Tahlili :

Hû; Allahın zâtına işaretir; Allahın âlemleri yaratmadan, isimleri ve sıfatları meydana çıkmadan evvelki Mukaddes varlığı işaretidir. «Hû»; «O» demektir.

Nûr olmak :

Allah; göklerin ve yerlerin nûrudur. Allah, yarattığı şeylerin hepsini nûrundan yarattı. Ve her yaradılan şey niha-yet nûr olacaktır. Çünkü aslına dönüp katılacaktır. Binaen-aleyh her şeyin aslına katılmak için tekâmül ve ıstıfa yapması nûr haline gelmesi zarurîdir.

Nûr'a varmak :

Nûra varmak; (Fenâ fi—llâh) mertebesine ermek, yâni Allahda fânî olmak, nûra nûr olarak katılmak demektir.

Nûra varmak için, Allahın yoluna doğrulmak ve yaklaşıtırcı yardımcı nûru alacak sebeplere tevessül etmek lâzımdır. Meselâ ibadet etmek, Allahla meşgul olmak, Allaha hizmet etmek yâni hayır ve hasenat işlerinde ve insanlara iyilikte bulunmak, iyi işler görmek bu vesilelerdendir.

Hulâsası iki kelimedir: Allaha kulluk, halka hizmet.

Zira insanı Allahdan uzakta tutan şey; kesafettir. Ve kesafeti nisbetinde insan; aslından yâni nûr saflığından uzaktır. İnsanın dünyaya geldikten sonra geçirdiği hayatta gaflet yüzünden veya işlediği günahlar yüzünden peyda ettiği kesafetten başka bir de hilkatin vukuu sırasında insan ruhunun yaratıldığı semâ tabakasının derece derece aşağılığı yüzünden uğradığı kesafet vardır. Kesafet; nûrun aslındaki sâfiyeti bozan, ruhu mağşuş, bulaşık, katışık hale koyan menfi şeylerden hâsil oluyor. Kesafet lâtafetin zıddı mânadadır.

Nûr almak :

Nûr almak: Yukarıda söylediğim gibi ibadet ile ve Allahın muradına hizmet ile(yânî cemiyete faydalı ve hayırlı olmakla, dünyanın imar ve ıslahına yaramakla) ve bunun için de evvelâ kendi nefsinin tasfiye ve ıslahına çalışmakla, başkalarının ıslah ve kurtuluşlarına hizmet ve yardım etmek ile mümkündür. Ve derecesi bu hizmetlerin derecelerile mütene-sibdir.

Nûr olmak :

Nûr olmak, nûr almanın neticesidir. Allahdan gelip vücudunda yerleşen nûr yabancı kesafeti tedricen vücuddan giderir. İşte vücudundaki kesafetlerin bu temizliği sona erdiği zaman insan; nûr olmuş olur.

Biz gideriz, siz kalasız

Hazreti Süleyman [hakikatte Süleyman adlı musaffa ruhda söz söyleyen Ruhulkudüs; yâni Allahın Zât Nûru] demek istiyor ki bu Bezm-i Âlî'nin neticesinde söz kesilince biz gitmiş gibi oluruz. Fakat bizim yerimize siz kalmış olun. Buradaki kalmaktan maksad kaim olmaktır. Yâni Ruhulkudüs'ün talimlerini benimseyerek hem anınla şahsan âmil olmak hem de Ruhulkudüs'ün yaptığı talim işini başkaları hakkında devam ettirmektir. Allah müyesser eylesin âmin.

Hû Eyvallah !

Hû; Allahın Zâtına işarettir. Eyvallah; Allahın her dediğine rıza, itaat göstermek onları iyi kabul etmiş olmak remzidir. Eyvallah diyen; işittiklerini iyi kabul etmiş ve onları ifa etmeği zımnen taahhüd etmiş olur.

Bir mülâhaza :

Hemen şu ilk Bezm-i Âlî'den edindiğimiz fikre göre diyebiliriz ki ilim ve irfan esasında bu kitab bugünkü nesle mükemmel bir kültür kaynağıdır.

Bütün Mukaddes Kitabların özünü vermekte, her kitabtaki mânayi beşerî tekâmül icabı derinleştirmekte ve genişletmektedir. Binaenaleyh; rüşd sahibi beşer nesline irfan esasında emsâlsiz bir yardımcı kitabdır. Devirlerce çok âlimler bir çok güzel kitablar yazmışlardır. Fakat: «Kalbinde duyduğun ses: Bil Tanrının sesi» diyememişlerdir. Müstesnâ olarak bu kitabdır ki onu söylemiş ve inandıracak şartları ihtiva eylemiştir. Bugünkü insanlara ve yarınkilere bu; hakikaten İlâhî bir nimettir ve bizleri bu kitabla bu derece alâkalandıran sâik onun bu ehemmiyeti, fevkalâde kıymetidir.

BEZM-İ ÂLÎ: II

Gülbang-i Şerîf :

“Allah Bes ve Der heme An Zül-Cemâl Bes ,,

Başlangıç :

Hûûû... Eyvallah!

Beyt'ler

—1—

“Ben Aşk-ı ilâhî ile yandım da uyandım ,,

“Her zerre rımâdımla mükerrer, yine yandım,,

— 2 —

“Tennûre-i nûrâni-i Bekâ, gâze-i kalbim ,,

“Gülbang-i avâlim dolu âvâze-i kalbim ,,

L Ü G A T L E R

Rimad — Kül.

Tennûre — Geniş etekli beyaz entari. Mevlîlerin sema' elbisesi.

Bekâ — Ebedî varlık.

Gâze — Tul.

Gülbang— Sena ile çağrış ve alkış.

Avâlim — Âlemler.

Avâze — Ses, sesleniş.

Beyt'lerin konuşma dilimizde ifadesi:

— 1 —

*“Ben Allah aşkı ile yandım da uyandım ,,
“Külümün her zerresiyle tekrar tekrar yine yandım,,*

İzahı:

Birinci mısra :

Burada aşk; bir câzibedir. Yanmak; münebbihdir. Gaye; uyanmaktır.

İmdi:

Uyanmak için yanmak, yanmak için İlâhî aşk lâzımdır.

Bu aşk; Allah aşkıdır. Yâni Allahın bütün âlem'leri yaratmasına ve insanı yaratıp övmesine sebep olan alâka sevgisidir. En küçük bir misâl ile ananın evlâda ve evlâdın anaya doymaz, bitmez sevgisi gibi.

Bir hâdîsi Kudside [yâni Peygamber Efendimizin naklettiği bir Allah sözünde] Cenabı Hak; hilkatın sebebi muhabbet olduğunu bildiriyor.

Allah bizi sevdiği için ve karşılığında kendini bize sevdirmek için yaratmış. Allahı seversek aslımızdaki murada uymuş oluruz.

Bütün insanlar bu bakımdan mahiyette de bir asıldan, bir mayadandır. Zira her biri (cân) diye Allahın ruhunu taşımaktadır. Bütün beşeriyet yeryüzünde tek bir noktadan cereyan alan top kandil mesâbesindedir.

Sevmeyenin; taşdan farkı yoktur, belki ondan da daha mânasızdır.

Mânevî rüşd; sevgi ile kemâle erer. Aksi halde insan yüz yaşına da gelse kemâlsizdir. Allah insanı; kendi kemâlini insanda meydana çıkarmak için yaratmıştır. Kemâl; muhabbetin semeresidir. Kemâlin özü muhabbettir. Muhab-

betsiz insan; özsüz ve gayesiz bir tufeylîdir. Kuru bir daldır. Ne ferd, ne de cemiyet gayesiz bir kemâle eremez. Muhabbet; her güzel gayeye vasıttır. Aşk; onun yolunu açan haret ve kuvvettir. İnsanca her ideâl, yâni faydası umumî her gaye; muhabbetle başlar; muhabbetle biter.

Allahı seven insanları sever. İnsanlar Allahın yeryüzünde sevgili ailesi mesâbesindedir. İnsanları seven Allaha tapar, sevmeyen kendini sever, kendine tapar.

Sevgi; Hak yollarını tıkayan nefsin çamurlarını temizler. Onun açtığı bu temiz yoldan Allahdan ilhamlar alınır. İlhamlar berrâk ve vâzih olur ve Allaha bu yoldan varılır ve bu yoldan Allahdan insana dönüp gelinir.

Sevgi kaynağı Allahdır. Allah [Vedûd] ismi ile; yâni seven sıfatiyle her insanın kalbine muhabbetle tecellidedir. Kalblere gelen Allah muhabbeti; oradan dönüp yine Allaha gider. İnsanın vazifesi; bu yolu tertemiz halde bulundurmaktır. Temizliği yapan Allahın nûrudur. İmdi nûru almak için başlıca çâre Allaha ibadet ve hizmettir. Allah nûrdur. Kendinden dileyene veya iyi hizmetler edene nûr verir. Ve bu temizliği devam ettirmek için bu nûru devam ettirmek gerekir.

Meselâ:

İbadetin ruhu fikirdir. İnsan namazda olsun, namazın dışında olsun Allahı düşününce Allah da insana teveccüh ile bakar. İnsan Allahı anınca Allah da insanı anar. İşte bu düşünceler ve anmalardır ki Allahın nûrunu, feyzini celbe vesile olur.

Nûrsuz insan :

Nûrsuz insan ölü mesâbesindedir. Muhabbetsiz insan, nûrsuz ve nûrsuz insan bahtsızdır. Nûrumuz yâni muhabbetimiz olursa; Allahın rızasına seve seve uyarız: sevdiği işleri işleriz. Yolun doğrusunu seçeriz, doğruluktan ayrılmaz-

yız. Eğrilikten hoşlanmayız, eğrilikte rahatlanmayız. Cemiyete faydalı bir unsur oluruz. Cemiyetin yükselmesinde, kemâle ermesinde tesirimiz olur.

Bakın Kur'anı Kerim ne buyuruyor:

(33 - Ahzâb - 43): «O Allahdır ki sizi karanlıklardan nûra çıkarmak için sizin üzerinize rahmetini yayar.»

Diğeri:

(57 - Hadid - 13): «O günde [âhirette] erkek ve kadın münafıklar [nûrsuzlar] mü'minlere [nûrlular] bize bakınız ki nûrunuzdan kendimize alalım derler. Onlara: Dünyaya geri dönün ve nûru oradan arayın denilir.»

Diğeri:

(84 - İnşikak - 19): «Siz insanlar, halden hale tahvil olunursunuz.»

Diğeri:

(71 - Nuh - 14(14+15)): «Muhakkak O; [Allah] sizi tavırlarla halketti. Görmez misiniz ki Allah yedi semâyı tabakalar olarak yarattı.»

Diğeri:

(2 - Bakara - 257): «Allah; iman edenlerin dostu ve velîsidir. Onları karanlıklardan nûra çıkarır.»

Diğeri:

(87 - Alâ - 14 ve 15): «Küfür ve isyandan temizlenen ve Rabbinin ismini anıp ibadet eden muhakkak felâh buldu.»

Diğeri:

(39 - Zümer - 25(22)): «Göğsüntü; Allahın islâmiyet [yâni teslimiyet] için açtığı kimse Rabbi tarafından nûr üzerindedir.»

Diğeri:

(3 - Ali İmran - 78(79)): «Kâmil ve muhlis olarak Allaha kul olunuz.»

Diğeri:

(30 - Rûm - 31): «Allahü Tealâya itaat ve kulluk ile teslim olduğunuz halde ondan sakının.»

Diğeri:

(6 - En'âm - 122): «Ölülerden iken canlandırdığımız, onun sâyesinde insanlar arasında terakki edip ilerlemesi için kendisine nûr kıldığımız kimse; karanlıklarda kalan ve ondan kurtulamıyan kimse gibi midir?»

Diğeri:

(24 - Nûr - 40): «Allahın ona nûr kılmadığı kimseye dünya ve âhirette nûr yoktur.»

Diğeri:

(6 - En'âm - 36): «[Seni dinlemiyen] ölüleri ise Allah kıyamet gününde ba's eder, [yâni mahşere toplar] sonra Cenabı Hakka rücû ederler.»

Diğeri:

(14 - İbrahim - 3): «Dünya hayatını [câzibelerini, yâni Mâsivayı sevip, nefesine bağlanıp] âhirete tercih ederek sevenler ve Allahın yolunu bağlayıp insanları menedenler ve halkı eğri yola çevirmek isteyenler Hakdan uzak ve dalâlettedirler.»

Diğeri:

(25 - Fûrkan - 44): «Ya; zanneder misin ki o müşriklerin ekserisi senin kelâmını işidir veya onu anlarlar. Ne işidir ne anlarlar. Onlar hayvanlar gibidir. Belki onlardan ziyade yollarını şaşırılmışlardır.»

AŞK İLE YANMAK

Aşk ile yanmak; ruhdaki kesâfeti nefsdaki kötü meyilleri yakmak içindir. Onlar yanacak ki ruh aslındaki letâfete dönebilsin ve nefsin kötü meyillerine sürüklenmek zorundan kurtulabilsin.

Yaş bir odun nasıl tutuşur?

Yakıcı bir şeye bitişmekle! değil mi?. İşte insanı da tutuşturan Allahın nûrudur. O nûr insana geldi mi yaş vücud ısınmağa, kurumağa başlar, nihayet kurur. Yâni rütu-

betinden, kesafetinden kurtulur. Daha sonra yanıp kül olur. Daha sonra yok olur.

İnsan da evvelâ aşk'a tutuşur, kaynamağa, feveranlara başlar. Sonra durulur. Sonra benliği Allahın varlığında yok olur. Bu neticeye (fena - fillâh) mertebesine erişirler.

Ateş her şeyi temizlediği gibi aşk dahi insanın İlâhî hisleriyle, ahlâk güzelliği ile uyuşamayan bütün yabancı hislerini, temayüllerini yakar giderir, tertemiz eder.

Birinci beyt'in ikinci mısraı:

Bu mısra'daki (mükerrer yanma) nın mânası: Kötü benlikten veya varlıktan tamamiyle kurtuluncaya kadar tekrar tekrar yanmak demektir. Zira ilk yanış nihaî maksadı temin etmez. Kökü içinde yaşayan benlik tekrar uyanır, bir filiz sürer ve vücuda hâkim olacak bir varlık peyda eder. İşte bu neticeye meydan kalmamak için insanın daima kendini Allahın nûruna göstermesi, yâni Allaha ibadet ve hizmette devam etmesi gerektir. Tâ ki, Allahın iradelerine teslimiyete mâni olan muhalif temayülleri, ayrılık gayrılık gösteren tabiatleri Allahın nûru ile yok edip insan Allaha teslim olsun ve Allahda fanî olacak hâle gelebilsin.

ikinci beyt'in açık ifadesi :

«1— Kalbim; baka billâh mertebesine ermiş ve devam zere Allah deyip semâ' eden; ruhumu örten tül'dür.

«2— Kalbim; bütün âlemlerin [kâinatın] Allahı çağırın onu senâlarla alkışlayan gülbang sesleriyle doludur.»

Ma'nâları :

Birinci mısra'a göre kalb; kalbdaki baka nûrunun etrafında semâ' (deveran) edip dönmekte, yâni Mevlevîler gibi ibadet halindedir.

İkinci mısra' (baka) mertebesi halini yâni Allahda bâkî olmak halini ta'rif ediyor. Bu halde:

İnsanın kalbi, bütün kâinatı ihata edecek bir alâka ile genişler ve derinleşir. Çünkü Allahın Rahmâniyeti tecelli eder. Öyle ki: kimseyi ayırdetmeksizin, mahlûkda fark gözetmeksizin hepsine karşı, merhamet, şefkat ve gayret duyar, her mahlûkun saadet veya ıztırabını paylaşır.

*

Birinci beyit vesilesile (Seyrânî) nin şu manzumesini gözden geçirmek yerinde ve zevkli olur:

*Yön'üm Hakka çevirseler
Kemiğimi kavursalar
Harman edip savursalar
Muhabbetin yellerine.*

*Seyrani kaldır parmağın
Vaktidir Hakka durmağın
Deryaya akan ırmağın
Katre olsam sellerine.*

Kıt'a — 1

ASLI :

- 1 — *Rindâne-şiârım, bana mey sunma da hû.. çek!*
- 2 — *Mey, Aşk-ı ilâhî'dedir, ancak bize bî-şek,*
- 3 — *Kalbimde yanan Nûr-i Hüda kalbime memsek.*
- 4 — *Ben bir ezeli ateşe yandımsa ne gam ki,*
- 5 — *Buldum ebedî zevkimi Allah'da geççek.*

L Ü G A T L E R

Rindâne — Lâubalilikle.
Şiâr — Âdet, itiyad halî.
Mey — İçki.
Bîşek — Şüphesiz.

Memsek — Tutanak.
Ezelî — İptidasız bir geçmişde.
Ebedî — Sonsuz bir gelecekte, daimî.

Birinci kıt'anın açık ifadesi :

- 1 — İçki içerim amma, bana içki sunmada hûû çek.
- 2 — Bize içki Allah aşkıdır. Şüphesiz.
- 3 — Kalbimi kaplıyan; kalbimde yanan Allah nûrudur.
- 4 — Ben yaradıldığım gündenberi ateşe yandımsa, ne gam ki.
- 5 — Hakikî ve ebedî zevkımı Allah'da buldum, demektir.

izahı :

1 — İçki ile keyiflenmeğe alışan bir insanda Allah aşkı zuhur edince o aşkdaki keyif ve zevkin yüksek cazibesine insan öyle kendini verir ki artık içki yerine Allah sohbeti ister, hep Allah adını anmağa ihtiyaç ve iştiyak gösterir. Hû demesini ve denilmesini ister.

2 — Allah aşkı duyana içki ve ilâç; o halin yine kendisidir. Her zevk ve ruh sarhoşluğu; yine o temiz aşkın haremehidir. O öyle bir (hoşluk) dur ki; kötü mahmurluğu yoktur. Ruhdaki tesiri yükseltici ve Allaha sardırıcıdır. Bedendeki tesirleri; yıkıcı değil, iyileştirici ve canlandırıcıdır.

3 — İlâhî aşk ile gelip kalbi kaplıyan Allah nûru; insanda Allah muhabbetinden gayri ve Allahın istediği temayüllerden başka yabancı ne varsa hepsini yakıp yok edinceye kadar, yâni kalb; tamamiyle temizlenip selâmete erinceye kadar yüksek ateşle devam eder.

4 — Bir hakikattir ki: İlâhî aşkın başlangıcı insanların dünyaya doğuşundan sonra değildir. Ruhların yaratıldığı en eski zamandanberidir. Ruhlarda bu aşk; bu İlâhî alâka, bu ilâhî iştiyak ilk zamandanberi vardır.

Ruhların yaşadığı göklerde [âlemi ervahda] ruhları daima Allahla meşgul kılan, Allahın zikri ve fikri ile daima meşgul bulunduran sâik; bu aşk, bu incizabdır.

Şer'î bir emrin ifâsı fikri, cehennem korkusu veya cennet tama'ı gibi dünyalık bir zihniyet ve şahsî endişeler değildir.

O ruhlar ki: Allahın ruhundan üflenmiş birer damladır- lar, onlar; asılları olan nûr deryasına gökte de hasret çeker- ler, anne göğsünden kopmuş çocuk gibidirler. Deryadan ay- rılmış birer damla su gibidirler. Tekrar asıllarına kavuşmak, çıktıkları kaynağı bulmak, nûr olup nûr deryasına katışmak isterler. Bunun için daima çırpınırlar, yol bulmağa çalışırlar. Hele dünya hayatında ne kadar gariblik duyarlar, ne kadar kararsızdırlar.

Bu aşk; (Kalû belâ) denilen ahd gününden başlar.

Allah; ruhları yarattıktan sonra: «Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» diye sormuştu. Bu sual; hepsini muhabbetle Allaha bağlamıştı. Zira bu sual ile Allah; bütün ruh- lara muhabbetiyle tecelli etmiş, onlarda ebedî bir alâka ve câzibe uyandırmıştı.

Onlar da bu suale verdikleri (belâ - evet!) cevabiyle, kendilerindeki karşılık muhabbeti, alâkayı ve aşk ile iştiyaki ve iftirak ateşini ifade etmişlerdi.

İnsan ruhları; yaratılış iradesinin tecellisinde Allahın ruhundan zuhur ettiler. Fakat bu zuhurda yer aldıkları semâ tabakalarının kesafet derecesine göre letafet ve kesafet peyda ettiler. Öyle ki: Göklerin muayyen yedi katına göre; farklı kesafet edindiler. Böylece ilk tabakada yer alanlar; en lâtif ve sâf halde kaldılar, son tabakada yer alanlar ise; en çok kesafet peyda etmiş oldular. Fıtraten saki oldular. Nitekim bu letafet ve kesafet farkı; muhabbet duygusunda da kendini belirtti, ahlâk ve tabiatte de! Öyle ki: muhabbet tezahürü; en yüksek tabakalardakilerde en kuvvetli oldu. Tabakaların letafeti azaldıkça aşkın saffeti, harareti de o nisbette azaldı ve tezahürün mahiyeti ve hedefi de değişti. O derecede ki nihayet ruh dünyada Allaha değil nefsin iradelerine boyun eğecek bir zayıflığa düştü ve insan bu halde Allaha değil hava ve hevesle [sıvâ'ya] muhabbet gösterir oldu ve en nihayet tabakadakiler de işi şekavete götürecekt derecede sapıtı, hodbinliğe [benlikçiliğe] kapıldı, dünya da eşkiya oldu.

Çünkü muhabbet; Allaha değil, şahsına teveccüh etti ve zâafa düştü ve böylesinde kendini müthiş bir egoizma halinde belirtti.

Hep bu haller dünyada belirdi. Zira göklerde bu menfi fitratların tezahürüne vasıta ve vesile yoktu. Yâni bunların dünyada türlü tezahürüne vasıta olan uzvî beden ve onun muhassalası olan nefis, göklerde yoktu.

İşte ruhların dünyaya gelip geçmesinin en mühim sebeplerinden biri de bu oldu: Hilkat zamanında muhtelif derecede letafet ve kesafet peyda eden ruhların tekrar Allaha dönüp gitmeleri için muhtaç oldukları en yüksek letafet derecesinde tekrar birleşmeleri zarureti oldu. Bu maksadla ruhlar; dünyada ve dünyadan sonra birer ıstıfa devresi, yâni kesafetten kurtulma muamelesi geçirmektedirler. Zira Allah nûrdur. Allaha avdet için nûr olmak zarurîdir. Nûra ise ancak nûr olarak katılmak mümkündür. İşte nûr deryasına katışmak için ruhun kesafetten kurtulması, saflaşması zarurî oldu.

Ruha bu sâflığı ve temizliği yaptıracak olan şey ezalardır. Başta gelen aşkıdır. İşte türlü yüzden yanma ve ıztırab; bu dünyada gelip insanı bulmaktadır ve buna (çile) denilmektedir.

Peygamber Efendimiz: (Hiç kimse benim kadar eza çekmedi) buyurmuştur ve yine Peygamber Efendimiz belâ [çile] evvelâ Enbiyaya ve sonra [ıstıfa ve tekâmül derecelerine göre] Evliyaya ve salihlere teveccüh eder buyurmuştur. Dünyada ıstıfa ve temizliği tamamliyamayanların çile ve temizliği öldükten sonra âhirette devam etmektedir. İnsan ruhu ilk merhale olan ve cennet denilen sefa tabakalarına kadar yükselebilmek için ruhunda o derece bir letafet edinmeğe ve o derece bir kesafeti kendinden atmağa muhtaçtır. Sefa; musaffâ ruhların ereceği haldir.

Binaenaleyh ölen insanın ruhu öldüğü anda ne letafette veya kesafette ise o letafet veya kesafetteki sahaya intikal

eder ve kesafeti nisbetinde bir ezâ görür. Fakat bu ezâ, Allahın merhametini harekete getirir. Allahın temizlik yaptırın, letafet veren Mukaddes İsimlerinin tecellileriyle ruh; noksanlarını ikmal edip tedricen yükselir ve nihayet bir gün sırf nûr olarak Allaha rücû eder; asıl nûra katılır. (Bu devreye aid tafsilâtı inşaallah ileride alâkalı bahisde görürüz)

Mısra'lar:

— 1 —

“Her savt-ü nidâ Hakk’a ulaştı ..

— 2 —

“Sen Hakka tutun, Hak seni elbette tutar, hû... ..

L Ü G A T L E R

Savt — Ses.

Nidâ — Çağırış, seslenme.

Kevser — Cennet şerbeti.

Tes’îd - Saadetlendirmek,
bahtiyarlık göstermek.

*

Konuşma dilimizde ifade ve izahları :

— 1 —

“Her ses, her çağırma, hakka ulaştı ..

— 2 —

“Sen Hakka tutun, Hak seni elbette tutar hû....,

Yâni:

— 1 —

Hiç bir ses yoktur ki Allaha ulaşmasın.

Allahı çağırın, yâni Allahı muhabbetle anan, veya Allah-

dan istimdad eden, Allaha iltica eden veya Allaha güven, tevekkül veya Allahla övünç ve iftihar ifade eden hiç bir anış sesi yoktur ki o; ister sessizce yürekte söylensin, ister dille ağızdan sesle söylensin, ister yavaş, ister yüksek sesle söylensin de Allah onu duymasın ve söyleyen ister günahkâr, ister ufacık bir masum çocuk bulunsun, ister bir koyu cahıl olsun, hulâsa her kim olursa olsun Allah o seslenene, o çağırana mukabele eder ve çağırışın gayesine göre Allah bir karşılık verir. Ancak bunu bazı adam hissî olarak duyar, bazısı ses olarak duyar. Kimisi bir işaretle, kimi vazih ilham ve mâna olarak onu anlar. Kimi de bunu bir cezbe, bir huşû haliyle, içde bir hoşluk, veya bir titreme, bir ürperme ile duyar.

— 2 —

İkinci mısra'ın nihayetindeki Mukaddes (Hûû) işareti kelâmın mahzı hakikat olduğuna işarettir.

İmdi:

Mahzı hakikattir ki: «Allaha sarılana Allah sarılır. Allaha sığınanı Allah korur. Allaha tutunanı Allah tutar.

Beyt

1 — *Şâd olur mû bahtınâ lânet kılan ?*

2 — *Şâd olur bahtıyla ünsiyyet kılan.*

Beyt'in açık ifadesi :

1 — Bahtına lânet kılan hoşnutluk duymaz.

2 — Bahtıyla anlaşılan bahtiyarlık duyar.

L Ü G A T L E R

Şâd - Sevinçli olmak, bahtiyarlık, hoşnutluk duymak.

Ünsiyyet — Alışkanlık, hoşnutluk.

izahı :

Bahtına hoşnutluk göstermemek Allahın takdirine rıza göstermemektir. Bahttan şikâyet Allahın takdir ettiği nasibden şikâyetdir.

Halbuki:

Cennet ehli için Kur'anı Kerimde şu ta'rif vardır:

(89 - Fecir - 30)(27÷30): «Ey nefs-i mutmainne; sen ondan [Allahdan] ve o da [Allah da] senden razı olduğunuz halde Rabbine geri dön gel. Benim kullarım arasına gir ve onlarla beraber cennete dahil ol.»

Nefs-i mutmainne; itmi'nan derecesinde hakkile Allaha inanmış kimse demektir.

Bahttan şikâyet; büyük gaflettir. Zira böylesinin bütün ömrü şikâyetle, hoşnutsuzlukla, yüzü gülmiyerek geçer. Allahdan şikâyeti olan bir insanın kulluğa yakışır bir teslimiyet ile Allaha ibadet etmesi ve Allahın lûtf ve keremini celbe yarayacak güzel hisler izhar etmesi de kolay olmaz. O halde böylesi hem dünyasını, hem âhiretini ferahalandıracak nûrdan, feyizden de kendini mahrum etmiş; dünyasını da, âhiretini de zıyan etmiş olur. Bu da ne büyük bir gaflet olur.

İmdi:

(Allahımız var ne gamımız var?) diyen, (Allahı olanın gamı olmaz?) diyen kullarıdır ki dünyada da yüzü güler, âhirette del. Öylelerinde dıştan gelen kederler, ıztıraplar içe tesir etmez, içi harap etmez, imanı sarsmaz, yüreğin ümid dolu güzel hislerini bozamaz; öylesinin içi mamur kalır. İşte öyle bir iç; dışın her çilesine, her sadmesine ve bahtsızlık sayılan her hamlesine gülerek mukavemet eder. Ne bahtıyarlık!

Kıt'a — 2

1 — *Ol kimse kim tarîk-ı İlâhîden ayrılır,*

2 — *Sevdâ-yı mâsivâ ile tesvîd-i cân eder.*

- 3 — *Ol kimse kim Hüdâsına kalbiyle bağlıdur,*
4 — *Bir kevser-i bekâ ile tes'id-i cân eder.*

L Ü G A T L E R

Tarik — Yol.

Tarik-i İlâhî — Allah yolu.

Sivâ — Fâni ve batıl şeyler.

Sevda-yi mâsivâ — Batıl, muzır
şeylere müp-
telâ olmak,
nefsin hava
ve heves'ine
tâbi olmak.

Tesvid — Karalamak.

Hüdâ — Allah.

Bekâ — Ruhun en yüksek
mertebesi, ebedî o-
larak Allah hizme-
tinde bulunabilmesi
hali.

Tes'id — Saadetlendirmek,
bahtiyar kılmak.

Konuşma dilimizde ifade ve izahı :

- 1 — O kimse ki Allah yolundan ayrılır.
- 2 — Dünyalık hava ve hevesine dalar [Allahdan gafil olur, ruhunu kesafete daldırır] kalbini karartır.
- 3 — O kimse ki Allahına kalbiyle bağlıdır.
- 4 — Hakka hizmette ebedî bakayı temin eden bir kevser şerbeti ile ruhunu bahtiyar kılar.

izahı :

İnsanda beşeriyeti iktizasî kötü ihtiraslar, kötü huylar, hayvani temayüller bulunabilir. Kötü ibtilâlar dahi peyda olabilir.

İhtiraslar, kötü huylar başkalarına zarar verir. Hayvanî temayüller de öyle. Kötü ibtilâlarda ise insanın hem kendine, hem de etrafındakilere ziyânı olur.

İhtiraslar; hodbinlikten, yâni egoizmadan, şahsî menfaat hırslarından ileri gelir türlü çeşidi vardır. Kötü huylar ruh kesafetinden, ruh zâafından meydana çıkar.

Hayvanî temayüller ise; harama götüren kabiliyettir. Böyleleri; başkalarının hukukuna tecavüz ederler. Muhitlerine şüphe telkin ederler. Emniyet edilir adam olmazlar.

Kötü ibtilâların başında kumar, içki ve beyaz kara, dumanlı gibi zehirlerin enva'ı gelir.

İşte:

Allah yolu; insanları bütün bu fena yollardan, hallerden ve âdetlerden ayıran, koruyan yoldur. Bu yolun evsafını Allahın her dindeki emirleri ve nehiyleri ta'rif etmiş ve hudutlandırmıştır. İşte günahkârlar; bu güzel, temiz, salim doğru yoldan uzak kalan talihsizlerdir.

Onlar Allahın emirlerine, nehiyelerine aykırı hareket etmekle derece derece Allahı gücendirmiş dahi olabilirler.

Onlar hakkında Allahın cemâlî tecellileri değil, celâli tecellileri zâhir olabilir.

Cemâlî tecelliden mahrum insanlar; bu tecellinin nûrundan, yâni feyzinden, nimetlerinden, yükseltici, ferahlatıcı, ilerletici tesirlerinden mahrum kalırlar. Bu gibilerin kalpleri; kararır. Kasvetle dolar, içleri zevksiz, sefasız olur. Ruhları; elemli, hüznü, şevksiz olur. Böylelerin hayatı hem kendilerine, hem etrafındakilere elem, keder vesilesi olur. Böylelerinde güzel duygunun, güzel temayüllerin, güzel niyetlerin, güzel teşebbüslerin ve güzel fiillerin kökü zayıflar, öyle ki kurur bile. Sanki insan ateşten bir parça olur.

Allaha kalbiyle bağlanan, Allah yolunu tutanlarda ise; bütün bu menfî hallerin aksi, müsbetleri zâhir olur. Onların vücutları sıhhatte, kalpleri selâmette ve muhabbet dolu, fikirleri sâlim iyi niyetlerle, büyük ümitlerle dolu olur. Daima fenalıktan ikrah, iyiliğe muhabbet ve sedakat gösterirler. Allah onları sever ve bu muhabbet onlara halkta dahi tecelli eder. İyi adamı kötüler bile sever ve sayar. Bu mübarek yol; insanı Allaha götürür, Allaha yaklaştırır, Allaha erdirir. Allahda fanî kılar ve nihayet Allahda bakî kılar. İşte

baka kevseri içmekteki mâna budur ve böyleleri hem dünyada iken, hem âhirete intikal ettikten sonra, yine dünya işlerinde Allahın emir ve hizmetinde bulunurlar. Bu güzel hayat ebedî bir mahiyette devam eder.

Nitekim (Süleyman Çelebi) adını alan mübarek ruh; böyle musaffâ ve baka - billâh sırrına ermiş ya kâmil bir insan ruhudur veya o ayarda (Melâikei Mukarribîn) denilen Allahın hâs hizmetlerinde bulunan meleklerden biridir.

Nihayet :

Hûû.. Eyvallah.

Nûra varasız, nûr alasız nûr olasız, biz gideriz. Siz kalasız.

Bu kısmı açık ifadeye çevirmeğe lüzum görmüyorum Çünkü açıktır ve izaha da lüzum görmüyorum. Çünkü birinci Bezm-i Âlî nihayetinde izah edilmiştir.

BEZM-İ ÂLÎ: III

Gülbang-i Şerif :

“Allâh Bes, ve Der keme An Zül-Cemâl Bes! „

Başlangıç :

Hûûû... Eyvallah.

Kıt'a - 1

- 1 — *Sen, sen değilsin; Sen, ben'sin ancak!*
- 2 — *Ben, ben değildim; Ben sen'dim elhak!*
- 3 — *Ben, benden uçtum, sen, Ben'le doldun!*
- 4 — *Senden Ben oldum, benden Sen oldun!*
- 5 — *Senlik de yoktur, Benlik de bizde;*
- 6 — *Zerrât-ı âbız bir tek Denizde...*

L Ü G A T L E R

Elhak — Hak ve hakikattir
ki.

Zerrât — Zerreler.

Âb - Su.

İzahı :

Yukarıdaki kıt'a konuşma dilimize çevrilip tekrarına lüzum göstermiyecek derecede açıktır. Binaenaleyh doğrudan doğruya izahına geçiyorum:

Mısralardaki mâ'nâlar

(1) inci (2) nci mısra'ın mânalarını (5) inci ve (6) ncı mısra'lar veriyor. Hazreti (Süleyman Çelebi) demek istiyor ki:

«Senin kendine, benim de kendime mahsus bizatihî bir varlığımız yoktur. Denizin yüzündeki dalgalar, veyahud bu dalgalar üstünde uçuşan köpük ve damlalar, ne ise biz de oyuz. Bizatihî bir varlığımız yok. Onlar denizden parçalar, zerreler olduğu gibi. Her dalga veya damla birbirine: (Sen sen değilsin, sen bensin ancak - ben ben değildim ben sendim ancak) diyebilecekleri gibi biz de birbirimize bunu diyebiliriz. Zira Allahın nûr deryasında zuhura gelmiş zerreleriz.

Bu kelâm; (vücut birliği) hakikatine işaretir. İnsan; ruh ve bedenden mürekkebdir. Ruhlar; Allahdandır. Bir asıldan ve bir şeydir. Bedenler de uzvî bir terkidir. Aslı toprak bir hamurdur. (Vahdet-i vücud) u öğrenmemizin faydası daimîdir. Zira:

Ancak bu suretle insanlar birbirinin aynı olduğunu düşünecek ve Allahın kardeşlik hakkındaki mükellefiyetini ve mes'uliyetini anlayışla benimseyecektir.

İşte bu esaslardır ki her hususî felsefenin üstünde insanları aynı şey olarak birleştirecek, insanlara hak ve hukuk bahsinde müsavâtı kabul ettirecek ve netice itibariyle adaleti tesis etmiş olacaktır.

3) üçüncü mısra

“Ben, benden uçtum, sen, Ben’le doldun ,,

Yâni:

Ben ervah âleminde yaşayan Allah hizmetindeki ruhlardan Rûh-ül-Kudüs’le doldum. Benliğimden çıkararak sana kondum. Sen de ben ve taşıdığım Rûh-ül-Kudüs’le doldun!)

Nasıl olduğuna gelince:

Bu netice; (Süleyman Çelebi) adı takınan mübarek ruh vasıtasile hasıl oluyor:

Zira:

(Rûh-ül-Kudüs); bir yere konmak için evvelâ musaffâ, kâmil, [yâni kesafetsiz] bir mübarek ruhda yer alır. [Bu mübarek ruh; bir (Melek) ruhu da olabilir, bir (insan) ruhu da], andan sonra o ruhla birlikte herhangi, bir insanda muvakkat bir zaman için muayyen, mahdut bir maksatla yer alır ki Enis Beyde bu; böyle olmuştur.

Bu durumda hâl:

Bu durumda; (Süleyman Çelebi) adlı ruh; (Ruh-ül-Kudüs) de fanî oluyor. [Yâni kesafetsiz bir nâkil haline geliyor. Bir ampulün pili mahiyetini alıyor.] Enis Beyin ruhu da; bu pilin çevresinde nâkil bir cam (ampul) veya bir (fener) mahiyetini alıyor.

4) üçüncü mısra

“Senden Ben oldum, benden Sen oldun „

Yâni:

(Ruhum sende yer almakla uzviyetinle çerçeveslendi, maddî vücud peyda etti. Böylece sana büründüm ve sende göründüm. Benim ruhum ve ruhaniyetimle de sen dolarak ben gibi oldun. Öyle ki ruhuna ruhum katıldı ve ruhumun taşıdığı Rûh-ül-Kudüs ruhunun içinde yer aldı.)

Fakat:

(Bu bir araya gelmelerle ne ben Allah oldum; ne sen ve ne sen semâ ehli oldun, ne de ben dünya ehli oldum! Ancak Allah; «Kelîm» ismi ile tecelli için Süleyman adlı ruhumda yer aldı ve irad-ı kelâm için, yâni senin ağzını ve sesini kullanmak üzere de benimle sende konakladı.)

*

5) ve 6) ncı mısra'ların izahı; birinci ve ikinci mısra'ların izahında geçti.

Tal'im

İrşâd

“ İrşâd, mebzûl olursa lâğv' olur „

L Ū G A T L E R

İrşâd - Gafletten uyandırma, fikren kalkındırma.

Mebzul — Bol.

Lâg'v — Boş yere, beyhûde.

Tal'im'in konuşma dilimize çevrilişi ve izahı

İrşad bol olursa boşuna olur.

Zira:

Zira irşad; kâfi değildir. İrşada muhatabın kabiliyeti de lâzımdır. Eğer insan nasibsiz ise irşad ona tesir etmez. Zira o onu olur ki kabul etmez. O halde irşadın bol vukûu, kendine lâyük muhatab bulamazsa boşa gitmiş olur.

İrşad; havâs zümresine mahsus bir nasibdir. Ancak nasiblide feyzini gösterir.

Kıt'a - 2

- 1 — *Kalb-i şeydâ ile Allahına yalvar da açıl!*
- 2 — *Nehr-i feyyâz olarak cûş ile ervâha saçıl!*
- 3 — *Katre-i nûrunu bahşeylediğin fâniler*
- 4 — *Senden ilhâm alarak Hakk'a teâlî eyler.*
- 5 — *Sen, seni bilmiyerek, ot gibi, gûyâ yaşadın/*
- 6 — *Şimdi sen âleme doğdun da “Enîs” oldu adın!*

L Ü G A T L E R

Şeydâ — Deli.

Feyyâz — Feyiz verici.

Cûş — Kaynama.

Ervâh — Ruhlar.

Katre — Damla.

Bahş — Bağış.

Fânîler — İnsanlar.

Teâli eyler — Yükselir.

İkinci kıt'anın konuşma dilimizde ifadesi ve tahlili

1 — Delice bir yürekle Allahına yalvar da açıl.

Yâni:

Cân ve yürekden coşkun bir arzu ile irşad olmanı Allah'dan iste; tâ ki kalbin Allahın irşad tecellisi ile açılsın da içindeki insanlık cevheri inkişaf etsin. Böylece kalbin hidayet nûru ile dolsun da Allahın rahmâniyeti sende tecelli etsin. Nihayet Rahmân ismine kâmil bir tecelli vasıtası ol ki Hâkka ve halka hizmet edesin.

2 — Feyiz akan bir nehir gibi ol da taşarak bütün ruhlara saçıl.

Yâni:

Nûr ol, senden feyiz aksın ve ruhlara dağılsın.

3 — Sen de akan Allah nûrunun bir damlasını alan insanlar.

Yâni:

Senin nazarından, nefesinden, teveccühünden nûr alacak olanlar,

4 — Senden ilham ve feyiz alarak Allaha yükselirler.

Yâni:

Allah'dan sana gelen feyiz ve irfan ve hikmeti paylaşırlar ve terakki edip Allaha ererler.

5 — Sen uyanmadan evvel sen seni bilmezdin. Hayatın bir ot gibi bitmekten, gelişmekten ibaretti. Sen bilgisiz ve habersizdin.

6 — Şimdi uyandın da âleme yeni doğmuş gibi oldun ve ancak şimdi bir mâna ifade etti de adm Enis oldu.

Yâni:

İrşada mazhar olduktan sonra Enis isminin mânasında tahakkuk ettin.

Bu kıssadan alacağımız fikir şu olsa gerektir:

İnsan yabancı bir ağaç gibidir. Aşı ile, yâni irşad ile insanlığa uyanır ve doğrulur ve buna dünyaya (ikinci def'a doğuş) derler.

İnsanlığa doğrulmağa başlayan insan kendinin ne olduğunu, nereden geldiğini, niçin geldiğini ne gibi vazife ve mükellefiyeti ve ne gibi mes'uliyetleri olduğunu anlar ve bir ideale sahip olur. Böylesi yüreğini Allaha verir ve Allahın iradelerine teslim olur. Bu haldekine Allahdan nûr, feyiz gelir ve bir şadırvana su yayılır gibi etrafa yayılır. Yâni hem geldiği insanı gittikçe yükseltir, hem de taşıp dağıldığı insanları yıkar, temizler ve yükseltir. Neticede aşî görmüş bir ağaç nasıl verimli ve faydalı olursa insan da öyle olur.

Aksi halde bazı verimsiz ağacın başına verimsizliği yüzünden gelen haller insanın başına da gelir. İrşad ve terbiye görmemiş insan; mânen verimsiz halde kalır. Zira ne mânen yükselip ne de başkalarının mânen yükselmesine yarar ve eğer üstelik amelleri de menfî, yâni zararlı ise o; Hak ve halk hukukuna karşı pervâsız ve mütecaviz bir kötü hayat sürmüşse o ancak cehennemde temizlenir, odun gibi yakılır. Kötü benliği yok olduktan sonra ancak Allaha döner, kavuşur.

Beyt - 1

1 — *İskat için muârızî lâzım değil bize;*

2 — *Sihri kelâmdan daha kuvvetli mu'cize.*

L Ü G A T L E R

İskât — Susturmak.

Muâriz — İtiraz eden, inanan kimse.

Sihir — Büyü.

Sihir-i kelâm — Söz tesiri.

Mu'cize — Allahın koyduğu tabiat kanunlarına girmeyen fevkalâde icraatı.

Birinci beyt'in konuşma dilimize çevrilerek ifâdesi

1 — Bize itiraz edip inanmıyanı susturmak için.

2 — Söz tesirinden daha kuvvetli mucize lâzım değil.

Yâni:

[Vâridât-ı Süleyman] kelâmının hak ve hakikat olduğunda şüphesi veya itirazı olanların yanıtdıklarına, bu sözlerin insan üzerindeki tesirinden daha kuvvetli burhan ve delile ihtiyaç yoktur.

Kıt'a - 3

1 — *Sen Yunus Emre'nin sözünü kıl mürâkabe,*

2 — *Kim ol söz ile nefse açılmış muhâsebe :*

3 — *Vardır derûn'un içre senin Sen'den ayru Sen!*

4 — *Ol "senden ayru sen" kim ola? Bilmedin mi? Ben!*

L Ü G A T L E R

Mürâkabe — Bir şey üzerinde düşünceyi derinleştirmek hakikatini araştırmak. Bir şey anla-

mak maksadiyle yüreği Allah'a verip ilham aramak

Derûn — İç.

Yukarıdaki kıt'anın topluca nesre tahvili

Yûnûs Emre'nin söylediği :

«Senin içinde senden ayrı bir sen var: Senden ayrı o sen kim olabilir? Bilemedin mi? Ben!» sözünü düşün ve bu düşünce ile nefsini araştır.

Yâni:

İnsanın benliği içinde bir başka varlık olabilir. Rûh-ül-Kudûs insan içinde yer alabilir. Büyük Meleklerde ve Büyük Enbiyada olduğu gibi hâs kullarda da yer alabilir. Nitekim vaktile Enbiyada yer almış Rûh-ül-Kudûsler, Nebî'lerin âhirete intikaliyle beşerden uzaklaşmış değillerdir. Onlar her devirde birer Allah adamının [Hâs kul veya Azizinin] kalbinde yer almışlardır ve bugün de yer almaktadırlar.

Kıt'a - 4

- 1 — *Bırakın safsata-i felsefeyi!*
- 2 — *Aklınız dolduramaz bir kefeyi.*
- 3 — *Sırr-ı hilkat dolu diğer kefede;*
- 4 — *Olamaz ölçü onâ felsefede.*

L Ü G A T L E R

Safsata - Batıl, uydurma.

Kefe - - Terazinin gözü.

Kasdettiği ma'nâ :

Felsefe yoluyla hakikatler tam olarak bilinmiş olmaz. Zira her insanın aklı her hakikati idrâke ve onu başkalarına kabul ettirmeğe kâfi değildir. Ancak Allahın malûm kıldığı hakikatlerdir ki ictihâda esas kılınırsa, yâni aklın hareket

noktası bir sağlam ve malûm esasa dayatılırsa o vakit akıldan istifade mümkün olabilir.

Akıl ve fikrin isabeti, yine Allahın iradesine tâbi'dir.

Allah istemedikçe akıl dahi insanı bir hakikat ve selâmete erdiremez.

İmdi:

Felsefe şahsî ictihaddır. İnsan adedi kadar felsefe ortaya çıkabilir. Halbuki matlûb olan şey; insanları birleştirebilecek tek bir hakikattir. Böyle bütün insanlar için makbul olabilecek ve zamanla mahiyet değiştirmeyecek olan prensipler ise ancak Allahın Mukaddes Kitaplarda beşeriye umumî kanunlar halinde izhar ettiği esaslardır ki dinler münferiden ve müştereken bu esaslara bina edilmiştir ve fertlerle milletler bu esaslar üzerinde imanda birleşmiştir. İyilik, kötülük mefhumları ve hak ölçüler üzerinde müşterek bir kanaat vücuda getirmişlerdir.

Beyt - 2

1 — *Kâ'be'den maksûd-ı âlidir gönüller birliği*

2 — *Hem gönüller birliğinden âdemiyyet dirliği*

L Ü G A T

Maksûd-ı Âlî — Allah'ın yüksek muradı.

Bu beyit yukarıdaki kıt'ayı tamamiyle izah ediyor.

Şöyle ki:

Kâbe; bir birleşme noktasıdır. Bu birlikten maksud gönüller birliğidir. Allahın gönüller birliğinden muradı da insanların dirliğidir.

Yâni:

İnsanların dayanışma ve yardımlaşma esasında [teavün ve tesanüd esasında] kardeşçe birliğidir ki dünyada milletlere işbirliğine mihver olacak bu birliktir. Allahın mülkü

olan dünyayı imar ve ıslah emrinde yardıma muhtaç milletlere yardım esasında saldırgan kütlelere karşı zayıf zümreler müdafaa esasında milletlere işbirliği yaptıracak bu birliktir. Dünyada birbirine dayanır, birbirini korur ve birbirini destekler bir cem'iyet kurmak esasında kalbleri ve fikirleri müşterek menfaatler üzerinde birleştirecek bu birliktir.

Beyt - 3

1 — *Bir nehr-i ateşîn-i teheyüctür aşk-ı nâb*

2 — *Deryâ-yı hüsn'e çırpınarak eyler insibâb.*

L Ü G A T L E R

Teheyüç — Heyecanlanmak. | denizi.
Nâb — Saf, musaffâ. | **İnsibâb** — Munsab olma, dö-
Deryâ-yi hüsn — Güzellik | ğülme.

Üçüncü Beyt'in konuşma dilimize çevrilip izahı

1— Sâf aşk; dalgalı bir ateş selidir.

2— Güzellik deryasına çırpınarak dökülür.

Yâni:

Sâf aşk; ruhun güzellik deryası olan aslına öyle bir iştiyak ile kaynamasıdır ki, ona çırpınarak yol arar ve her mâniî aşarak o deryaya katılır. Bir nehrin çağlıya çarpına aslı olan deryaya akıp döküldüğü gibi.

Beyt - 4

1— *Bir çöp gibi döndük, yine döndük o denizde*

2 — *Ey lücce-i Vâhdet ki, coşarsın içimizde.*

L Ü G A T L E R

Lücce —Denizin dibi, derinliği **Vâhdet** — Birlik.

Dördüncü Beyt'in konuşma dilimizde izahı

Allah nûrdur. Sonsuz bir nûr deryasıdır. Âlemde yaratılmış her ne varsa hepsi bu deryanın zerreleri içinde yaratılmış birer madde zerresidir. Nûr zerreleri deryada bir birlik oldukları gibi bu zerrelere (ol) emrile vücud bulan madde zerrelere de birer birliktir ve her nûr zerresi içindeki madde zerresinin (Has Rabbi) yâni o zerreyi yaradan, yaşatan, yetiştiren, ona muhtaç olduğu hayatı ve her şeyi veren ve onu halden hale tahvil ve nihayet yine kendine kalbeden İlâhî varlıktır.

İşte bu beyitteki mâna şudur:

Her birimiz Allahın o birlik deryasında birer çöp parçası gibi döner döner dururuz. Çünkü vahdet deryasının dibi denizin yüzüne doğru alâka ve muhabbetle coşar coşar durur ve işte bu girdabın çevrintisinde her çöp, her zerre, her âlem, her dünya; döner döner ve nihayet bu girdabı (bu anaför) ile dibe doğru çekilip alınır. Her şey ayrıldığı kucağa kavuşur ve âvârelikten, aşk ile çırpınmadan kurtulur.

Beyt - 5

1 — *Gayetle uzaktan o büyük yangına baktım,*

2 — *Kendimde eğer olmasam âteş, yanacaktım.*

izahı :

Bu:

Allah aşkıyle tutuşup yanan bu âlem içinde insanın da bir küçük ateş parçasından ibaret olduğunu anlamasıdır.

Nihayet :

Hûûû.. Eyvallah..

BEZM-İ ÂLÎ: IV

Gülbang - i Şerîf :

“Allah Bes ve Der heme An Zül-Cemâl Bes ,,

Başlangıç :

Hûû eyvallah...

Kit'a - 1

Ol münkire beyanımdır:

- 1 - Târîhe geçmemişse eğer nam'ü şöhretim,
- 2 - Mastuurdur Kitab-ı hafayâ'da kıymetim
- 3 - “Yokdur!” dimekle var olanı yok mu eyledin?
- 4 - Fikreyle kim : o “Yok”da ki “Var”dır hüviyyetim...
- 5 - Beş nevi' his ile beni idraak mümtenî' ...
- 6 - Zira “esîr”den daha üstün nezahetim.
- 7 - Esdikce “Vâridât-ı Süleyman” Enîs' ime,
- 8 - Hiç korkmasun ki hemdem ona neviyyetim.
- 9 - Bî savt'ü bî kelâam, bütün fikrimi oku!
- 10 - Ma'nayı gergefe gereyim, lâfzı sen doku!

L Ü G A T L E R

Münkir — İnkâr eden.

Mastûr — Satırlanmış, yazılmış.

Hâfî — Gizli.

Hafayâ — Gizlilik.

İdraak — Farkına varmak, anlamak.

Mümtenî' — İmkânsız.

Esîr — Hava tabakalarının en üstündeki lâtif tabaka.

Nezahet — İncelik, pâklik, lâtiflik.

Hemdem — Her nefeste beraberlik.

Bî savt — Sessiz.

Konuşma dilimize çevrilerek izahı :

İşittiğime göre:

(İspirtizma) masasında bir ruhun kendini (Süleyman Çelebi) adıyla bildirmesi ve hazır bulunanların hiç birinin bu zatın hüviyetini tanıyamamaları üzerine meraka düşülmüş çünkü bu ruhun naklettiği çok yüksek sözler; ehemmiyetle dikkati çekmiş ve işitenleri kütüphanelerde araştırmalara sevketmiştir.

Araştıranlara hâkim fikir şu olmuştur: (Böyle bir zat hayatında mutlaka bir eser bırakmıştır, veya tarihte böyle bir edib veya âlimin ismi herhalde zaptedilmiştir!) Fakat ne kütüphanelerde bir eser ve ne tarihte buna dair bir iz bulunmuştur. Bugünkü yüksek, hattâ yükseklerin yükseği bu mübarek kelâmın söyleyeni Süleyman Çelebinin hüviyet yine meçhul kalmıştır.

Bu netice üzerine hazırandan herhangi biri inkâra varmış ve Hazreti Süleyman dahi anın içten geçirdiği inkârı anlamış ki ona on mısra' manzum söz söylemiştir.

İzahı topluca şöyledir:

Mısra : (1 : 4)

Eğer nam ve şöhretim tarihe geçmemiş ise bana (yok) mu diyeceksiniz?

Yok demekle ben yok olur muyum? Varlığımın sözlerimin kıymeti delil değil mi? İşte bilin ki hüviyetim; bu sözlerimle o (yok) da bir varlıktır.

Mısra : (5 ve 6)

Öyle ki; beş nevi' his ile [görmek, işitmek, tutmak, koklamak, tadmak ile] maddeten beni duymak imkânsızdır. Zira letafetim esîr gibi en ince bir havadan daha üstün letafettedir.

Mısra : (7 ve 8)

Vâridât-ı Süleyman diye kelâmım Enis Behice tecelli ettikçe hiç korkmasın ki maneviyetim her nefes onunladır.

Mısra : (9 ve 10)

Sessiz, sözsüz bütün fikrimi oku!
Mânayı gergefe gereyim lâfzı sen doku!

Son beyt'in delâlet ettiği ma'nâ :

9) uncu mısra :

Bâdema Enis Behiç Beye Allahdan ilhamlar geleceğine işarettir.

Sessiz, sözsüz fikir telkini; ilham demektir.

10) uncu mısra da :

Gergef; ilhamın geldiği yer; yani kalb demek olsa gerektir. Kalbe gelen ilhamlardaki mânaların da lâfızlarla bir ibare haline gelmesi; fikrin bir san'atı eseri ve onu dokuması olacaktır.

Netice :

Yukarıki kıt'ada (Süleyman Çelebi) nin hüviyeti hakkında cereyan eden sözlerden hâsıl edeceğimiz kanaat ne olsa gerektir?

Fikrimce onun (Rûh-ül-Kudüs) yâni (Allahın zat nûru) olduğudur.

Zira:

Evvelâ: Beş hisle duyulmıyan şey (ruh) dur.

Saniyen: Maneviyeti, bir insanla daima bulunabilecek ve onu sevk ve idare edecek olan imkân da ancak (Rûh-ül-Kudüs) de mevcuttur. Her letafetin üstünde bir letafeti haiz olma vasfı da ancak (Rûh-ül-Kudüs) e mahsustur.

Kıt'a - 2

- 1 - *Ey aşk-ı sermedî ile sûzan olan Enîs!*
- 2 - *Dünyada in'ikâs-ı Süleyman olan Enîs!*
- 3 - *Ferda-yı îtilâ sana olmuş küşade-bâb,*
- 4 - *Ervâh-ı müctebâya nasîb ancak ıztrâb.*
- 5 - *Çekdikce sen bu mihnet-i bî intihayı, gül!*
- 6 - *Allaah-ı Zül-Cemaal'e dökül, kalbime dökül!*

L Ü G A T L E R

Aşk-ı sermedî — Daimî, ebedî, zevalsiz ask.

Sûzan — Yanan.

İn'ikâs — Aksetme, hayal, gölge.

Ferda — Yarın.

İtilâ — Yükseliş.

Küşade — Açılmış.

Bâb — Kapı.

Müctebâ — Seçilmiş, intihab edimiş, mümtaz.

Bî intihâ — Nihayetsiz.

İkinci kıta'nın konuşma lisanımıza çevrilmesi ve izahı :

- 1 — Aşkî ebedî ile yanan Enis.
- 2 — Dünyada Süleymanın sözlerini aksettiren Enis.
- 3 — Yarının yükselen kapıları sana açılmıştır.
- 4 — Iztırab [çile] ancak seçilmiş ruhlara nasibdir.
- 5 — Sen bu sonsuz mihneti çektikçe gül.
- 6 — Kalbime dökülerek Allahü Zülcemale dökülmüş ol.

Netice :

Allah aşkı ile yanan ve Süleymanın sözlerini dünyaya yayan Enise;

Çektiği aşk ıztrabı ve Süleymanın sözlerini yayma mükâfatı olarak manevî hayat mertebelerinin kapıları açılmıştır.

Çile; en seçkin ruhlara hikmet, ve nimet dolu bir nasibdir.

Çünkü o ruhlar; Allaha hizmet ve yakınlık için seçilir. Allaha yakınlık, ruhun kendi kesafetinden kurtulmasıyla Allaha hizmet; insanın nefis esaretinden kurtulmasıyla, hür ve reşid bir hale gelmesi ile mümkündür.

Ruh; yanıp, ıztırap çekecek ki kesafetinden ve insan; nefesine esareten kurtulsun. Hayatta çilenin mânası ve temizliğin başlıca ilâcı budur.

Nitekim Peygamberimiz Efendimiz: «Hiç kimse benim çektiğim eziyeti çekmedi» buyurmuştur.

Ve diğer bir hadisi şerifde de: «Belâ; [yâni çile] evvelâ Enbiyaya, sonra Evliyaya ve derece derece Sâlihlere teveccüh eder» buyurmuştur.

(Sen bu sonsuz mihneti çektikçe gül) mısra'ındaki mâna şuna işaretir:

Çile ilâçtır. ıztırabın her zerresi, her nefesi bir nimetin müjdecisidir. Zira hiç bir ıztırablı nefes, boşa gitmez. Hiç bir eziyet beyhude çekilmez.

6 inci mısradaki mânâ'nın izahı da şudur :

(Sen benliğinden kurtulmak için benim kalbime dökül, bende fanî ol; benim benliğimde benimle birleş. Tâ ki Allahda fanî olasın. Zira bende fanî olan; Allahda fanî olmuş olur.) demektir.

Kıt'a - 3

- 1 - Her dem tefekkür eyle "En-el hak!" diyen Er' i,
- 2 - Tâzîm-i daimî ile an Şeyh-i Ekber'i.
- 3 - Kalbinde zulmetin olamaz bir bakiyyesi.
- 4 - Aşkın bu yoldadır sana Allâh atıyyesi.

5 - *Şevk-ı Hüda virir sana elhan-ı Mesnevî;*

6 - *Sen gûş idince kalbin olur saz-ı mâ'nevî.*

L Ü G A T L E R

Enel-Hak deyen — Ben Hakk'
im deyen Hallac-ı
Mansûr Hazretleri.

Şeyh-i Ekber — Hazreti Muh-
yiddin Arabî

Allâh atıyyesi — Allah ihsa-

nı, Allâh
vergisi.

Şevk-Hüda — Allâh cazibesi
Elhân-ı Mesnevî — Mesnevî
ahengi,
nağme

Gûş etmek — Kulak verme

Üçüncü kıta'nın konuşma dilimize çevrilişi ve izahı :

1 — Her vakit (enalhak) diyen eri düşün [yâni ben hakkım diyen Hazreti Hallac-ı Mansûru düşün] ki o; bu sözle kendini kassetmemiş ve bu sözü kendi söylememiştir. Onu da (Ruh-ül-Kudüs) söylemişti. O anda Hallac-ı Mansûrun içinde bulunan Ruh-ül-Kudüs; [yâni Allahın zat nûru] Hallac-ı Mansûrun ağzını ve sesini kullanarak bu sözü söylemişti. Öyle ki: Hallac-ı Mansûr da ancak herkesle beraber bu sözü işitmişti. [Yâni Hallac-ı Mansûrun bu sözün söylenmesinde ne haberi ve ne tesiri vardı.]

İmdi; Süleyman Çelebi Hazretlerinin Enis Behiç Beyde izhar ettiği kelâm dahi aynı mahiyettedir. Söyleyen Hakdır. Hak; sözlerini Enis Behicin sesile söylemiştir.

2 — Şeyh-i Ekber Hazreti Muhiddin-i Arabîyi de daimî tâzim ile an ki anda da Hak Tealâ; Alîm ismi ile tecelli ve ilim izhar buyurmuştur ki o güne kadar izah edilmemiş bazı hakikatler onun lisanı ile ibâdullahâ açıklanmıştır.

3 — Bu iki misali düşünüp sende zâhir olan kelâmın

mahiyet ve hakikatini ve zuhur tarzını kavrayabilersen kalbinde müphem ve meçhule ait bir kara nokta kalmaz.

4 — Allahın seni böyle nâkil-lik hizmetinde kullanması senin Allaha olan aşkının bir mükâfatıdır.

5 — O aşk ve şevk ki sende Mesnevî nağmesi izharına vesile olmuştur.

6 — Bu nağmelere kulak verince kalbin saz-ı manevî olur.

Kıt'a - 4

- 1 - *Kul var ki bî ibadet-ü bî zühd-ü bî düâ,*
- 2- *Ta Barigâh-ı Rabbe kadar eyler i'tilâ...*
- 3 - *Kul var ki bî teallüm-ü bî cehd-ü bi haber,*
- 4 - *İlham-ı hak ile bütüin esrarı keşfider. .*
- 5 - *Daldıkca hep Vusul-i ilâllah niyazına,*
- 6 - *Çıkdıkca bir Tesavvuf-i alî fîrazına,*
- 7 - *Mevcud-i Lâyezal ile bir tek vücûd olur;*
- 6 - *Âzade-i kıyam-ü rükû-ü sücûd olur...*
- 7 - *Envar-ı hikmet-i Samedânî nüzûl ider;*
- 8 - *Ta kalbine Beka-yı hakikyî hulul ider...*

L Ü G A T L E R

Bî Zühd — Sofu olmaksızın.

[**Zühd** — Sofuluk].

Barigâh — Divan, huzur.

İ'tilâ — Yükselme.

Bî teallüm — Öğrenmeksizin.

Bî cehd — Çalışmaksızın.

Bî haber — Habersiz, bilgisiz.

Vusûl-i ilâllah — Allaha er-

mek.

Firâz — Yükseklik.

Lâyezâl — Zeval bulmaz olan. Allah.

Âzâde — Serbest, kayıtsız.

Samed — Allahın o sıfatıdır ki [âlem ona muhtaç, o kimseye muhtaç değil mânâsınadır].

Konuşma dilimize çevrilişi ve izahı :

- 1 — Öyle kul var ki ibadetsiz, sofuluksuz, duasız;
- 2 — Tâ Huzuru Rabbilâlemîne kadar yükselir;
- 3 — Kul vardır ki bir şey öğrenmeksizin, çalışmaksızın,
- 4 — Allahın ilhamı ile bütün esrarı keşfeder;
- 5 — Allaha erme niyazına daldıkça hep;
- 6 — Yüksek tasavvufun zirvesine çıkarak;
- 7 — Zevâl bulmaz Allahın vücudiyle [zarf ve mazruf halinde] bir tek vücut olur;
- 8 — [Böylesi] namaz, rükû, ve secde kayıtlarıyla mukayyed olmaz;
- 9 — O gibilerin kalbine Allahın hikmet nûrları iner;
- 10 — Baka-billâh mertebesi kalbe gelinceye kadar [bu tarzda yükselen de olur.]

Yukarıdaki kıt'ayı izah için en son beyitten söze başlamak münasip olacak.

Mısra — 9 ve 10 :

Her kim Baka-billâh mertebesine erecekse onun kalbine devam üzere senelerce hikmet nûrları iner. Bu nûr vâridâtı; kalbi musaffa hale koyar, Ruh-ül-Kudse hazırlar. Ruh-ül-Kudüs o kalbe konunca o kalbde Allahın hikmet nûrları dışa akar.

Mısra — 8 :

Böyleleri namaz, rükû' ve secde gibi şahsî ibadet mükellefiyetleri ile mukayyed olmaz.

Zira:

Gerek ferdî, gerek içtimaî hayatta şahsî ibadetler; gaye değil vasıttır. Asıl gaye; hizmettir. Öyle ki:

İbadetin hedefi; Allaha kulluk borcunu ifa vesilesiyle

Allahdan nûr almaktır. Bu nûr'la evvelâ kendini; nefsinin pisliklerinden kurtarmak ve başkalarını Allah namına kurtaracak hale gelmektir.

Halbuki (Ruh-ül-Kudüs) bir kalbe gelip yer alınca bu vesilelerin hepsi nihaî semerelerini vermiş, nihaî maksud hasıl olmuş demektir. İmdi vesilelere insan muhtaçtır. Allah değil. Allah isterse bir anda insanı en nihaî mertebeye çıkarır ve Ruh-ül-Kudüs ile onda yer alır. Bu âkibet ister vesileli, ister vesilesiz hasıl olsun netice aynidir. Zira o insanda Allahın kemâl sıfatları tecelli eder. İlâhî hikmetler ve gayretler zuhur eder ve Allahın Rahmaniyeti [yâni her mahlûka karşı istisnasız alâka, muhabbet ve merhameti] dünyayı saracak bir şumulde tecelli eder ve bu her mahlûka karşı zâhir olur.

Mısra — 7 :

Ruh-ül-Kudüsü hamil olan insan ruhu; Allah ile bir tek vücut olur. Zira insan vücudu zarf ve Ruh-ül-Kudüs mazruf olur.

Mısra — 6 :

Allah ile bir tek vücutta birleşmiş olmakla insan; Baka-billâh mertebesine ermiş, bu suretle yüksek tasavvuf ilminde en yüksek bir mertebe olan noktaya yükselmiş olur. Çünkü hem kendini kurtarmış, hem de başkalarını kurtaracak hale gelmiş olur.

Mısra — 5 :

Böylesi; Allaha ermek niyazına daldıkça [ilerler].

4 — Böylesi; Allahın ilhamı ile sırları keşfeder.

3 — Bu hale gelmek için bir şeyler bilmek, bir şeylere çalışmak ve bilgi edinmek mutlak şart değildir.

1 — Öyle kul var ki hattâ ibadetsiz ve sofuluksuz, duasız bile,

2 — Tâ Allaha kadar Allahın iradesiyle yükselir.

Zira:

Allah; haddi zatında kulun hiç bir şeyine muhtaç değildir. Her şeye kulun kendi muhtaçtır. Ve bu ihtiyacın elde edilmesi için Allah kullarına Dinler vasıtasıyla yollar göstermiş, usuller öğretmiştir. Allah isterse kulunu bu yollardan geçirerek yükseltir. İsterse bir dağlıyı; hiç bir şey bilmeyen, her şeyden habersiz bir kulunu hemen bir anda bir tecelli ile tertemiz hale getirir ve Ruh-ül-Kudüs'ü ile girip içine oturabilir.

Bilgi; ister dıştan, ister içten edinilsin. Nihayet İlâhî bir nasıbdır. Bu nasibi Allah isterse vasıtalarla talim eder, isterse vasıtasız ve usulsüz birden veriverir.

Nitekim:

Hazreti İbrahimi Allah; putperest dünya içinde, putperest bir aile muhitinde bu hale getirmemiş miydi? Hazreti Musa hakkında da öyle olmamış mıydı?

Hazreti Musa koyunlarını otlatırken dağdan gelen Allah sesiyle uyanmış ve bir anda Musalığa ermiş değil miydi?

Hazreti İsâ; daha beşikte bir çocuk iken; bu mazhariyete nâil olmuş ve onu kundakta ilân etmiş değil miydi?

Peygamber Efendimiz de kendi halinde, yetim bir çocuk olarak büyümüş iken bir gün Allah ona yine bir dağda seslenerek ona Muhammedliği bütün levazımı ile tevcih etmiş değil miydi?

Bütün bu zatların mazhariyetleri; ibadetleri yüzünden veya ilimleri, çalışmaları yüzünden mi olmuştu? Hayır! Buna imkân yok! ve bu imkânsızlığına bütün vesaik ve vekayi şahadet eder. O halde bunlar doğrudan doğruya Allah vergisi idi. İmdi; Allah istediğini yapar. Bir (ol) iradesi her şeyi olurmağa kâfi gelir. İsterse yeni bir dünya bile yaratır.

Vâkıa Allahın seksen sene ibadetle meşgul ederek yetiştirdiği kulları da var böyleleri de!..

O halde ister kısa ve ister uzun vâdeli her ne nimet müyesser olmuşsa Allahın inayet ve ihsanıdır. Allahın lufu, keremidir.

Çocuğunu emziren anaya çocuk; ne vermiştir de südü elde etmiştir. Çocuğa südü emzirten, südü anasının göğsüne dolduran ve çocuğa hizmet için, çocuğa bakıp yetiştirmek için muhabbet ve gayret veren Allah değil midir? Çünkü çocuğu dünyaya Allah getirmiştir. Onu kendi için getirmiştir. Onu anaya, babaya baktıran da odur. Yetiştikten sonra istediği yerde kullanacak da odur.

Mühim bir nokta :

Bu kıt'a; mânasını iyi kavrayamıyanları; taaccübe ve dinde ve dinî vazifelerde lâübaliliğe, kayıtsızlıklara düşürebilir. Keza, Allah mefhumu hakkında insanı hatalı bir telâkki ve düşünüşle küfre bile sokabilir. Binaenaleyh üzerinde durup müzakeremiz elzemdir.

Şöyle ki:

1 — İbadetsiz ve her nevi' kayıttan uzak kalındığı halde bile insan manevî hayatta ideale kavuşur, diyerek kulluk gayretlerini, vazife ve mükellefiyet alâkalarını, mes'uliyet bağlarını gevşetmek kat'iyen doğru değildir. Yalnız beklemekle insan evliya olacak değildir.

Zira yukarıki kıt'adaki vasıflar ender kimseler hakkında Allahın tecelli eden iradeleridir. Müstasna hal; umumî kaide olamaz. Umumî kaideyi Allahın emirleri ve talimleri tayin etmiştir.

Allah merhametlidir diye ve her günahı affetmesi muhtemeldir diye eli fenalıktan çekmekte gecikmek; iyilikleri koşmakta gecikmek, gevşek davranmak caiz değildir. Bu hal olabilir ki felâketle neticelenebilir.

Zira:

Muhakkak ki Allah; hiç kimsenin tesiri altında değildir. Allah; işlerinde tam bir istiklâl sahibidir. Herhangi bir arzuya itaat mecburiyetinde değildir. Allah e'âl ve icraatında hiç bir müdahale, hiç bir müşareket [ortaklık] kabul etmez. Bir insanın iyiliklerini bile isterse kabul eder, fenalıklarını da isterse affeder. Ona herhangi bir şeyi zorla istetmek, kabul ettirmek kimsenin elinde değildir. Ve onun hürriyet ve istiklâline uymayan herhangi bir hüküm ve kanaatte bulunmak; kat'iyen caiz değil ve hiç kimsenin haddi değildir. Herkese umumî kanun ve kaidelere uymak gerekir. Umumî hikmet ve şeriat kanunlarına göre her insan; yalnız Allaha itaat ve ibadetle mükelleftir. İtaat; teslimiyeti; ibadet; hizmeti iktiza ettirir. Allahdan nûr almak; Allaha ibadet ve hizmeti icabettirir nûr almak lâzımdır. Zira her terakki, her salâh ve tekâmül; nûra bağlıdır. Bu da Allahın umumî iradelerine uymakla mümkündür.

Diğer bir mühim nokta :

Kalbinde Allah bulunmakla, yâni Ruh-ül-Kudüs yer almakla insan; Allah olmaz. Allah Allahlığını kimseye vermez. Bir an böyle bir şeyi zannetmek bile büyük hatadır. Allah kimsenin vesayeti, velâyeti, tesiri altına girmez. Ruh-ül-Kudüsü taşıyan'lar, en ufak bir temayülde bile kendi iradelerine göre değil, Allahın iradelerine göre hareket ederler. Mutlak bir itaat ve teslimiyetle Allaha tâbi olurlar.

Bir kutuya mücevher konabilir. Fakat bu kutu; mücevher olmaz. Mücevher dahi; kutunun kumaşı veya tahtası cinsine inkılâp etmez. Kutu; içindeki kıymet sayesinde muteber olur. Fakat kendi başına esas kıymeti değişmez, Ruh-ül-Kudüsü taşıyanlar; Allaha herkesten fazla ibadet etmeğe çalışmışlar ve Allahın rızası hilâfında bir harekette bulunmaktan çekinmişlerdir. Peygamberimiz Efendimizin Nübüv-

vetinde ve İmam Ali Efendimizin evliyalığında kimsenin şüphesi yoktur. Her ikisi de herkesten çok ibadette bulunmuşlar, ve ibâdette ne tatlı gözyaşları dökmüşler ibâdet hayatında ne sefalar duymuşlardır. Onlar Allahdan başka kimseden korkmamışlar ve Allah muhabbetini hiç bir muhabbetin altına koymamışlardır. Allaha güvenip tek başlarına bütün muhalif bir cemiyete meydan okumuşlar, fakat haksız bir iş yapmak korkusundan tir tir titremişlerdir. İşte (Baka-billâh) mertebesindeki insanların hali budur.

İmdi sakın zannedilmesin ki Ruh-ül-Kudüs; yâni Allahın zat nûru insanın kalbinde yer aldıktan sonra insan istediğini yapar, hayır! İnsan ancak ve ancak Allahın istediğini yapar. En ufak bir işde bile hakikat böyledir.

İşte bu âyeti kerîmeler onun misalidir.

Kur'anı Kerîmden:

(7 — Arâf - 188): «Ya Muhammed de ki: Ben nefsim için menfaat celbine ve zarar def'ine mâlik [muktedir] değilim. Ancak Allah ne dilerse o olur.»

Diğeri:

(72 - Cin - 20:24(21÷22)): «Ya Muhammed de ki: Ben size bir zarar irasına [vermeğe] veyahut sizi irşada kadir değilim. De ki: Beni Allahın azabından kurtaracak kimse [dahi] yoktur. Ve ondan başka sığınacak bir yer de bulmam.»

«Tam bilgi insanı Allaha götürür. Yarı bilgi yolda bırakır» diye bir mesele vardır. Filhakika öyle insan gördüm ki ibadeti şirk yâni Allahda birliğe mugayir zannederek ibadeti bırakmış, hattâ dilinin ucuna, içinden gelen (Allah) lâfzını bile dışarı çıkarmamak için dişlerini sıkmış, dudaklarını kapamıştır. Bu gibilere karşı insan nasıl hayret edeceğini şaşırır. Bu ne kadar yanlış düşünce, ne kadar acınacak bir kanaat! O gibilere: Peygamberimiz Efendimiz Allaha ibadet

ve Allahı zikretmezler mi idi? diye sorulsa; evet! derler; fakat halka misal olmak için yâni halk nazarında şeriatî korumak için namaz kılarlardı derler. Cevapta da ne kadar gaflet? Ne yanlış fikir?..

Onların bilmedikleri cihet şudur: Bu gibiler Allah deyince basit bir mefhum anlıyorlar. Halbuki Allahın bir zatı var, bir de sıfatları var. Asl'olan zattır. Sıfatlar sonradan [hilkat mukaddimesinde zattan) zâhir olmuşlardır. Ve Allahın zatına ibadet ve hizmet için meydana çıkmışlardır. Allahın zatına onlar nasıl bağı ve meclûb iseler, ve Allahın irâdesine nasıl tâbi iseler, insanlar da Allah sıfatlarının hâkimiyeti ve terbiyesi altındadırlar. Allahın sıfatları; Allahın zatına hizmet ve ibadet ettikleri gibi insanlar da; Allahın sıfatına hizmet ve muavenet ve dolayısıyla zata ibadet ederler. Meselâ (Hâlik) sıfatı; yaratmakla; (Rezzâk) sıfatı; doyurmakla Allaha hizmet ettikleri gibi (Mü'min) sıfatı da zata iman etmekle, (Subbûh) ismi de Allahı zikir ve tenzih etmekle Allaha ibadet ederler ve halkın ibadetine müessir ve vasıta olurlar. (Vedûd) sıfatı da sevmek ve sevdirmekle faaliyettedir. İmdi insanlar; bu sıfatların delâletiyle bu sıfatların iktiza ettirdiği hizmetleri ve ibadetleri Allaha ifa etmiş oluyorlar. Allah, ismi câmi'dir. Yâni bütün sıfatları zat ile birlikte bir lâfızda toplıyan isimdir. Fakat bu câmi' ismin içinde kendine hizmet ve ibadet edilen zat da var; hizmet ve ibadet eden, ve mahlûkların ibadet ve hizmetine müessir ve vasıta olan sıfatlar da var.

Sıfatlar zattan tecelli ederken Allahın (Mürîd) ismine, yâni Allahın irade ve muradına tâbi olurlar ve irade ve murada göre tesirlerini ve fiillerini icra ederler.

İşte mahlûklarda zâhir olan hal ve temayül ve hareket farkları; bu yüzdendir. Yâni Allahın farklı iradesine ve sıfatların yekdiğerinden farklı vasıflarına göre farklı eserler ve neticelerdir.

İbadet umumîdir.

Hilkatin sebebi; mahlûkun muhabbeti, ibadeti ve hizmetidir. Kur'anı Kerîme göre (abes) yaratılmış bir şey de yoktur. O halde her cins mahlûk bu esasta faaldır. Şu fark ile ki bazı mahlûkta muhabbet, ibadet, hizmet bütün varlığı iledir. Kiminde eczası, yâni cüz'ü-ferdleriledir.

Her mahlûk; Allahın müsbet veya menfi tecellilerini almağa kabiliyetlidir ve bu kabiliyete nazaran her mahlûk Allahın isim ve sıfatlarından birile münasebette ve onun terbiyesi, sevk ve idaresi altındadır ve buna göre de hizmettedir. Nitekim Hazreti Muhiddin-i Arabî: (Her mahlûk Rabbi-Hass'ine göre; [yâni hükmü altında bulunduğu Allah isimlerinden birinin sevk ve idaresine göre] sıratı müstakim üzeredir. [Yâni yolu doğrudur.] buyurmuştur.

Bu yol şeriate göre menfi de olsa Allahın muradı onda budur ve onun da yolunu değiştirmesine imkân yoktur. Madem abes mahlûk yoktur, o halde abes yol da yoktur. Her yolda Allahın bir işi; her mahlûkta Allahın bir işçiliği vardır.

Abes bir şey olmadığı gibi tesadüf diye bir şey de yoktur. Hepsi Allahca tertibli, ölçülü ve hesaplıdır. Her ferdin bunlardan hissesine düşen kısım, mukadderatına dahil ve ezeldenberi taayyün etmiştir.

İbadet mecburîdir. Zira Kur'anı Kerîme göre her şey bilerek bilmeyerek Allahı tesbih eder, Allaha secde eder.

Hizmet dahi ıztırarîdir. Zira: İbadet kulluğun iktizasıdır. Gaye; hizmettir. Müsbet fitratlıların hizmeti asıldır. Menfilerinki münebbih olarak fer'dir. Fakat hizmetin nev'i de, derecesi de ve neticeleri de hep Allahın elindedir ve insanın kabiliyet ve muvaffakiyeti de öyledir. Bir adam vardır ki kabiliyeti azdır, veya az çalışır; fakat çok kazanır. Bir kısmı da çok kabiliyetli veya çok çalışkandır; fakat az kazanır. Binaenaleyh çalışmak da, semere ve kazanç da Allahın elinde ve Allahın takdirine bağlıdır.

Ancak iyi bilelim ki hiç bir emek boşa gitmez. Bir insan maddî servet kazancı için çok çalışır da az bir şey kazanırsa boşuna çalışmışım demesin. Allahın muradını bilmez. Görünürde kulu maddî servet için çalıştırır gibi olur. Az servet verir. Fakat kimbilir bu çalışma neticesinde başka mahiyette ne nimetler, ne hayırlar vermiştir.

ibadet ve hizmet müeyyideleri:

Kur'anı Kerîmden:

(17 - Esrâ - 45(44)): «Yedi gök ve yer ve onlarda olanlar onu [Allahı] tesbih ederler. Hiç bir şey yoktur ki Allahın hamdü senâsı ile onu tesbih eder olmasın ve lâkin onların tesbihlerini anlamazsınız.»

Diğeri:

(57 - Hadid - 1:5(1)): «Göklerde ve yerde olanlar Allahü Tealâyı tesbih ve tenzih etti.»

Diğeri:

(24 - Nûr - 41): «Görmez misin ki göklerde ve yerde olanların kâffesi ve saf saf olarak kuşlar Allahı tesbih ederler. Cümlesi kendisinin ibadetini ve tesbihini bilir.»

Diğeri:

(53 - Necm - 62): «Ey insanlar Allaha secde edin ve ona ibadet edin.»

Diğeri:

(15 - Hacı - 98): «Rabbinin hamdiyle tesbih et ve secde edenlerden ol.»

Diğeri:

(3 - Ali-İmrân - 191): «Öyle akli kâmil sahipleri ki Allahı ayakta, oturarak, yattıkları halde zikrederler. Göğlerin ve yerin yaratılışını tefekkür edip düşünürler.»

Diğeri:

(2 - Bakara - 30(152)): «İmdi beni zikrediniz ki ben de sizi zikredeyim.»

Diğeri:

(2 - Bakara - 153(152)): «İmdi beni anınız ki ben de sizi anayım.»

Diğeri:

(87 - A'lâ - 14 ve 15): «Kendini pâk kılan, Rabbinin adını anıp çağırana muhakkak felâh buldu [kurtuluşa erdi].»

Diğeri:

(13 - Raad - 28): «İman edenlerin kalpleri Allahın zikri ile mutmain olur. Agâh olun ki Allahın zikri ile kalbler mutmain olur.»

Diğeri:

(72 - Cin - 16(17)): «Rabbinin zikrinden yüz çevireni Allah meşakkatli azaba uğrattır.»

Diğeri:

(63 - Münafikûn - 9): «Ey mü'minler emvaliniz ve evlâdınız [gurur veya meşguliyeti] sizi Allahın zikrinden alıkoymasın.»

Diğeri:

(73 - Müzzemmil' - 7(8)): «Ve Rabbinin ismini zikret ve ona teveccühü tam ile müteveccih al.»

Diğeri:

(94 - İnşirâh - 8): «İbadetle meşgul ol ve Rabbine rağbet ve teveccüh et.»

Diğeri:

(16 - Nahil - 49): «Ve göklerde ve yerde olan her şey Allaha secde ederler.»

Diğeri:

(22 - Hac - 18): «Ya Muhammed bilmez misin ki göklerde ve yerde melekler ve insanlar, ve güneş ve ay ve yıldız ve dağlar ve hayvanlar ve insanlardan bir çoğu Allahü Tealâyâ secde ederler.»

Diğeri:

(55 - Rahmân - 4(6)): «Yıldızlar ve ağaçlar secde ederler.»

Diğeri:

(13 - Raad - 15) «Göklerde ve yerde olanlar ve bunların gölgeleri gündüz ve gece istekleriyle veya cebren Allaha secde ederler.»

Sevk-ı mânevî ile secde :

Bu son âyeti kerîmedeki ister istemez secde ve melek, insan, hayvan, nebat, cemad her mahlûkun ibadeti hakkında izahat:

İsteyerek ibadet edenler: Evvelâ iman ve sonra idrak sahibidirler. Melekler gibi. Halbuki bazı insanlar imansız, fakat idrâklidirler. Lâkin imandan mahrumiyetleri yalnız idrâk ile ibadetlerine kâfi gelmez. İnsandan gayri hayvan, nebat ve cemad ise idrâksizdirler. Onlar hakkında iman ve ibadet mükellefiyeti bahsinde idrâk mevzuu bahis değildir. Halbuki imansızlar istemeseler dahi ve insandan gayri her nevi' mahlûkat bilir bilmez yine ibadet ederler. Bu nasıl oluyor. Bu şöyle oluyor:

Bu mahlûkların her zerresini Allahın sıfat nûru ihata etmiştir. Sıfat nûru Allahın zat nûruna daimî bir ibadet ve tapınma halindedir. Binaenaleyh sıfat nûru; ihata ve tasarrufunda bulundurduğu madde zerresini daimî bir ibadet halinde bulundurmaktadır. Nitekim bu zerrelere yaratan, yaşatan tabiat ve tekâmül kanunlarına göre sevk ve idare eden bu sıfat nûru [veya diğer tarif ile Allahın ruhu] dur.

İmdi her şey ibadet ediyor. Fakat bu keyfiyet; sevki tabîi dediğimiz otomatik halde vuku buluyor. Nasıl her hayvan ve her nebat en küçüğüne kadar sevki tabîi ile idrâksiz bir takım vazifeler ifa ediyorsa kuş kuluçka oturuyor, yuvasını yapıyor ve çocuklarını uçmağa alıştırıyorsa bu da böyle oluyor.

İşte böylece imansız insan da haberi olmadan bütün vücut zerrelere ibadet eder.

Yâni:

Kendi ilmi ve iradesi dışında olarak vücudunun her zerresinde ibadet bir düzeye devam eder. O bunun farkında değildir.

Vücut; insanın kendi malı değildir ki istediği gibi tasarruf edip kullansın.

İmanlı ile imansızın hayatta farkları, biri; Allaha imanı ve güveni yüzünden rahattır. Kalbi kuvvetlidir. Hayat mücadelesinde cesurdur. İmansız ise bunlardan mahrumdur. Zira yalnız kendi aklına ve kuvvetine dayanmak mecburiyetindedir. Bu yüzden teşbbüsleri daima küçük mikyastadır. Büyük işlere atılmaz. Çünkü imdat ve yardım için hayata hâkim ve kifayetli bir kuvvetin vücuduna inanmaz.

HİZMET :

Kur'anı Kerîmde hizmet hakkındaki âyeti kerîmelerden bazıları:

(61 - Sâf - 14): «Ey mü'minler Allahın yardımcıları olunuz.»

Diğeri:

(58 - Mücadele - 22): «Allah onların [mü'minlerin] kalblerine imanı yazmış ve onları Allah tarafından bir ruh ile teyit etmiştir. Onları ebedî kalmak üzere ağaçları altından nehirler akan cennetlere ithal eder. Allah onlardan ve onlar da Allahtan razı ve hoşnut olurlar. Onlar; Allahın askerleridir. Ağâh olun ki Allahın askerleri favz-ü-felâha [kurtuluş ve saadete] erenlerdir.»

Diğeri:

(49 - Höcerât - 15): «Allah ve Resûlüne iman eden ve sonra bunda şüphe etmiyen ve malları ve vücutlariyle Allah yolunda uğraşan mü'minlerdir ki sadıklardır.»

Diğeri:

(9 - Tevbe - 112): «Allah onlara cennete bedel olmak üzere mü'minlerden kendilerini ve mallarını satın aldı.»

Diğeri:

(5 - Mâide - 3(2)): «Hayır ve hasenat ve takva üzerine birbirinize yardım ediniz. Zulüm ve günah üzerine yekdiğere yardımcı olmayınız.»

Diğeri:

(9 - Tevbe - 72(71)): «Erkek ve kadın mü'minler birbirinin dostu ve velisidir. İyiliği yaptırırlar ve fenalıklardan sakındırıp alıkoyarlar.»

Diğeri:

(46 - Ahkaaf - 19): «Herkes için amellerine göre dereceler vardır. Onlara amellerinin mükâfat ve mücazâtı tamamıyla tesviye olunur.»

Diğeri:

(17(98) - Esrâ(Beyyine) - 72(7)): «İman edip iyi işler işleyenler, mevcûdat'ın en hayırlılarıdır.»

Diğeri:

(95 - Tin - 6): «Ancak iman edip iyi işler işleyenlere ardi arası kesilmez. Ecir ve mükâfat vardır.»

Diğeri:

(18 - Kehf - 44)(110): «Rabbinin cemâline kavuşmak isteyen, iyi iş işlesin ve Allahdan gayrisine ibadet ve kulluk etmesin.»

Beyt

*Sofi-i bi küşayiş-ü na puhte'den sakın!
Vesvas-ı fitne sadrına hiç olmasun yakın!*

L Ü G A T L E R

Sofi-i bî küşayiş — Ham sofu
Na puhte — Pişmemiş.

Sadr — Göğüs.
Vesvas — Vesvese veren.

Konuşma dilimizde ifade ve izahı :

Olgunlaşmış pişmemiş sofunun tarizinden sakın. Fitne çıkaran vesveseci [şeytan] göğsüne hiç yaklaşmasın.

İzahı :

Hazreti Süleyman buyuruyor ki:

1 — Naklettığın hikmet ve hakikat sözlerini herkes kavrayamaz. Hele ham, mutaassıp sofuların havsalasına hiç sığmaz. Onlar bu sözler dolayısıyla sana dil uzatmağa başlarlar, hakkında suizanna ve aleyhinde tezvire kalkarlar. Anın için bu sözleri; yerinde ve yolunda kullan. İtiraz ve tezvire meydan vermeyecek tarzda sarfet.

2 — Bu sözlerin hak ve hakikati hakkında sana şüphe telkin edecek, vesvese verecek şeytan da senin kalbine sokulmasın. Tezvir ve vesvese; her ikisi de şeytan işidir.

İyi yolların, hak ve hakikatin bilinmesine ve iyiliğin intişarına mâni olmak şeytanın baş vazifesidir. Bunu da daima göz önünde bulundur.

Son

Hûûû.. Eyvallah...

Bir mes'ele ve netice ;

Daima göz önünde bulundurulacak bir mesele dahi şudur ki:

Hakikat ehlinin fikir ve kanaatlerine şeriat ehlinin tahammülü yoktur. Çünkü şeriat ehli; hakikat ehlinin yükseldiği ufka ermemiş, esrar âlemine girmemiştir. Hakikat ehlinin gördüklerini göremez; duyduklarını duyamaz. Binaenaleyh, hakikat ehlinin bildiğini bilemez ve zorlansa da hazmedemez. Hazmedemeyeceği şeylerin ağırlığına karşı da muhalefet ve aksülâmel duyar. Fakat, hakikat; bâtın ildir. Şeriat zâhir ildir. Biri bir zümreye mahsustur. Diğeri herkese.

Dünyanın umumî nizamı şerate göre kuruludur!.

Şeriat zaviyesine göre ;

Şeriate göre iyi vardır, kötü vardır, güzel vardır; çirkin vardır, beyaz vardır, siyah vardır, acı vardır; tatlı vardır, mü'min vardır, kâfir vardır, put vardır, putperest vardır. Allahın istediği işler vardır, istemediği işler vardır. Görünen vücut; halkın vücududur. Hakkın vücudu görünmez. İnsan hürdür; ihtiyarı elindedir, istediğini yapar, istemediğini yapmaz. Yaptığı işlerden mes'ul veya me'cûrdur. Bir mükellefiyet ve mes'uliyet taşır. Şeriat zâviyesinden görüş böyledir.

Hakikat zaviyesine göre ;

Hakikat zaviyesinden görüşe göre ise: Allahdan, Allahın iradelerinden ve Allahın işlerinden ve Allahın varlığından başka bir şey yoktur. Her mahlûk Allahın işçisidir. Her birinin gördüğü iş; Allahın iradesi ile Allahın işidir. Allahdan başka mevcut yoktur. Allahın vücudundan başka vücut yoktur. Allahın e'falinden başka fiil yoktur. Her şey Allahındır, her şey Allahdandır. Allah iyidir. İmdi Allahın her şeyide güzel, esasta ve neticede iyidir. Allahın her işi; bir hikmet tahtındadır. Her şey; zâhiren fena görünse bile bir iyiliğe vesile olacak veya bir iyilikle nihayet bulacaktır. Dışta ayrı, zıt, gayri görünen her şey aslında birdir.

Putperestin gözüne putta tecellî eden câzibe yine Allahındır. Bu; tekâmül merhalelerinde bir seviye meselesi, birer yaş devre meselesidir. Doğan çocuk evvelâ kendine tapar. Sonra anasına tapar. Sonra oyuncağına tapar. Şuurlandıkça boş şeylerden gözünü, gönlünü alır, daha makulüne çevirir. Neden sonra ve en son Allaha tapar ve onun hakikatini öğreninceye kadar ne merhaleler kateder, ne devirler geçirir. Nitekim beşeriyet; Musevilikten evvel binlerce sene Allahın Dini dışında kaldı. Zira beşeriyet; çocukluk devrini geçiriyordu, çocukluğun her devrinde yaşının iktizasına göre bir şeye bağlanıyordu. İdrâkine göre bir şeye tapıyordu. Her taptığını

mâbud sanıyordu. Allah; beşeriyetin tabîî gelişmesini bu tabîî hal, ve hareketleri içinde seyretti. Beşer çocuğun Hak Allahı idrâk edeceği seviyeyi bekledi. Beşer; mükellefiyet yaşına girdikten sonradır ki Allah Hak Dini cemiyete tedricen yaydı.

Nitekim bu Vâridât kitabı da bugünkü nesile hazmedebileceği bir takım hakikat bilgileri naklediyoor. Beşerî tekâmüle göre bunların bilinmesi sırası gelmiş demek oluyor. Bunun bu devrede bilinmesi zarurî olduğu gibi evvelki devrelerde de bilinmemesi zarurî ve tabîî idi. İki yaşındaki bir çocuk'la kırk yaşındaki bir adamın öğreneceği şey aynı değildir. Beşeriyetin çocukluk devrindeki putperestilik hayatı nasıl bir hikmet ifade ediyorsa müteakip devrelerdeki tedricî talim ve terbiye hayatı da birer hikmet ifade ediyor. Vakitsiz hakikat hazımsızlık dahi tevlit eder.

Nitekim Hallac-ı Mansûrun (Enelhak) demesi; [o devirde hakikati hali bilenlerin azlığı ve kuvvetsizliği yüzünden] aksülâmel yaptı. Şeriatçiler., bu adam kendini Allaha şerik yaptı, idamı lâzım gelir dediler ve idam ettiler. Hazreti Muhiddini Arabînin de, bazı hakikatleri aydınlatmasını hazmedemediler, onun küfrüne hükmettiler.

Evet, şeriate göre her şey birbirinden ayrılır; hakikatte ise her şey birbirile birleşir. Çünkü aslında her şey birdir. Allah dünyayı yaratmadan evvel bu dünya ve içindekiler Allahda bâtın idi. Yâni ilmen ve hissen Allahda mevcuttu. Bugün ayrı, zıt telâkki ettiğimiz şeyler o zaman Allahda bir ve birlikti.

Ayrılık

Dünyadaki insanda ayrılık, gayrılık ve fark gösteren vasıflar; Allah isim ve sıfatlarının zuhurile ve onların tesirile meydana geldi. Meselâ Musalık ve Fira'avnlık gibi zıt fitratlar; dünyada zâhir oldu. Kâfirlik mü'minlik de, müsbetlik,

menfilik de öyle. Hepsi Allahın iradesi ile fakat ve fakat hikmet tahtında belirdi. Allahın Cemâli ve Celâli iki zümre tecellileri var. Çünkü bu tecellileri irade eden Allahın birbirinden farklı isimleri ve sıfatları var. Hilkatten evvel bunlar dahi bâtıdı. Allahın tek adı (Hû) idi. Hilkatin başlangıcında bu isim ve sıfatlar zâhir olunca ondan sonra yaradılan insanların fıtrat ve tabiatlerinde de bu isim ve sıfatların tesirleri, karakterleri zâhir oldu. Fakat Allahın iradesi ve sevk ve idaredeki hikmeti de herkesin hayatına hâkim oldu.

Allah kime imanı nasib etti iise o mümin oldu. Nasib etmedikleri ise kâfir oldu. Fakat her biri Allahın verdiği vazife ve imkâna göre Allaha hizmet etti. Beşeriyete yâr veya münebbih oldu.

Münebbih

Münbihlik mühim bir vazifedir. Her hususta faaliyeti ve netice itibarile terakkiyi temin eden âmil budur. Mü'minin fikrini işleyen âmil; münkirin inkâr ve iddiasıdır. Muvahhidin fikrini de olgunlaştıran şey; müşrikin muhalefet ve dâvalarıdır.

Kur'anı Kerimden öğrendiğimize göre böylece iman da, inkâr da Allahın elindedir. Fakat iyi bilmemiz lâzımdır ki iman asıldır. İnkâr ancak münebbihdir; o; imanın tekâmülüne yarar. Mü'min asıldır. Münkir hâdisdir. Mü'minin gayret ve faaliyetini daima zinde ve yüksek bulundurmak için meydana gelmiştir. İyilik, fenalık da böyledir. Fanlık; iyiliğin münebbihdir; fenaların fenalıkları; iyileri korkutup iyilikte daha üstün bir faaliyete geçirir.

Nedamet ve islah hissi de terakkiye sebep olmaktadır. İki Cihan Harbi dünyayı kasıp kavurmuştu; insanların dünya ölçüsünde kardeşçe, müsavi haklarla birleşmesi zarureti hasıl olmazdı. Herkes yine kendi benliğinde, birbirine tahakküm ve birbirini sömürme işine kuvvetini sarfedip durdu.

İmdi her acı ve kötü şey de münebbihdir. Bir tatlı ve iyi şeyin zuhurunu hazırlar. Bu yekdiğerlerine zıt şeyleri müsbet, menfi diye ele alırsak şeriat müsbet esası ihtiva ediyor ve nizamın temeli budur.. Fakat bu nizam çerçevesinde yaşayan insanları birleştirmek ve işbirliği ile terakki ettirmek ve medeniyete, saadete kavuşturmak için menfi münebbihlere ihtiyaç varmış ki Allah yaratmıştır. Menfiye karşı müsbetin alacağı tedbirler medeniyet hamlelerini teşkil etmiş ve edecektir. Yalnız insanların dışında değil uzviyet âleminde, fizik kanunlarında da müsbet gibi menfi unsurların da bir faydası, hikmeti vücudu olduğu anlaşılıyor. Ne vakit insanlar hakikaten tekâmüle erecek, o zaman menfilerin rolü de sona erecektir. Zira münebbihle ihtiyaç kalmıyacaktır ve o vakit şeriat gözünde ayrılanlar hakikatte birleşeceklerdir. İmdi hakikat ilmi tekâmül ilmidir.

Bu bahsin inceliklerini inşaallah mufassalan beşinci (Bezmi Âli) deki (Ruh) manzumesinde göreceğiz. [Ruhdan niaksat Hakkın tecellisidir] Misal olarak hemen şuraya üç beytini naklediyoruz:

- 9 — Her zaman tayyib olur vasfi anın, sanma habis
- 10 — Bazı mes'uda geçer, bazı da menhusa geçer.
- 11 — Suç değil kaplan için vahşetin icra kılmak.
- 12 — Kâh olur hükmü ezel tali'i ma'kûse geçer-
- 15 — Dem olur bir sanem-i batılı tasvir eyler.
- 16 — Kâh tekbire geçer, tınnat'i nâkûs'a geçer.

BEZM-İ ÂLÎ: V

Gülbang - i Şerîf :
"Allah Bes, ve Der heme An Zül-Cemâl Bes!.,
Başlangıç :
Hûû... Eyvallah.

Nâzım

Der Beyân-ı Rûh :

- 1 — Cevv-i Lâhûtu aşub alem-i me'nusa geçer.
- 2 — Arz-ı fanîde benî-Âdem-i mahbûsa geçer.
- 3 — Öyle bir nûr-i Hüdâ'dır ki karar eyliyemez,
- 4 — Eski Fânûs-u kırub bir yeni Fânûs'a geçer.
- 5 — Aşk anın hançer-i billûr-i füsunsazı olur,
- 6 — Sadr-i uşşakı delüb ta dil-i me'yûsa geçer.
- 7 — Açılır alem-i manâ, görünür Bağ-ı İrem;
- 8 — Çünkü irfan-i beşer saha-i mahsûs'a geçer.
- 9 — Her zaman tayyib olur vasfi anın, sanma habîs
- 10 — Ba'zı mes'ûd'e geçer, bazı da menhûs'a gecer.
- 11 — Suç değil kaplan için vahşetin icra kılmak.

Konuşma lisanımızda ifadesi ve izahı Rûh beyânındadır

RUH :

- 1 — Âlemi ervahı aşır bulunduğumuz, âleme geçer.
- 2 — Fanî yeryüzünde kapanık Âdemoğluna geçer.
- 3 — Allahın öyle bir nûrudur ki karar kılamaz.
- 4 — Eski feneri kırıp bir yenisine geçer.
- 5 — Aşk onun efsunlu billûr hançeri olur.
- 6 — Âşıkların göğüslerini delip tâ yeisli gönle geçer.
- 7 — Mâna âlemi açılıp cennet bahçesi görünür.
- 8 — Çünkü hakikat bilgisi hayat sahamıza geçer.
- 9 — Her zaman iyidir vasfı anın kötü sanma.
- 10 — Olur bahtı yâre geçer, olur uğursuz, geçer.
- 11 — Vahşetini icra etmek kaplana suç değil.
- 12 — Kâh olur, Allah diler tali'i terse geçer.
- 13 — Noksan akılla eğer karanlığa saplanmazsa,
- 14 — Hakkın iradesine uyar da emin yola geçer.
- 15 — Ân olur, bâtil bir putu nûrlandırır.
- 16 — Kâh tekbîre geçer, kâh çanın uğultusuna geçer.
- 17 — Ey benim ikinci bir nüsham olan Enisin ruhu.
- 13 — Duyduğun şüphe bizim deftere yazıkla geçer.
- 19 — Hazreti Muhammedi Cibrîl nasıl cezbeledi ise,
- 20 — Bizdeki nûr dalgası da öylece Fânûs'a geçer.

Rûhlar hakkında malûmat

Yukarıdaki talimi aydınlatmadan evvel ruhlar hakkında biraz müzakerede bulunalım:

RUHLAR:

Ruh, denince akla bir kaç vasıfta ruh gelir. Meseelâ:
Biri: Allahın zat nûrundan haasıl olan ki eşsiz olan bu ruhun Kur'anı Kerimdeki ismi (Ruh-ül-Kudüs) dür.

Diğeri:

(Kalû-belâ) da yâni kâinatın yaradılışı iptidasında Allahın kendi ruhundan üflemesi ile vücud bulan ve âlemi ervah denilen göğlerde yaşayan insan ruhları ki insan zürriyeti ana karnında teşekkül edince göklerden gelip o bedene girmekte ve nihayet ölüm denilen hâdise ile geldiği yere dönmektedir.

Üçüncüsü: Yeryüzünde Allahın yarattığı mahlûklardaki ruhlar.

İkinci ve üçüncü maddedeki ruhlar; Allahın (HAY) isim veya sıfatından tecelli etmektedir. Ve bu mütemadî tecellilerle her şey; hayat bulmakta, hayatta kalmakta, bir hayatîyet [dirilik] ifade etmektedir.

Demek ki:

Gerek âlemi erwahtaki ruhlar; göklerde yaşarken [ve yeryüzüne inip ana karnındaki bir çocuğun bedenine girdikten sonra ve çocuk anadan doğduktan sonra onu] dünyada yaşatırken ve gerekse insandan gayri yeryüzünde her ne varsa [cemad, nebat, hayvan] hepsinin her an yaşamaları ve bazılarının yeniden yaratılarak hayat bulmaları (hay) ismi tecellileriledir.

Bu halde:

Ruhun Allahın ruhu ile daimî bir münasebeti vardır (Hay) ismi gibi arasız mütemadiyen tecellide olan Allahın diğer isim ve sıfatları her mahlûkun mukadderatına göre onları sevk ve idare etmekte, hal ve hareketlerini tanzim kılmaktadır.

İşte yukarıdaki Vâridât-ı Kudsiyede tarif buyurulduğu üzere yeryüzünde muhtelif mahlûklarda hayatîyet gösteren ruhlar; Allahın ruhundan birer damladır ki ya ezelde vücut bulmuş olarak yeryüzüne iniyor [insan ruhları gibi] veya yer tabakalarında her şeyi hayata getiriyor. [Hayvan, nebat, cemâd] ruhları gibi.

(Rûh) manzumesinin meâl ve hülâsası

RUH; Allahın nûrundan öyle bir cevherdir ki;
Gökleri, yerleri doldurur. Bir halde karar kılmaz. Gök-
leri, yerleri dolaşır.

Gökte, yerde türlü mahlûkta türlü vasıfta tezahür eder.

Yerdeki insan bedeninde kendini kapar.

Bir bedeni (fener) diye kullanır. O eskiyince bir diğere
geçer. Yâni; Ruh-ül-Kudüs'ler evvelâ büyük Nebî'lerde
tecelli buyurmuştur. Onlar âhirete intikal ettikten sonra bü-
yük velîlerde yer almışlardır ve her velî âhirete intikal ettikçe
aynî velîlere geçmişlerdir.

Aşk onun hançeridir. Onunla göğüsler deler. Ye'isle
kırgın gönüllere dolar, teselli ve ümit olur.

Yerdekilere mâna âlemini açar. Cennet bahçeleri sey-
rettirir.

Kalbleri uyandırır, irfan kaynatır, hakikati aydınlatır.

Allahın vasfı her zaman iyidir, hiç bir zaman fena
olmaz.

Tali i yâr olana da, tali'size de nasibi o verir ve takdir
ettiği her hayatı o sevk ve idare eder.

Kaplana vahşetini icra; suç değildir, icraya mecburdur.

Kâh Allah diler, ters tali'e geçer.

Ân olur bir noksan akıllı da karanlıklara saplanır.

Ân olur Allahın vahyi ile yolunu şaşıranı doğrultur,
selâmet yola çıkarır.

Ân olur, bâtil bir putu nûrlandırır.

Kâh tekbîr sesinde yayılır, kalbleri kendinde birleştirir.

Kâh çan sesinde ihtizaz eder, mâbede çağırır.

ENİS BEYE İHTAR

(17:20) nci mısra'larda Enis Beye buyuruluyor ki:
(Sende cereyan eden halin hakikatine karşı duyduğun
şüphe ve tereddüt üzücüdür. Vâkıanın mahiyetini şöyle bil:

Cibrîl Aleyhisselâm Hazreti Muhammede vahyi nakle-
derken nasıl onu cezbeledi ise bizdeki nûr dalgası da öylece
Fânûs'a [sana] geçmektedir.)

İzahı :

Enis Beyin mahiyetini tayinde şüphelendiği halin haki-
kati ve ona anlatılmak istenen noktalar şunlardır:

[Enis Beyin ruhu; Süleyman Çelebi ruhunun (ikinci
nüshası) yâni mahiyetçe aynidir. [Çünkü Allahın (Hay) ismi
tecelliyatından ve sıfat nûrundandır.]

Fakat:

Süleyman Çelebinin ruhunda yer alan bir diğer ruh
vardır ki Melek Cibrîl Aleyhisselâmdakinin aynidir ve bu
ruh; sıfat nûrundan değil Allahın zat nûrundandır. Yâni:
(Ruh-ül-Kudüs) dür. İşte Enis Beyde kelâm izhar eden
odur.

Ve:

Üzerinde şüphe ve tereddüde düşülmeyecek hakikat;
budur.

Nihayet

Hûû.. Eyvallah.. Nûra varasız. Nûr alasız. Nûr olasız.
Biz gideriz. Siz kalasız.

Hûûû.. Eyvallah..

[Bu kısmın izahı birinci Bezm-i Âlinin şerhi sonunda
geçti; tekrarından sarfi nazar edildi.]

BEZM-İ ÂLÎ: VI

Gülbang - i Şerîf ;

“Allah Bes ve Der heme An Zül-Cemâl Bes ,,

Başlangıç :
Hûûû.. Eyvallah..

TA'LİM İman

İyman ancak cârî ve dahil olduğu kalb-i insâna şâyân bir lemeân ile nümâyândır. Kalb-i insânın temâyülü nice ise, iyman, o temayül yolunda bir nehr-i revandır. Allah, nehri yatağından taşırmaya! Cereyân-ı iymânı oraya, buraya sapdurmuyub Sırât-ı Müstakim hizâsın aşırmaya! Sûre-i Fâtihayı tekrar ile tefekkür kılasız.

L Ü G A T L E R

Lem'an — Parıldama.

Numayân — Görünür.

Revan — Akıcı.

Konuşma dilimizde ifadesi

İmân; [öyle bir hidayet nûrudur ki] Allahdan akıp geldiği insan kalbinin kabiliyet ve lâyığına göre bir ışık gösterir.

İnsan kalbi; ne tarafa meyilli ise işte imân; o tarafa akar bir nehir gibidir. Allah; nehri yatağından taşırmasın. İmânın akışını oraya buraya saptırmasın. Yolun doğruluğu hizasını [istikametini] aşırmasın.

Fâtihai Şerife sûresinin mânasını tekrar tekrar zihinden geçirip düşününüz, murakabe ediniz. [Yâni İhdinessırat-almüstakîm âyeti önünde durup düşününüz.]

izahı :

(Ben; kulumun zannına göreyim!) mealinde bir hadis -i-kutsî vardır [yâni Peygamberimiz Efendimiz tarafından nakledilmiş bir Allah sözü vardır.]

Bu esasa göre herkesin Allah hakkındaki bilgisi, telâkkisi zan ve tasavvuru bir olmadığı gibi imân hakkındaki anlayışı da bir değildir. O halde imânın her kalbde akış yolu da, istikameti ve hedefi de bir değildir. Hepsinin doğrulması ve hakikî hedefine yönelmesi; Allahın ve Allahın istediklerinin hakkile bilinmesine mütevakıftır. Bu da hakikî kültür meselesidir.

İnsan Allahı hakkile biliyorsa ona bir anda doğrulur ve onu bulur. O anda da onun câzibe nûru insanı sarar. İnsan o andan itibaren yaklaşımağa başlar. Hem ne zevk, ne sefa ile.

Allah telâkkisi yanlışa insanın teveccüh ettiği varlık hayalî olur. O; muhayyel bir put olur. Testi çeşmenin tam ağzı hizasına konmadıkça dolmayacağı gibi Allahdan gayri şeye yönelen kalb de hidâyet nûriyle dolmaz. Bu halde de imân ne yolunu, ne de hedefini bulmuş olur. Kendi bir hakikate dayanmayan imân bir hakikate nasıl varır. Meğer Allah merhamet edip doğrultsun, o âvâre, aç kalbi doyursun.

Yanlış durumun ehemmiyeti :

1 — Allah telâkkisi kâfi olmıyan insanın kalbi gıdasız rahatsız ve huzursuzdur. Yetimlik, gariplik duyar, Allaha güvenemez. Güvenemeyince kuvvet alamaz, mânen zayıftır. İşinde cesaretsizdir, büyük işlere sarılamaz.

Allaha güvenemiyen Allaha teslim de alamaz. Teslim olamıyan; müslüman olamaz. Zira islâmiyet; teslimiyettir. Allaha teslim olamıyan; Allahın iradelerini kendi temayüllerine hâkim kılamaz. Binaenaleyh öylesi takva sahibi olamaz, faydalı, hayırlı bir insan da olamaz. Netice itibariyle hılkattaki ilâhî murada hayatta uymuş olamaz.

Allah telâkkisi meselesinde insanı ilk alâkalandıran cihet; Allahın insanla ve diğer mahlûkatı ile olan alakasının mahiyeti ve derecesidir. Meselâ:

İnsan kendine şöyle sorar:

1) Uğradığım bir felâkette Allah imdadıma yetişir mi? Ne derece yetişir?

2) Allah benim en küçük bir kederime de alâka ve iştirak gösterir mi? Bunun kayıt ve şartı var mıdır?

3) Herhangi bir mahlûka eziyet etsem Allah müteessir olur mu? Yâni beni sorguya çeker mi, cezaya çarpar mı?

4) Benim hürriyetim hudutsuz mudur? Hudutlu ise hudutları hangi haklarla çevrilidir?

5) Her istediğimi Allah verir mi? Ne derece ve ne şartla istemek hakkımdır?

6) Bilerek, bilmiyerek yaptığım hataların Allah nezdinde affı me'mûl müdür? Ne derece ve ne şartla me'mûldür?

7) Emin olmıyan herhangi bir sahada [emniyetsiz muhitte] Allaha güvenilebilir mi?

8) Allah bana ne derece yakındır? Her nefes onunla temasta mıyım? Sesli, sessiz yüreğimden her çağırışımı iştir mi ve ne derece alâka gösterir?

9) Allahın benimle alâkasının, beni korumasının sâiki nedir?

10) Beni yaratıp yaşatmasının, beni yetiştirmesinin sebebi nedir?

11) Benim kendime yeter tarafım var mı, yok mu? Yetmiyen taraflarım için kime ve neye güvenebilirim?.

İşte başlıca bu ve buna benzer sualler bir insanın Allah telâkkisi hakkındaki imân bilgisini kurar. Şimdi sıra; imânın alacağı cereyana gelir.

iyân'ın cereyan tarzı :

1) Su bulunduğu kabın şeklini alır.

2) Su geçtiği kabın tabiatinden bir şey alır. Temiz kaptaki temiz kalır. Kirli kaptaki kirin tabiatine göre tad, koku ve mahiyet alır.

İmân; inanç ve kanaat demektir. İnsan; Allaha ne derece inanıyorsa o derece doğru bir istikamet alır, etrafa dağılıp zayıflamaz veyahut Allahdan gayrisine takılıp yolda kalmaz, istikamet değiştirmez, ne zor altında; ne tama' karşısında kendi yolunu ve imânını bozamaz.

İmân; bir kanaattir ki bunu kabul etmekle icabını insan Allaha zımmen taahhüt etmiş olur ve amelde fiilen meydana koyarak anı icra etmiş bulunur.

iyân'ın icabı :

İmân; ibadet ve hizmeti icabettirir. İbadet; hizmet vasıtasıdır. Gaye hizmettir. Hizmet; Allah namına yapılır. Fakat icra sahası cemiyettir. İnsanlara hizmet; Allaha hizmet demektir. Zira Allah; isim ve sıfatlarıyla, mahlûkun yetiştiren, bakıp gözeteni, hülâsa cemiyetin sahibi ve insan hukukunun muhafızıdır. Her mahlûkun ihtiyacını o temin eder. Fakat bu işlerde kullandığı; yine kendi mahlûklarıdır. Mahlûkun ef'alini yaratan ve iradeleriyle mahlûkta tecelli eden odur. Bir cemiyette olgun insan ne kadar çoksa onda

selâmet ümidi o kadar çoktur. İmdi imânın noksanı veya zaafî derece derece cemiyet zararına bir netice verir. Cemiyetin zararı; fertlerin zararı demektir ve fertlerin noksanlıkları cemiyetin zararı demektir!

Allah; merci'dir.

İyilikte işbirliği edenlere Allah kuvvetini yayar. Onlar: kötülüklerden de korur. Fakat bu kötülükte işbirliği edenlere rahat, huzur vermez ve nihayet perişan eder.

Allah tehdidini ikâa kadirdir.

Allah hükümandır :

Bazı cürümler polisin, jandarmanın gözünden gizlenilir. Fakat Allahdan gizlenmez. Issız sahalarda dahi Allahın murakabe ve hâkimiyeti altındadır.

Medenî kanunların kuvveti fenalıkları men'e kadar varır, iyilikleri yaptırmağa teşvik veya cebredemez. Zira müeyyedesizdir. Fakat Allahın müeyyedeleri vardır. Dünya için de, âhiret için de, her türlü müeyyedelere Allah mâliktir. İyilik yapanları her yüzden mükâfatlar. Kötülük yapanları da her yüzden çarpıp intibaha getirir. Allahın elinden kurtuluş yoktur. Allahın iradelerine uymaktan gayri çare yoktur. Bunun ne hiyleye tahammülü vardır, ne zekâyâ, ne de herhangi bir varlığı siper ittihaza!.

Buraya kadar gözden geçirdiklerimiz; din kültürünün (imân ve amel) kısmına dahil başlıca esaslarıdır. Burada onlara kısa bir temasla dikkati çekmiş oluyorum ve şimdi kendi kendimize yukarıda sorduklarımızın muhtasar cevaplarına geçiyorum.

Suallerin cevapları :

Cevap — 1

Allah kuluna her ân ve zaman cemalî tecellileriyle imdadı hazırdır. (Bezm-i Âlî) lerin başındaki (gülbank) yâni-

«ALLAH BES VE DER HEME AN ZÜL-CEMÂL BES» tebşirâtı; bu esasta vârittir.

Allahın imdat derecesi; aklın ve hesabın ölçüsüne sığmıyacak bir kudretle hudutsuzdur. Hattâ mucizeler göstererek Allah kuluna imdat etmeğe taliptir. Allahın şanı iktizası budur. Kaya parçasında her tarafı kapalı, göze görünmez derece küçük böceğin imdadına bile bu derece bir alâka ile Allah yetişir, şanı bunu iktiza ettirir.

Kim diyebilir ki; derdim çaresizdir? Allahdan ümit kesmek küfürdür! Allah Kur'anı Kerîmde (ALLAHIN RAHMETİNDEN ÜMİT KESMEYİNİZ) buyurur.

Ve Mukaddes Kitaplar; kırık kalblere, mahzun gönüllere Allahın derecesiz yakınlığını bildirir. Bu yakınlığın saiki; Allahın alâka ve teessürüdür. Kulu canından veya hakkından vazgeçse de Allah vazgeçmez. Allah budur.

Cevap — 2

Allah kulunun en küçük kederine iştirak eder ve kula nisbetle büyüklüğü derecesinde iştirâk eder. Her acı; Allahın merhametini, gayretini harekete getirir.

Allahın her mahlûkla alâkası farksızdır. Karıncasından vazgeçmez. Karıncayı fil-e ezdirmez. Yeryüzünde karıncayı yaşatan, koruyan; Allahın Allahlığıdır. Merhamet ve gayret için Allahın kaydü şartı yoktur. Kaydü şarta ihtiyaç, noksanlıktır. Allah; her türlü noksanlıktan münezzehtir.

Cevap — 3

Bir hayvana eziyetle insana eziyetin farkı yoktur. Her ikisinde de acı duyan Allahdır. Mahlûk ne kadar kendini müdafaadan âciz ve halini ifadeye kudretsiz, hakkını aramak kabiliyetinden mahrum ise Allah ona karşı o kadar gayretli ve o kadar merhametlidir.

Cevap — 4

İnsan; bir cemiyet içinde hürdür. Yâni hukuku emniyettedir. Bu hürriyet; halk ve hak hukuku ile çevrili ve hudutlu olmakla beraber yine mevcuttur. Fakat insan; Allaha karşı hür değildir. Allah istemedikçe kul ne bir şey isteyebilir, ne bir şey yapabilir; hattâ ne de kımıldayabilir.

Cevap — 5

İnsan; Allahdan her şey isteyebilir. Fakat Allah kulu hakkında hayırlısı ne ise onu vermek ister. Bunun için her istediğini vermez. Zira insan; ilerisini bilemediği için hayrını anlayamaz. İmdi Allahdan hayırlısını istemek hem de meşru, makul; makbul şeyler istemek yerinde olur. Bir hayır yapmayı; meselâ bir hastahane, bir çeşme; bir aşhane gibi halka faydalı bir imaret kurmağı istemiş olana; Allah bir hikmet tahtında imkân vermemiş olsa bile onun sevabından isteyeniyi mahrum kılmaz.

Cevap — 6

Bilerek bilmeyerek yapılan hataların affı me'mûldür. Bilhassa iyilik işlemek günahların affına vesile olur. İnsan kendi gibi âciz bir kulun hakkına tecavüz ettiği zaman Allahdan bütün mânasiyle korkmalıdır. Zira her ferдин hukuku Allaha emanettir. Allah her hakkın vekili ve kefilidir.

Cevap — 7

Allaha güvenen başka bir şeye güvenmez. Zira Allah kulunu güvendiğine terkeder. Kul da bu yüzden perişan olur. Allahdan korkan kimseden korkmağa lüzum görmez. Allah isterse kulunu arslanın ağzından, denizin dibinden; ateşin içinden de kurtarır. Elverir ki insan her yerde doğru bulunsun. Allah bir çok eğri yoldaki kulları yok etmiş; fakat içindeki doğruları kurtarmıştır.

Kur'ân-ı Kerîmde bu hakikati bildiren bir çok misaller vardır.

Yine Kur'ân-ı Kerîmde: (Mü'minleri kurtarmak Allah üzerine hak olduğu) yazılıdır ve vak'a zikredilerek misaller gösterilmiştir.

Cevap — 8

Allah insana insandan daha yakındır. Kur'anı Kerîme göre:

Allah insana şahdamarından daha yakındır.

Yüzümüzü nereye çevirirsek Allahın yüzü oradadır.

Her nerede isek Allah bizimledir.

İşte: Bu malûmat; Kur'ân-ı Kerîmdendir.

Hattâ:

İnsan; her nefes Allahla temastadır. Bize ruh her ân Allahdan tecelli ve cereyan etmektedir. Hem insanlığımızı yaşatan ruh, hem de vücudumuzun her zerresini ihata etmiş onu yaşatan ruh; [yâni hem insanlık ruhumuz, hem uzviyet ruhumuz] bu tecelli ve cereyan neticesi bizde faal bulunmakta ve bu vasıta ile her zerremiz, her varlığımız Allahın nûru ile daimî bir temas ve münasebet halindedir.

Yüreğimizden, fikrimizden gizli kapalı geçmiş hiç bir şey yoktur ki Allah onu bilmesin ve hiç bir acı, tatlı ânımız yoktur ki onu acı veya tatlı olarak aynen Allah duymasın.

Allah her çağırışımızı işitir ve ona mukabele eder (Allah!) diyenin kalbi rahatlanır. Çünkü o kalbe o çağırışın karşılığı gelir. Çağırışlarımız bir ihtiyacımızın ifadesidir. İstimdadadır. Gelen karşılığı da onun ilâcı bir imdattır.

Cevap — 9

Allah alâkasının sebebi; bize olan muhabbetidir. Çünkü sahibimizdir. Hepimiz ondan zuhur etmişiz ve ona dönüp gideceğiz. Mayamız sevgi, bağımız sevgi, gayemiz sevgidir.

İçten kopup gelen Allahı çağırışlar, anışlar ruhî bir iştiyakın, alâkanın en tabîî ifadesidir.

Allahın vücudundan gayri vücud yoktur. Bu âlemin zahiri halk, batını; Haktır!.

Cevap — 10

Bizi yaratmasının sebebi; muhabbetle temasımız ve haz almak içindir. Allahın güzellikleri, kemâlâtı bizde zâhir olacak, iyilikler bizim hâl ve ef'alimizde meydana gelecek. İşte yaşatmasının, yetiştirmesinin sebebi de budur

Mukaddes vazifemiz; Allahın mülkünü imar etmek, her şeyi güzel kılmak, bütün güzelliklerin, yeryüzünde ve bütün iyiliklerin insanda zuhuruna çalışmaktır.

Cevap — 11

Kimsenin kendinden bir varlığı yoktur. Her varlık Allahındır, Allahdandır ve Allah içindir.

Güvenilecek de Allahdan başkası yoktur. Allah ise kuluna kâfidir. Başkasına güvenenin eli boşta kalır.

Fâtîha-i Şerife

Yukarıdaki talimin son emri: Fatiha-i Şerifenin tekrar tekrar murakabesi hakkında idi.

Filhakika:

Fatiha-i Şerife; Kur'anı Kerîmde Allahın kullarına öğrettiği hamdü senâyı müstemil Sûre-i Şerifedir ki muhteviyatı; münâcât ve murakabe mevzuudur. Namaz ki münâcâttır. Yâni Allaha ibadet esnasında söylenecek. [Allahın şanına lâayık ve kulun kulluğu iktizası olarak söylenecek] sözleri [ayağa kalkarak] söylemek demektir. İşte bunun erkân ve âdabını ihtiva eden tertip; hem de ilâhî tertip; Fatiha-i Şerife sûre-

sinde olduğu gibi yine muhteviyatının mahiyet ve mukteziyatına göre o (murakabe) mevzuudur.

Fatiha-i Şerife kendi başına öyle bir mühim mevzudur ki Cenabı Hak Kur'anı Kerimde sureti mahsusada onu ayrıca anmakta ve ehemmiyetine dikkati çekmekte ve:

(BİZ SANA ALLAHI SENAYI MÜŞTEMİL SUREYİ VE KUR'ANI AZİMİ VERDİK) buyurmaktadır.

Fatiha-i Şerife öyle bir mübarek sûredir ki günlük ibadetini yapan mü'min tarafından sabahtan akşama kadar namaz, dua ve daha başka türlü vesilelerle defalarca okunur. Meselâ malûm olduğu üzere:

- 1) Her namazın her rek'atinde tekrar edilir.
- 2) Her duanın, her Allaha tevcih edilmiş dileğin sonunda dileğin kabulü niyazı ile okunur.
- 3) Rahmetle anılmak istenen her müteveffanın ruhuna hediye olarak okunur.
- 4) İbadet için re'sen okunur.
- 5) Seyir ve sülûk hayatında murakabe için okunur.
- 6) Her bir hâcetin husulü, her bir sıkıntıdan kurtuluş dileği ile okunur. Kimin günü ihtiyaçsız veya ıztırapsız geçer ki okumasın, meğer ki bilmesin veya inanmasın.

Fâtiha-i Şerifenin mâ'nası ve terekküp ettiği esaslar

- 1) Hamdü senâ âlemlerin rabbine mahsustur. O Rab ki (RAHMÂN) dır, (RAHÎM) dir.
- 2) Din gününün sahibidir.
- 3) Ancak sana kulluk ederiz ve ancak senden yardım dileriz.
- 4) Doğru yolu hidayet edip önümüze aç. O yolu ki nimet kıldıklarına açtın. O ki; gazap ettiklerinin ve sapıkların yolu değildir.

Fâtiha-i Şerife'ye ait lûgatler

L Ü G A T L E R

Râb — Terbiye edip yetiştiren.

Rahman — Yarattıklarına fark gözetmeksizin, karşılık beklemeksizin acıyıp her ihtiyacına mukabele eden.

Rahîm — Her bir iyiliği mü-

kâfatlıyan.

Din günü — Mahşerde hesap günü.

Kulluk — Abdıyyet'in karşılığıdır. Efendisine tâzim, sadakat, itaat ve hizmet; kulun vazifesidir.

İzahı :

1) Birinci kısımdaki kelâm hamdü senâyı ve tâzimi müştemeldir.

2) İkinci kısım: Kulun Allaha karşı mükellefiyetler ve mes'ûliyetler taşıdığını, mahşerde ef'alinin hesabını Allah soracağını ikrar ve Allahın merciiyetini ve mutlak hâkimiyetini kabuldür.

3) Üçüncü kısım: Allaha iltica ve teslimiyet esasında bir taahhüttür.

(ANCAK SANA KULLUK EDERİZ. VE ANCAK SENDEN YARDIM DİLERİZ) demekle kul Allaha kulluk ahdini bağlıyor. Kulluğun sadakati bu ahde dayanıyor. Kul bu taahhülle demiş oluyor ki:

Sana şerik koşmam. Senden gayriye kulluk etmem. Senin rizanı hiç bir rizaya değişmem. Senin mukaddes haklarını hiç bir menfaat için ihlâl veya ana tecavüz etmem. Ne beklersem senden beklerim. Ne istersem senden isterim. Zaten sen vermedikçe kimse vermez. Senin verdiğini de kimse alamaz. Senin yaptığını kimse bozamaz. Senin bozduğunu kimse yapamaz.

4) Dördüncü kısım; kulluğun aczini Allaha izhardır. Kula yolun doğrusunu ancak Allahın açabileceğini ve bu iyi yolda insanı ancak Allahın yürüteceğini ikrardır. Ve Allahın gazabına uğramışların, şaşkınların, sapıkların; yollarının tehlike ve vahametini idrâk ettiğini ifade ederek korunmasını Allahdan dilemektir.

Fatiha-i Şerife; aynı zamanda bir kültür mevzuudur. Şöyle ki:

1) inci kısımda kul; Allaha (Rabbilâlemîn) diye hitap etmekle, kendine şunu telkin etmiş oluyor:

Allah; yalnız benim değil her insanın Allahıdır. Her insan onundur. İmdi hiç bir insanı kendimden ırak, din ve mezhepçe aşağı görmemeliyim. Böyle bir fark gözetmek müsavata ve adalete mugayirdir. Neticesi; başkalarına muamelelâta derece derece haksızlığa, zulme varır. Bu haksızlık; Allahın hukukuna tecavüzdür.

Bu fena görüş ve zihniyet; hotkâmlığı [eğütizmi] doğurur. Bu benlik; başkalarını zorla benliğe sevkeder. Bundan ihtilâflar, niza'lar, düşmanlıklar ve ıztıraplar doğar.

Yine bu kısımda kul hamdü senâyı Allaha tahsis etmekle kendine şu telkinde bulunmuş oluyor:

Hamdü senâ Allaha mahsustur. Zira hamdü senâyı iktiza ettiren nimetleri Allahdan başka verecek olan yoktur. Bana her nimet Allahdan gelir ve bana verilen Allahın verdiğiinden ibarettir. Kimsede bir varlık yoktur ki bir şey verebilsin. Varlıkların tek sahib Allahdır. Her nimet Allahdandır.

Yine bu kısımda görülüyor ki Allah bir çok isim ve sıfatları olduğu halde Kur'anı Kerîmin tâ başında Besmelei Şerifede ve ilk Fatiha-i Şerife sûresinde (RAHMÂN) sıfatile [yâni ilk bu sıfatı kullanarak] kendini kullarına tanıttıyor. (RAHMÂN) sıfatı; Allahın her yarattığını kayıtsız şartsız benimseyerek merhamet etmesi, kâfirden de, eşkıyadan da nimetlerini esirgememesi mânasındadır. Demek ki

Allah; her şeyden evvel seven, merhamet edendir ve her yarattığına tam bir alâka gösterendir. İnsan için yalnız bu hakikat; başlıca bir ümit kaynağı ve tesellidir ve aynı zamanda bu; hareket örneği bir düsturdur. Herkese farksız ve karşılıksız merhamete mecburuz.

(RAHÎM) sıfatı; Allahın; her kulun her iyi hareketini mükâfatlandığı mânasındır ki, bu mânada en ufağına kadar [meselâ bir tatlı söze kadar] her iyi hareket mükâfata bir değer kazanmaktadır. Allahın nimetlerine mazhariyete vesile olmaktadır. Ne mutlu o insanlara ki ellerinden gelen iyilik pek küçük bile olsa onu yapmakta kusur etmezler. Allah insana ne derece imkân vermişse onun karşılığını istemektedir.

2) İkinci kısımdaki mahşer ve hesap mevzuu: her mü'mini her vesile ile her gün her Fatiha-i Şerife okuduğunda vazifeye davet ve ona mükellefiyet ve mesuliyetlerini ihtar etmektedir.

3) Üçüncü kısımdaki ahdin ruhu; insanı her kapiya başvurup arzı ihtiyaçtan, boş yere telâş ve endişeden ve netice itibarile zilletten kurtarıyor. Allahdan gayrisine boyun bükmeği, avuç açmağı menediyor. İşte bu esastır ki hayatta bir insana hür, şerefli, vakar ve haysiyet sahibi olmak imkânını veriyor.

4) Dördüncü kısımda ise; Allah kula; hem yolun doğrusunun kıymet ve ehemmiyetini [her Fatiha-i Şerife okuduğunda] hatırlatıyor, hem de Allah yardım etmedikçe yolun doğrusunu bile bulmak imkânı olmadığını kat'iyetle ona öğretiyor. Bu suretle de insan; hayat yolunun her adımında Allahdan doğruluk dilemek zaruretini duymuş ve bu dilekle sanki Allahın elini tutarak yürür gibi oluyor. Ne mutlu doğru yolu dileyen ve daima Allahla yürümek imkânını bulan mü'min kula ki, onun yüreği tükenmez bir kuvvetle doludur ve o; hayatın çetin yollarında ne kolaylıkla, ne em-

niyetle, ne endişesiz ve cesaretle ilerlemek imkânına maliktir. Böylece o; sarsılmaksızın, duraklamaksızın bir düziye terakki edecektir. Allahın ve Allahın doğru yolunda olmanın tarifi budur.

Metnin devamı :

Sahib-il-keîâm

« Sâhib-il-keîâm olan Mevcûd-i Lâyezâl dilediği keîâmı dilediğine söyletir. »

L Ü G A T L E R

Kelâm — Söz. | **Mevcûd** — Var olan varlık.
Lâyezâl — Zeval bulmaz.

Konuşma dilimizde ifade ve izahı

«Kelâmın sahibi olan Allah; dilediği keîâmı dilediğine söyletir.»

Böylece:

Yukarıdaki keîâm; bu (Vâridât-ı Süleyman) kitabile alâkalıdır ve Süleyman Çelebi mazharında zuhur eden keîâm; Hak keîâmıdır. Bu; Süleyman diye nam verilmiş bir ruhta tecelli ve Enis Behiç Beyde zuhur etmiştir.

Nitekim kitapta Süleyman Çelebi Enis Beye:

“*Kelâmın keîâmımla bir tek keîâm. ..*
“*O bir tek keîâm oldu gerçek [Hak] keîâm..,*
“*Bekâ nûr-u Fânûs; dolmuş sana..,*
“*Anınçun doğar böyle yüksek keîâm..,*

Buyuruyor.

İmdi:

Bu kitap; Hak keîâmı ihtiva etmektedir ve hepsinde

talim ve terbiye kasdı olduğu görülmektedir. Nitekim yukarıdaki sahib-il-kelâm mevzuunu şu beyit takip ediyor:

Ta'lim Terbiye

Beyt :

*“ Maksud-i Ezel, terbiyet-ii ruh-i beşerdir.,
“Zannetme beş on satra sıkışmış bir eserdir.,,*

Metnin devamı :

Terbiye ve tekâmül

Terbiyet, Benî Âdem'e aslaa kifâyet itmez; bî hadd-ü intihâ olan tekâmül, sürüb gittikçe terbiyet devâm eyler...

Ekmel olan, ancak Zât-i hâlikdir. Ol Zül-Cemâl ise sâhib-i lâyetenâhiyet ve zât-i, lâyetenâhiyettir. Pes imdi, sen nasıl kemâlin hadd-ül gayesin tasavvur idebilirsün ? Anı böyle düşünmek, ebediyyeti durdurmak, yolu kesip bir çizgi çekmek demek olur. Şu fânî dünya üzerinde beşerin durmayan terakki ve tekâmülün görmez misiz? Bu et, bu kemik, bu kan, bu irin, bu ciyfe, hayat-ı fânîde var iken kemâl durmaz, devam eyler de, bunlardan tearrî iden ruhda ol kemâl durur mu? Yok, yok, durmaz. Murâd-ı Hudâ, fermân-ı Kibriyâ böyledür... Yohsa siz sırr-ı ülûhiyyeti bir yumurta gibi kırub tabağa dökmek mi istersiz ? Veyl o gaafillere, efsûs o zekâlara kim buna irilür, irişilür sanur!!... İrilmez, irişilmez... Ben bâb-ı hakıykate vardım, diyen ol kapuyu açıcak, öte yanda ucu, bucağı gelmez, fersahlarca eb'ad ve mesâfât ile karşılaşur. Hakıykatın ifâdesi gerek bizden gelsün; gerek bâlâ-yı bâlâterînden gelsün, gelene, geldiğine göre nisbîdir. Emmâ mahz-ı Hak, yine olduğu gibi kalur. Gelen ve dinleyen, herbiri kendüye göre, bir zevk alur. Ol zevkinde sâ-

fıyyet olan ve ona sâfıyyetle bağlanan, işkillerin içinden atar; şeytânî gussalardan âzâd ve sebûkbâr-ü dilşâd olarak Hak yolun tutar...

L Ü G A T L E R

Ekmel — En mükemmel.

Zât-i hâlik — Yaradan Allahın zâtı.

Lâyetenâhiyet — Sonsuzluk.

Kemâl — Olgunluk, kusursuzluk,

Hadd-ül gaye — Murad ve maksadın sonu.

Tearrî — Âri olmak, kurtulmak.

Murâd-ı Hak — Allah'ın muradı.

Fermân-ı Kibriyâ — Allahın emir ve iradesi.

Sırrı ülûhiyet — Allahın gizlediği Allahlık bilgileri.

Veyl — Vah ... Eyvah...

Efsûs — Yazık.

Fersâh — Mesafe ölçüsü.

Eb'ad — Uzunluk, uzaklık.

Mesâfât — Mesafeler.

Bâlâ-yı bâlâterîn — En yükekten yüksek.

Nisbî — Münasebet ve nisbetten.

Sebûkbâr — Yükü hafif.

Dilşâd — Gönlü hoş.

Terbiye ve tekâmül bahsinin konuşma dilimizde ifade ve izahı

Terbiye; benî Âdeme asla yetmez. Hududu ve sonu olmayan tekâmül sürüp gittikçe terbiye ihtiyacı ve terbiye devam edip gider. Tam kâmil [kusursuz] ancak Allahdır. Cemâl sahibi Allah; ise sonsuzluğa sahiptir. Ve zâtı sonsuzluktur.

İmdi; Allah tarafından kul hakkında istenen kemâle; bir son hâd tasavvur ederse, [muradı İlâhî kendi kemâlâtını insanda izhar olduğuna] göre hata edersin. Anı böyle düşünmek; ebediyeti durdurmak, yolu kesip bir çizgi çekmek olur.

Şu fânî dünyada beşerin durmayan terakki ve tekâmülü-

nü görmez misiniz? Bu et, bu kemik, bu kan; bu irin; bu ciyfe; fânî hayatta varken, kemâl durmaz devam eder de bunlardan kurtulduktan sonra da ruhta o kemâl durur mu Yok, yok durmaz. [Duramaz. Zira Allahın her ân tecelli eden esmâ ve sıfatının hükmü ve iradei ezeliyesi durmağa mânidir] Allahın muradı, Allahın ferman ve iradesi böyledir. Yoksa siz ulûhiyet sırlarını; bir yumurta gibi kırıp tabağa dökmek mi istersiniz? Vay.. O gafillere, yazık o zekâlâra ki buna erilir, erişilir sanır. Erilmez, erişilmez. [Çünkü] ben hakikat kapısına vardım diyen; o kapıyı açınca; öte yanda ucu bucağı gelmez fersahlarca uzaklıklar ve mesafelerle karşılaşır..

Hakikatin ifadesi; gerek bizden gelsin, gerek en yükseğin yükseğinden gelsin, gelene, geldiğine göre nisbîdir. Mahz-i hak olan hakikat ise o; yine olduğu gibi [olduğu yerde] kalır. Gelen ve diriliden, her biri kendine göre bir zevk alır. O zevkinde sâfiyet olan, ve ona sâfiyetle bağlanan; şüphelerini, bozukluklarını içinden atar. Şeytanî gussalardan kurtulur ve yükü hafiflemiş olur, gönlü hoş olarak hak yolunu tutar.

Neticenin izahı

Yukarıki ta'limin mealen vâzıh neticesi şudur.

Terbiye :

Allahın insanı yaratmasındaki gayesi insanı kemâle erdirmektir. Allah kâmindir. Maksud; Allah kemâlinin insanda zuhurudur. Allahın kemâline hudut ve son olmadığı gibi insandaki tekâmül ve terbiye gayesine de son yoktur.

İnsanın cismaniyetinde, aklî, fikrî, ilmî kültürü; bu dünyada tekâmül ederek mütemadiyen sürüp gideceği gibi ruhî tekâmülü dahi hem bu dünyada, hem âhirette devam edip gidecektir.

Ulûhiyet sırları ; yumurta kırılıp içi meydana konur gibi

herkes tarafından bir bakımda anlaşılmaz, bu; tekâmül ile mütenasip bir genişlik ve derinliktedir. Tedricen anlaşılır.

İşte bu hakikatlerin anlaşılması keyfiyeti de terbiye ve tekâmül ile devam edip gidecektir.

Kimse zekâsına veya herhangi bir şubedeki ihtisas ilmine güvenip ben ilâhiyat ilmini bir bakışta anlıyabilirim demek gafletinde bulunmasın.

Ulûhiyet, hilkat ve meşiyet [İlâhî sevk ve idare] sırlarını çözüveririm zannetmesin. Bu; irfan işidir. Bunun asıl bilgi kaynağı dışta değil içtedir. Bunun muallimi Allahdır. Kul; Allahdan mütemadiyen gelen ilhamlarla şüphe düğmelerini tedricen çözülmüş bulur. Maamafih bilgi ister içten gelsin, ister dıştan gelsin insan; anlayışça ne kabiliyette, ne seviyede ise ona göre bir mâna çıkarır ve bundan her ne de olsa bir zevk dahi alır. Fakat bu netice nisbîdir. Hakikatin tam kendisi değildir. Bu mânadan insan: (hakikati buldum) diye sevinedursun. Hakikat yine aslı ile, esas mahiyetiyle olduğu yerde olduğu gibi kalır. İmdi hakikatleri olduğu gibi dosdoğru, tertemiz almak isteyen insan; evvelâ fikrini samimiyetle Allah'a doğrultmalı, kalbin safiyetini ihlâl eden ve gelen ilhamlara karışık bozan kötü temayüllerden, hislerden içini temizlemeli, şüphe ve türlü menfî hisler eken şeytanın bataklık haline getirdiği kalbi kurtarmalı. Ancak ondan sonradır ki kalb huzur ve safa ile dolar, ve sâfiyetini bozacak sızıntılardan kurtulur ve insan salim bir kalbe gelen ilhamların ışığı içine Allah yolunu bulur. Rahatlık ve safa içinde o yolda yürür.

En son

Nûr'a varasız... Nûr alasız, nûr olasız... Biz gideriz, siz kalasız!

Huuu... Eyvallah!

[İzahı birinci Bezm-i Âlî de olduğu gibi].

BEZM-İ ÂLÎ: VII

Gülbang - i Şerîf :

“Allah Bes ve Der heme An Zül-Cemâl Bes,,

Başlangıç :

Hûûû.. Eyvallah..

Manzume

Kısım — 1

- 1 — Sen, seni bilmedikçe, ey Fânûs,
- 2 — Tatlı rûyaların olur kâbûs.
- 3 — Geldi on dört yıl önce tebşîrât:
- 4 — Ol gıcee afvolundu taksîrât.
- 5 — Okudun bir dem-i tecellâda
- 6 — “Sûre-i İnşirah ,, ı, manâda.
- 7 — Anı ezberleten sanaa ben idim.
- 8 — Tekye-i kalbin içre neyzen idim.
- 9 — Kurtulunca o anda ye’sinden,
- 10 — Nûr nûş ittın aşk ke’sinden,
- 11 — Kendini anla artık, ey Fânûs!

- 12 — *Kılma rûyânı kendine kâbus!*
13 — *Esiyor sende bir nesîm-i Hüdâ,*
14 — *Diz çöküb deyn-i hamdi eyle edâ.*

- 15 — *Şimdi de işte böyle ikramım :*
16 — *Akıyor parmağından ilhamım ...*
17 — *Var mı artık devama bir hacet ?*
18 — *En büyük hüccet, en büyük hüccet*

- 19 — *Sanma her rûha böyle nefha eser.*
20 — *Hak diler esdürür, dilerse keser.*
21 — *“Sûre-ii inşirah,,ı kalben duy!*
22 — *Son iki Âyet-i Kerîmeye uy!*
23 — *“Sûre-ii Müddesir,, le koş Hakk’a.*
24 — *Hem devam eyle “Sûre-ii Alak,, a.*
25 — *Hatem-ül-Enbiyâ için Salevât,*
26 — *Kim olur Rehber-i Celîl-i necat.*

L Ü G A T L E R

Kâbus — Sıkıntılı rûyada duyulan ağırlık.

Tebşîrât — Müjdeler,

Taksîrât — Kusurlar, günahlar.

Dem-i tecellâ — Tecelli ânı.

Tecelli — Zuhur, meydana çıkış.

Sûre-i inşirah — Elem nesrehleke suresi.

İnşirah Sûresi; Kur'anı Kerîmde 94 üncü Sûrei Şerife, Meal ve tercümesi ve âyeti kerîme numarası (1:4): «Biz senin göğsünü [kalbini] açmadık mı ve senden belini büken yükü indirdik ve senin zikrini yükselttik.

(5 ve 6) muhakkak güçlük ile beraber kolaylık vardır.

Muhakkak güçlük ile beraber kolaylık vardır.

(7 ve 8) işinden boş kaldığın zaman kendini teslimiyet ve muhabbetle Allaha vermeğe râğbet ve teveccüh et.»

L Ü G A T L E R

Manâda — Rüyada.

Nûr nûş ittîn — Nûr için.

Aşk ke'sinden — Aşk kâse-sinden.

Bir nesîm-i Hüdüâ — Bir hak rüzgârı, yani bir Allah tecellisi.

Deyn-i hamd — Hamd borcu.

Hüccet — Vesika, burhan, şahadet.

Nefha — Üfürme, nefes, rüzgâr.

Sûre-ii Müddessir — Müddessir suresi.

Müddessir; Kur'anı Kerîmde 74 üncü Sûrei Şerifedir. Mecmuu 56 âyeti kerîmedir. İlk yedi âyetin mânayî şerifi şöyledir: «Ey örtüsüne bürünen! Kalk kavmini Allahın azabından inzâr et [korkut] ve Rabbini büyükle ve giyindiğini şeyleri necasetten temizle ve murdar şeylerden [günahlardan] uzak ol. Ziyadesini istemek için verme. Yahut çok ibadetinle Rabbine minnet verme ve Rabbinin rızası için küfarın ezasına sabret.»

Alak = Kur'anı Kerîmin 96 ncı Sûrei Şerifesidir. Mecmuu 19 âyeti kerîmedir. Tercüme ve meali şunlardır:

« (1:2) Bütün mevcudatı yaradan ve insanı kan pıhtısından halk eden Rabbinin ismi ile oku.

(3:5): Oku. Bütün ikram edenlerin ikram edicisi olan,

kalemle yazmağı öğreten ve insana bilmediğı şeyi talim eden Rabbin hakkı için [oku].

(6:8): Muhakkak insan kendini varlıklı gördükte Rab-
bine tuğyan eder [taşkınlık gösterir]. Halbuki Rabbine dö-
nüp gelecektir.

(9 ve 10): Allahın sadık kulunu namazdan nehiy ve me-
neden kimseyi gördün mü?

(11:14): Hidayet yolu üzerinde doğru yürüeni ve takva
ile emir eyleyeni [yâni iyiliğe teşvik edeni, fenalıktan sa-
kındıranı] men ve tekzip eden ve imandan yüz çeviren
kimseyi gördün mü, o; Allahın kendini gördüğünü bilmez
mi?.

(15:18): Muhakkak o, eğer bu fiiline nihayet vermezse
yalan ve günah ile kararmış alından yakalayıp cehenne-
me sürükleriz. O; kavim ve aşiretini yardıma çağırırsın. Biz
onu Zebânîlere tevdi' eyleyiz.

(19): Onun dediğı gibi değıldir. Onun namazdan me-
neden sesine itaat etme. Allaha secde et ki ona yaklaşasm.

L Ü G A T L E R

Hatem-il Enbiyâ — Nebîlerin sonuncusu.	Rehber — Delil, kılavuz, ön- der.
Salevât — Peygamber Efen- dimizi rahmetle anmak.	Necat — Kurtuluş, gayeye eriş.

Birinci kısım manzumenin konuşma dilimizde ifadesi ve izahı

1 — Ey Fânûs, sen seni bilmedikçe

2 — Tatlı rûyaların kâbus olur.

Sen seni bilmen için:

3 — On dört yıl önce sana müjdeler geldi.

Öyle ki:

- 4 — O gece taksiratın affolundu.
- 5 — Allahın bir tecellisi ânında,
- 6 — (ELEM NEŞRAH LEKE) Sûresini rûyada okudun.
- 7 — Anı sana ezberleten ben idim.
- 8 — Kalbin tekkesinde neyzen idim.
- 9 — O ânda ye-sinden kurtulunca,
- 10 — Aşk kâsesinden nûr içtin.
- 11 — Kendini anla artık ey Fânûs,
- 12 — Anlamamazlıkla rûyanı kâbus kılma.
- 13 — Sende bir ilâhî tecelli oluyor.
- 14 — Diz çöküp şükran borcunu eda eyle.

- 15 — Şimdi de işte böyle ikramım,
- 16 — Akıyor parmağından ilhamım.
- 17 — Var mı artık devama bir hâcet,
- 18 — [Bu] en büyük hœcct, en büyük hœcct.

Yâni:

Sende bir ilâhî tecelli estiğini, ve aşk kâsesinden nûr içtiğini sana anlatmak için söze devama hâcet var mı? Parmağından ilham akması; en büyük bir yeter hœcct değil mi? O halde ne olduğunu, ne hale geldiğini ve nasıl bu hale geldiğini böylece bil!

- 19 — Her ruha böyle ilâhî nefes eser sanma.
- 20 — Hak dilerse estirir, dilerse keser.
- 21 — Sûrei İnşirahı kalben duy.

Yâni:

Sûrei İnşirahın müjdelediği (şerhi sadr - Kalb açılma) saadeti; herkese nasib olmaz. Bu manevî hayat mukaddemesini Allah dilediğine müyesser kılar. İmdi sen ki onlardan

birinin (kalb açılma) nın ruhanî safasını, bu yeni hayatın manevî zevkini açılmış gönlün ve gözünle içinde duy,

22 — Son iki âyeti kerîmeye uy.

Yâni:

Boş kaldığın zamanda kendini muhabbetle Allaha ver ve teslimiyetle ona müteveccih ol.

23— Sûrei (Müddessir) deki emirlere uyarak Hakka koş.

24— Hem Sûrei (Alâk) daki emre uyarak söyle, naklet.

25—Enbiyâların sonuncusu için Salâvat getirip rahmet dile.

26—Ki kurtuluş ve saadet yolunun yüksek önderi [delili] odur.

Metnin devamı :

Manzume

Kısım — 2

Bu; Fânûsu'uma diğer bir beyânımdır :

27 — *Bağrı yanmış ol Mücahitler, ki atşân-ı zafer,*

28 — *Hazret-i Peygamber' in parmaklarından içtiler.*

29 — *Oldular sîyrâb-ı Kevser, taze îyman buldular.*

30 — *Hamle-i adâ-yı Din'i def'idüb kurtuldular.*

31— *Öyle fânîler ki olmuş ejder-i nefsee zebûn;*

32— *Rûh, gümrah-ı dalâlet, kalb, mahrum-ı sükun;*

33— *Anlara sun parmagından sen zülâl-i hikmeti,*

34 — *Belki nuş eylerler andan selsebîl-ii rahmeti.*

35 — *Hakk-ı mazlumîyni, zalimlerden istirdada koş!*

36 — *Her kimi düşkün görürsen, durmadan
imdadada koş!*

37 — *Sen kelâmı fehmidersen her cevabım tam gelür.*

38 — *Kalbine birden ilâhî bir dem-i ilham gelür.*

L Ü G A T L E R

Mücahid - Cahd eden, yâni Allah yolunda hak rızası için uğraşan [bir iyiliği elde etmek veya bir fenalığı deffetmek için gücünü sarfeden] kimse demektir. İmdi, cihad yalnız harbetmeğe ve mücahid ; yalnız harbedene mahsus ve münhasır sıfat değil umumî ma'nâda ilâhî bir mükellefiyetin ifası esasında herhangi bir iyiliğe çalışmak, uğraşmak demektir. Meselâ ilim tahsili için, çocuklarını iyi yetiştirmek için. bir kısım muhtaçları beslemek için uğraşmalar dahi cihatdır. İnsanlık haklarını muhafaza ve müdafaa için uğraşmalar dahi bu esastadır.

Atşân-ı zafer — Harbi kazanma harareti, susuzluğu.

Sîr'âb — Suya doymak.

Kevser — Cennet şerbeti.

Hamle-i a'dâ — Düşman hücumu.

Zebûn — Zaif, kuvvetsiz, taksiz.

Gümrâh — Yolu kaybolmuş.

Dalâlet — Sapıklık.

Zülâl — Saf, halis.

Selsebîl — İçimi mülâyim.

İstirdad — Geri almak.

Fehm — Anlayış.

Revnaklı — Parlak, güzel, lâtif.

— **İnanmıyan, haklıdır; (Kendince)
İnanan, revnaklıdır. (Bizce)**

Nihayet

Hûûû... Eyvallaah! Nûr'a varasız, Nûr alasız, Nûr olasız!
Biz gideriz, siz kalasız.

Manzumenin ikinci kısmının konuşma dilimizde izahlı ifadesi

27 — Bağrı yanmış ve zafere susamış ol mücahitler.

28 — Hazreti Peygamberin parmaklarından içtiler.

Yâni:

Cenabı Hak mucize izhar buyurmuş, Peygamber Efendimizin parmaklarından su akıtmıştır.

29 — Kevser içmiş gibi doydular, taze imân buldular.

30 — Din düşmanlarının hücumunu defedip kurtuldular.

31 — Öyle fânîler ki nefis ejderine karşı zayıftılar.

32 —Ruh yolunu kaybetmiş, dalâlete düşmüş kalb sü-kûnundan mahrumdurlar.

33 — Sen onlara parmağından akan halis hikmeti sun.

34 — Belki andan o tatlı rahmeti içerler.

İZAHİ :

Enis Behiç Beye buyuruluyor ki:

Peygamber Efendimizin parmaklarından Allah su akıttı, onu içen susuz askerler düşmana galib geldi. Düşmanı defedip müslümanlar kurtuldu.

Allahın sende izhar ettiği kelâm hikmetini parmaklarından akıt [kitaba yaz] fânîlere sun [okut] onların içinde öyle muhtaç ve susamışları var ki kimi ejder nefsinin pençesinde zebun, kiminin ruhu yolunu kaybetmiş ve sapıktır. Kalbi huzur ve sükûndan mahrumdur. Belki onlar bu rahmeti içerler de irfan ve hikmet bulmuş ve kurtulmuş ve yollarını doğrultmuş olurlar.

İfadenin devamı :

35 — Mazlûmların hakkını zalimlerden kurtarmağa koş.

36 — Her kimi düşkün görürsen durmadan imdada koş.

İZAHİ :

Mazlûmların hakkını zalimlerden kurtarmak emri; Allah yolundaki cihadın başta gelen bir esasıdır. Bu; içtimaî alâka ve mükellefiyetlerin pek mühim bir rüknüdür. Hattâ Cenabı Hak bunu; her mazlûm zümre hakkında dünya ölçüsünde emir ve taleb buyuruyor.

İşte müeyyedesı:

(49 - Höcerât - 9): «Eğer mü'minlerden iki tâife birbirile mukatele [muharebe] ederlerse aralarını ıslah eyleyin. Eğer biri diğeri üzerine bagy ve tecavüz ederse [yâni eşkiyaca saldırırsa] Allahın emrine inkıyat edinceye [boyun eğinceye] değin o tecavüz edenle mukatele [muharebe] edin. [Saldıran] eğer Allahın emrine uymayı kabul ederse aralarını âdilâne ıslah eyleyin ve adaleti iltizam edin. Allah adalet edenleri sever.»

Diğeri:

(42 - Şûrâ - 41(40)): «Muhakkak Allah zalimleri sevmez.»

Diğeri:

(4 - Nisâ - 39(40)): «Allah kimseye bir zerre ağırlığında zulüm etmez.»

Diğeri:

(4 - Nisâ - 29(30)): «Allahın hududunu [yâni hukukuna] tecavüz ve gerek kendi nefesine ve gerek başkalarına zulüm suretiyle bu nehyi [men'] olunan şeyleri işliyen kimseyi yakında cehennem ateşine erıştıririz.»

Diğeri:

(16 - Nahil - 92): «Bir kavmin diğerkavimden daha çokluk olmasından azlara gadr [haksızlık, zulüm] etmeyin.»

Diğeri:

(5 - Mâide - 9(8)): «Bir kavme şiddetli buğzunuz [kızgınlığınız] sizi adaletsizliğe sevk ile günahkâr etmesin, Adalet edin ki bu; takvaya daha yakındır.»

Diğeri:

(5 - Mâide - 3(2)): «Mescidi Haramdan [Kâbeden] sizi meneden kavme şiddetli buğzunuz [kızgınlığınız, hıncınız] onlara tecavüz ile [saldırmakla] sizi vebâle sokmasın. Hayır ve hasenat ve takva üzerine [fenalıkları önlemek, iyilikleri yürütmek işlerinde] birbirinize yardım ediniz. Zulüm ve günah üzerine yekdiğere yardımcı olmayınız ve Allahdan sakınınız.»

Mazlûmu zalimin elinden kurtarmak mükellefiyeti bizden evvelki ümmetlerin Mukaddes Kitaplarında da başlıca bir esas teşkil etmiştir. İşte müeyyedeleri:

(Eremya - 21 - 12): «Rab böyle buyurur. Sabahleyin hak ile hükmediniz ve mazlûmu zalimin elinden kurtarınız.»

Diğeri:

(Süleymanın meselleri - 31 - 8): «Ağzını dilsizler için, bütün kimsesiz olanların dâvası için [haklarını temin için] aç.»

Diğeri:

(Amûs - 5 - 15): «Şerden ikrah edip hayrı seviniz ve kapıda hakkı sabit kılınız.»

Diğeri:

(Eyyûb - 29 - 12): « [Hazreti Eyyûb buyuruyor] Feryat eden biçareyi ve yetimi ve yardımcısı olmanı kurtarırdım.»

Diğeri:

(Eyyûb - 29 - 14): «Adaleti giyinirdim, o dahi elbisem oldu. Hakkaniyetim cübbem ve sarğım idi.

(15) Köre göz, ve topala ayak oldum.

(16) Fukaraya baba oldum.

(17) Zalimin azı dişini kırardım ve dişlerinden avı [mazlûmu] kurtarırdım.»

Diğeri:

(Mezmun'lar - 11 - 5): «Rab [Allah] salihî [iyi insanı] tecrübe eder. [İyilikte, kötülükte imtihan eder] ama şerinden [şer işliyen kimseden] ve zulmü sevenden ikrah eder.»

Dört Mukaddes Hak Kitaba göre; adalet ile zulmün mahiyeti yukarıda görüldü. Şimdi de Peygamber Efendimizin üç Hadîsi Şerifini dercediyorum.

Peygamber Efendimiz buyuruyorlar:

«Bir memleket küfrile durabilir, zulüm ile durmaz.»

Diğeri:

«Bir memleketin temeli adalettir.»

Diğeri:

«Bir insan bilirse ki bir kimse zalimdir ve o kimseye yardım için birlikte yürürse islâmiyetten çıkar.»

İmdi:

İçtimâî hayatta en mühim mükellefiyet; imdada koşmak ve mazlumu zalimin, mağduru, gaddarın pençesinden kurtarıp insanlık haklarına kavuşturmasıdır. Allaha en çok ezâ veren şey zulümdür, Allahı en çok acındıran mazlûmun, mağdurun halidir.

Zira Allah; insana insanlık hakları vermiş, ve onun yalnız Allaha kulluk etmesini istemiştir. Allah insana bu hakları kendi teminat altına almış, bu teminatı kendi taahhüt ve tekeffül etmiştir. İmdi Allaha bu hususta hizmet eden mukaddes hizmetlerin en mühimmini ifa etmiş olur.

İfadenin devamı :

37 — Sen kelâmı anladınsa her cevabım tam gelir.

Yâni:

Yüreğin, fikrin bu hizmetlere teşne ve hazırsa ; sözleri-

mi anlarsın! Öyle ki: Söylediklerim; hem hissine, hem ide-
aline tam uygun gelir.

38 — Kalbine birden ilâhî bir ilham demi gelir.

Yâni:

Kalbin Allaha bağlı ise bu sözlerimin arkası sana Allah-
dan ilhamla gelir. Hem de bu ilham; imdat ve hizmet ânın-
da seni bir ânda harekete geçirir.

Nihayet

«[Kelâma] inanmıyan [kendine göre] haklıdır.»

«İnanan [bizce] ruhu parlak ve kabiliyetlidir.»

Yâni:

Bu sözleri; ancak kalbi ve fikri kabul edecek derecede
parlak, kabiliyetli ve hazır olan kabul eder.

Hazır olmıyan ise ne inanır, ne kabul eder. Zira, du-
rumuna göre o da bir cihetten haklıdır. Zira Allah o imkân
ve kabiliyeti ona vermemişse o ne yapsın?

Nihayet

Hûûû... Eyvallah.. Nûra varasınız, nûr olasınız. Biz gi-
deriz. Siz kalasınız.

BEZM-İ ÂLÎ: VIII

Gülbang - i Şerif ;

“Allah Bes ve Der heme An Zül-Cemâl Bes ,,

Başlangıç :

Hûûû.. Eyvallah..

Ta’lim

— Hak, târife sığmaz Ârif’e zâhir olur. Kendisini bulan, Hakkı bulmuş olur. Hakkı bulan kendini kaybeder; emmâ gaybdan yine kendisin bulur.

Kim bizim beyânımıza gülerse, ol nâdan kendi gafletine ağlasun.

Siz, Hazret-i Resûl’ün uzun müddet hafiyen telkîn-i iyman kılmış olduğun unuttur muşuz ?

L Ü G A T L E R

Nâdan — Cahil, bilmeyen.

Hafiyen — Gizli.

Ta’limin konuşma dilimize çevrilip izahı

Allah; tarife sığmaz, ancak ârife [hakikat bilginine] belli olur. Kendisini bulan Hakkı bulmuş olur. Hakkı bulan kendini kaybeder. Ama kendini tekrar bulur.

Yâni:

Kendinin ne olduğunu [yâni hiçliğini] anlayan; Allahın ne olduğunu [yâni her varlığın sahibi olduğunu] anlamış olur.

Şöyle ki: Kendine varlık veren; kendinde Allahın varlığına yer vermemiş olur. Kendinde Allahın varlığına yer veren ise kendinin yok olduğunu anlamış olur. Varlık esasında bu böyledir. Fakat hizmet ve ibadet esasında bu böyle değildir. Bir hizmet edilen ve bir çok hizmet edenler vardır; bir mâbud ve bir çok ibadet edenler vardır. [Evvelki Bezm-i Âlî'de de bahsi geçtiği üzere] Allahın bir zatı vardır, bir çok da sıfatı vardır. Sıfatlar zattan zuhur etmiş ve zata ibadet ederler. Sıfatların yarattığı ve yetiştirdiği bütün mahlûkat dahi sıfatlara uyarak hem zata ibadet ederler, hem de zata hizmet esasında sıfatlara yardım ederler.

İşte:

Kendi varlığını yok etmekle Allahın varlığını bulan; veyahud Allahın varlığına hakkı olan yeri vermekle yok olduğunu gören insan; sıfatların delâletile kendi ibadet ve hizmet vazifelerini de anlar ve bu esasta kendi varlığını tekrar bulur.

Neden Allahın varlığı ile yok oluyoruz?

Çünkü hakikatte varlık , ve her varlık Allahındır. Mahlûkun varlığı itibarî ve şer'î bir nazariyeden ibarettir.

İnsan neden mürekkeptir?

1) Ruh, 2) Ve bedenden. 3) Ve ruh vasıtasıyla mütemadiyen cereyan halinde Allahdan gelen ve ruh ile kaim olan hayat, ilim, irade ve kuvvetten!

1) Ruh kimin? Allahın!

2)Beden ne? Allahın nûrunda yaratılmış ve her zerresi Allahın ruhu ile kaplı nesne.

3) Hayat, ilim, irade ve kuvvet kimin? Allahın.

Şöyle ki:

1) Allahın ruhunu taşıyoruz.

2) Bedenimizin her zerresi de Allahın nûru veya ruhhu ile muhat [kaplı] dır.

İşte vücut zerrelerimizi yaşatan, ona muhtaç olduğu hayatıyeti ve hayata müteallik her şeyi veren bu ruhtur.

Malûm olduğu üzere bu (beden) ruhumuzdan maada bir de (insanlık) ruhumuz var ki ana karnında beden kendi ruhu ile vücut bulduktan sonra o; göklerden gelip bu bedene girer ve ömür sonunda çıkar, geldiği yere gider.

3) Hayat; Allahın bizde tecelli eden hayatı olduğu gibi, ilim, irade ve kuvvet dahi Allahın bizlerde zuhur eden ilmi, iradesi ve kuvvetidir. Bunlar her mahlûkta; Allahın takdir ettiği üzere yâni: Kaderimizdeki ilâhî tertibe göre zuhur eder. Bu varlıkların asıl menba' ve cereyan kaynağı Allahdır. Uyanmamış insanlar; bunları kendinin, kendi malı, kendinde vücut buluyor zannederler. Böylece kendine kendinden vücut veren insan; Allahla münasebetini itibarî bir hale koyar. Çünkü kendinde zâhir olan Allahın her varlığını; öz malı sanırsa, her fikrini, hareketini, işini ve her muvaffakiyetini de kendinin sayar ve böylece ihdas ettiği ayrılıkla Allahı da, mahlûkları da birbirinden ayrı kendi başlarına birer mücerret varlık zanneder.

Halbuki vücutlarımız Allahın vücudu zâhirisinde birer gölgedir ve tabiat; Allahın zâhir ismidir.

Hizmet Allahadır. Gördüğümüz işler; ve muvaffak olduğumuz şeyler; hep Allah hesabına ve Allah içindir.

Dünya Allahın mülküdür. Her mahlûk münferiden ve müçtemian müretteb birer iş içinde muayyen birer vazife peşinde ameledir ve hepsi Allahın emrinde ve ailesi hükümdendir. Öyle bir alâka ve yakınlık ile ki yüreğimizdeki sevinç de, hüznün de Allahdan gelir ve Allahda akisslerini yapar. Böylece sevincimizi, hüznümüzü de yine Allah duyar,

sevinir veya mahzun olur veyahut Allahın sevincinden ve hüznünden biz hissemizi alırız.

Iztırabımız, Allaha ezâ verir, onun gayretini, merhame-tini tahrik eder. Kurtarıcı elini uzattırır, mucizeler izhar ettirir.

BAKA-BİLLÂH mertebesinde insan; Allahın elinde; Allahın eli ayağı, gözü ulağı mesabesinde bir âlet, hâs hizmette bir kıymet olur. Yâni kullukta bir hassasiyyet peyda eder. (FENÂ-FİLLÂH) mertebesinde ise bizim her şeyimiz Allahda fanî olur. Allahla tutarız, Allahla yürürüz, Allah'a veririz, Allahla alırız. Allaha göre hareket ederiz. Yâni Allahın iradelerinde iradelerimiz inhilâl eder.

BAKA-BİLLÂH mertebesinde ise bunun aksi vâki olur. Allahın ef'ali hâs kulun ef'alinde zâhir olur.

İşte Allah ile vücut birliğini bilmezsek veya inkâr edersek bu hakikatlerin hiç birini kabul etmemiş oluruz. Gaflet te, zan ve hayal âleminde âvâre kalırız. Zan ile hakikat birleşmez ki yolumuz doğrusun. Bu halde biz her kanaatimizde, her hesabımızda, her tertibimizde, her icraatımızda yanılırız. Hatadan hataya düşeriz.

Hele Allahdan ayrılık zannı; yüreklerde öyle bir boşluk açar ve onu öyle bir yetimlik, gariplikle doldurur ki; emniyet, huzur bırakmaz. Öyle ya uykumuzda bizi kim bekliyecek, kalbimiz durursa kim işletecek, görünmez kazadan kim koruyacak, kazaya uğramışı kim kurtaracak, mazlûmün ıztırabını kim duyup kurtaracak, kime kim merhamet edecek?. Halbuki, Allahla olan vücut birliği, [hayat, ilim ve irade ve kuvvet birliği] dolayısıyledir ki, biz insanlar birbirimize muhabbetle bakabiliyoruz, birbirimize karşı alâka, merhamet ve gayret duyuyoruz. Birbirimizin imdadına ilâhî bir gayretle koşuyoruz. Çünkü Allahın alâka gayreti, muhabbeti, merhameti, imdadı her birimizde tecelli ve zuhur ediyor. Allahın imdat ve kurtarış iradesine hepimiz Allahın

varlığı ile hizmet ve tavassut ediyoruz. Yoksa her insan veya her mahlûk birer boş kab'dan, toprak çömlekten veya künk-ten ibarettir. Fakat ve fakat bu çömleğin hamurunu yara-dan ve ona faydalı şekli veren ve onun içinde hayatını, ilmini, iradesini ve kuvvetini tecelli ettiren o Büyük Allah-dır. Çömlek kendi hesabına boştur, dilsizdir, hareketsizdir. Fakat Allah hesabına Allah iradesi ile dopdoludur, faal ve hareketlidir.

Bu hakikatlerden gafil olan zavallıdır. Öyle ki: Acı-na-cak bir yalnızlık, zayıflık ve korku içindedir.

Nitekim şöyle buyuruluyor:

İfadenin devamı :

«Kim bizim beyanımıza gülerse o nâdan gafletine ağla-sın.»

Kelâmının sır ve mefhumu böylece meydana çıkmakta-dır.

İfadenin devamı :

«Siz Hazreti Resulün uzun müddet gizli olarak imân telkin kılmış olduğunu unutur musunuz?»

İZAHİ :

Zira: Hazreti Ömerin iltihakına kadar müslümanlar kırk kadar bir azlıkta, ekseriyet ise her hakikati inkâr durumun-da ve muhalif idi. Düşüncelerine uymıyan akidelere karşı hınç duyuyor, ve mü'minlere derin husumet besliyordu ve türlü tecavüz ve eziyette bulunuyorlardı.

Bir mülâhaza :

Hakikatlere talip olmak için insan; ruhan hazırlanmış, tedricî bir tekâmül ile imân mertebelerinde yükselmiş olmak lâzım.

Halbuki:

Enis Behiç Bey beklemediği bir zamanda ve beklemediği tarzda Süleyman Çelebi ruhanîyetile karşılaşınca ve onun kelâmından bilmediği ve hiç düşünmediği hakikatleri duymağa başlayınca herkesle beraber kendi de hayrete, hattâ aşırı bir hassasiyetle hüzne bile düşmüştür.

İmdi; bunları birdenbire kolayca hazmedememekle ve karşılaştığı bu hâdisenin faili, mahiyet ve hikmeti hakkında bir türlü kat'î bir fikir edinmemekle içindeki tereddütler, şüpheler devam edip durmuş olacak ki Hazreti Süleyman aşağıdaki manzume ile bu hususa onun dikkatini çekiyor :

Metnin devamı :

N a z m

- 1 — *Kendi kendinden iştibahın var!*
- 2 — *Sanki bir lem'a-i siyahın var!*
- 3 — *Hüzne düştükçe nûr alırsın sen.*
- 4 — *Hem o nûra şaşar kalırsın sen!*
- 5 — *Kendi kendinden iştibah itme.*
- 6 — *Aldığın nûru sim siyah itme!*

- 7 — *Envar-ı Şems-i Hakk'a açık ravzen-i dilin;*
- 8 — *Yoktur o Nûr'a perde çeken hiss-i hâilin.*
- 9 — *İlhâmının kamaştı da envârdan gözü,*
- 10 — *Terketti hâb-ı gafleti, nûr oldu her sözü.*

- 11 — *Şaşdın mı sen de böyle tehavvül vukuu'na,*
12 — *Hurşîd-i Âzam'ın yüreğinden tulû'una?*
13 — *Ol Nûr-i Sermedî'yi taşursun içinde sen.*
14 — *Pervane-veş tavaf iderim varlığında ben.*

*

- 15 — *Yıllarca sen tefekkür idüp sırr-ı Vahdet'i,*
16 — *Reddeyledin tenevvü-i eşyada kesreti.*
17 — *Gel her kesin önünde şunuu eyle i'tiraf:*
18 — *Olmaz nasib her kula bir böyle inkişaf.*

L Ü G A T L E R

İştibah — Şüphe, merak.

Lem'a — Parıltı.

Envâr — Nurlar.

Şems'i Hak — Allah güneşi.

Ravzen — Pencere.

Ravzen-i dil — Gönül penceresi.

Hâil — Sed, mania.

Hâb — Uyku.

Hâb-ı gaflet — Gaflet uykusu.

Tahavvül — Değişiklik.

Hurşîd — Güneş. Bütün nûrların kaynağı.

Sermedî — Ebedî.

Pervane'veş — Pervane gibi

Sırr-ı Vahdet — Her şeyin Allahda birliği hakikati.

Tenevvü — Çeşitlilik.

Kesret — Çokluk.

İ'tiraf — Açıklamak, ikrar etmek.

İnkişaf — Gelişme.

Manzumenin konuşma dilimizde ifadesi ve izahı

- 1 — Senin kendi mevhibelerinden şüphen var.
2 — Şüphe; bir siyah nokta demektir.

Maamafih:

3—Hüzne düştükçe nûr alırsın.

Öyle ki:

4 — O nûra şaşar kalırsın.

Netice:

5 — Kendi kendinden şüphe etme.

6— Aldığın nûru karartma.

Yâni:

Allahın sende tecelli eden zat nûrundan şüphe etme. O nûr cereyanına yüreğini aç, lisanını uydur. Ondan şüphe ederek ışığını karartma. O; nûrunu senden keserse kapkaranlıkta kalırsın.

7— Hak güneşinin nûrlarına gönül penceren açık.

8— O nûra perde çeken, karşı gelen hissin yok.

9— Nûrlarından kamaştı da ilhamının gözü.

10 — Gaflet uykusunu terketti, nûr oldu her sözü.

Yâni:

Allah gönül pencerene nûrunu saldı. Ve o nûra karşı gelecek menfi his sende bırakmadı. Bu nûrta sen gafletten uyandın. Allahı da, kendini de düşünmeğe başladın ve nûr cereyanına kendini bıraktın. Böylece sözlerin de nûr oldu.

İmdi sen;

Sende cereyan eden kelâm nûrunu olduğu gibi [bulandırmadan, bozmadan] dışarı naklettin.

11—Sende böyle değişiklik oluşuna şaştın mı?

12—Allah güneşinin sende nûr saçışına baktın mı?

13—O ebedî nûru sen içinde taşırsın.

14—Ben de o nûru, sende iken, pervane gibi tavaf ederim.

Bu kıt'adaki ma'nâ :

Bu kıt'a; Enis Behiç Beyde kelâm izhar edenin; Allahın Ruh-ül-Kudsü olduğunu açıklamaktadır.

Yâni:

Kelâmın sahibi; Süleyman Çelebi değil, Allahın zat nûrudur. Süleyman Çelebi diye nam almış olan Semavî Ruh; Ruh-ül-Kudse bir çerçevedir. Yâni bir tecelli yeri, bir tecelli kabıdır ki tecellinin zuhur mahalli olan bu yere, bu çerçeveye tasavvuf lisanında mazhar denir. Yâni ilâhî bir iradenin zuhuruna vasıta olan yer! Nitekim Süleyman Çelebinin ruhu; içinde taşıdığı Ruh-ül-Kudüsü dıştan tavaf eder durumdadır. Zira bu durumda Süleyman Çelebinin ruh çerçevesi; Beytullah, ruhanî Kabe olmaktadır ve Süleyman Çelebinin ruhanî şuuru; Bu Beyt-ullah'da bulunan Allahın zat nûrunu tavaf etmekte, insiyakî bir incizap ile etrafında deveran ve semâ' etmektedir.

Bunda şaşılacak şey; yalnız Enis Behiç Beyin bu fevkalâde mazhariyetidir. Zira o mutlu kul bu hayata kendini hazırlamadan mazhar olmuştur. Bu hayat ve âkıbet ki nice tekâmül hazırlık ve mücahedesinde bulunmuş olan insana bile belki nasib olmamıştır.

Vâkıa kemalde gaye ıstıfadır. İstıfada âkıbet; kesafetten kurtuluş ve Allaha ermedir. İmdi gaye mutlaka Enis Behiç Bey mazhariyeti nev'inden bir âkıbet değildir. Yâni her kâmil kimse; Ruh-ül-Kudsü taşır demek değildir. Fakat işte düşündürücü nokta budur. Yâni hayatı boyunca çalışmış bir kâmilin bile ermesi; ender bir ihtimal teşkil eden böyle nimete, mazhariyete Enis Beyin kolayca ermesidir.

Lâkin:

Bu büyük vâkıanın; bu umulmaz kimsede zuhurunda elbette bir hikmet vardır. Biz âcizlerin aklına gelen en küçüğü; belki şu olabilir:

Fevkalâde vâkıa; umulmaz bir vücutta zuhur edecek ki

vâkıanın fevkalâdeliği derhal anlaşılın, dikkati derhal çeksin ve netice itibarile kelâmın kul kelâmı değil, Allah kelâmı olduğunda tereddüt bırakmasın ve tâ ki o kelâmın ihtiva ettiği hakikatler; herkes tarafından kıymetle benimsensin. Bir söz ne kadar özlü olursa olsun Allah tarafından söylenmedikçe felsefe ve şahsî düşünce mahiyetini aşamaz ve herkes tarafından tasdik ve takdis ile karşılanamaz. Felsefeye itiraz eden fikirler çıkar. Fakat Hak sözüne fikir; itaatten başka bir şey düşünemez. Matlûp; kelâm muhteviyatının âmmece kabulüdür. Halkın bir takım hakikatleri yeneden duyması veya yepyeni halde öğrenmesidir. Bu suretle gafletten uyanması, kendini Allaha vermesi, Allah haklarına, halk hukukuna riayet etmesi, Allaha, insaniyete yeni bir gayretle hizmete atılmasıdır.

İfadenin devamı :

15 — Yıllarca sen birlik hakikatini düşünüp anlıyamadın.

16 — Eşyanın görünen çeşitliliği ve çokluğu karşısında bu birliği kavriyamadın, reddettin.

17 — Gel herkesin önünde şunu itiraf edip açıkla.

18 — Olmaz nasib her kula böyle gelişme de!

Şöyle ki:

Bir hakikati anlamak, ya bilgi ile, ya görmekle veya kendi özünde duymakla olur.

Enis Behiç Bey yıllarca düşünse bile birlik hakikatini; gözünün önündeki eşyanın çeşitliliği, çokluğu karşısında kolay anlıyamazdı.

Enis Behiç Bey hakikat ilmi [tasavvuf] ile meşgul olmuş bir kimse de değildi ki nazariyat ile bu esasta bir şey anlamış olsun ve Allaha ermiş bir Velî değildi ki bunu hâlen ve içten hissetsin.

Fakat şimdi bunu anlayacak hale birdenbire bu vak'a ile geldi. Öyle ki: Allah nûrdur. Allahın zat nûru, yâni Ruh-ül-Kudsü Süleyman Çelebi mazharında Enis Behiç Beyin kalbinde yer aldı. Allah; kelâmını Enis Behiç Beyin dilinden söyledi. Zarf ve mazruf halinde vücut birleşti, kelâm birleşti, irade ve meram birleşti. İşte bu (Hakk-el-yakîn) denilen hal ile de Enis Behiç Bey vücut birliğini anladı ve bunu açıklaması bir emrivakî oldu. Yâni herkese nasib olmıyan bir halin kendisine nasib olduğunu açıklaması ve dolayısile vücut birliği hakikatini kendinde anlamış olduğunu söylemesi zamanı geldi.

*

VÜCUD VAHDETİ BAHSİ

Bu bahis; evvelki şerhlerde, münasebet düştükçe, münasebet aldığı derece tafsil ve izah edilmişti. Burada da şu sözlerle aynı bahsi teyit ve tekrar ediyorum:

1 — La mevcûde illallah [Allahın vücudundan gayri vücut yoktur.]

2 — Her vücut; Allahın hayatile kaim ve hayattadır. Allahın hayatından, ruhundan gayri, hayat ve ruh yoktur.

3 — Mevcut her zerreyi Allahın ruhu kaplamıştır.

4 — İki madde arasında boşluk da yoktur. Boşluk diye hiç bir şey yoktur. Bütün bu boşluk itibarîdir. Balıkların arasını su bitiştirir. İnsanların arasını hava bitiştirir. Yerle gökteki âlemlerin arasını fezâ denilen lâtif saha bitiştirir. Denizin de, balığın da, havanın da, insanın da, arzın da; yıldızların ve güneşin ve ayın da ve aralarındaki lâtif sahaların da her zerresi Allahın ruhu veya nûru ile kaplıdır.

İmdi vücut; bir tek vücuttur. Eşyanın cins ve adet itibarile çokluğu esas birliğe münafî değildir. Aralarında boşluk yoktur. Görünen, görünmiyen her sahanın kendi mahiyetinde bir varlığı vardır ve bu varlık tek bir vücut halin-

dedir. Onları yaşatan ve koyduğu kanunlara göre sevk ve idare eden Allahdır. Tasavvuf ilminde birliğin iki hâle göre yâni (birlikte çokluk) ve (çoklukta birlik) tarifleri (vahdette kesret) ve (kesrette vahdet) diye anılır. Matlûp; çoklukta birliği görmektir. Tâ ki insan; kendinden başkasını, gari bilmesin, aşağı ve yabancı görmesin, ona fena muamele ve haksızlık edemesin, başkalarına karşı vazife ve mes'uliyetlerini ihmal etmesin. Müsavata, adalete mugayir bir harekette bulunmasın. Allahda birlik ve kardeşliğimizi daima hatırdâ tutarak her insana kardeş muamelesi etsin. Candan alâka göstere sin. İyilikte yardım etsin, fenalığa karşı himaye etsin. Sıkıntısında imdat etsin ve onu kendi seviyesinde tutsun. Düşmüş ise o seviyeye kaldırmağa gayret etsin ve netice: Elinden gelen fedakârlığı kimseden esirgemesin ve kim olduğunu sormadan herkese iyilik etmeğe baksın. Herkesi iyiliğe teşvik etsin, fenalıktan sakındırsın. Allahın yeryüzünde imânlı bir kulu olduğunu ef'aliyle göstere sin. Hûû.. Eyvallah..

Son

Hûû.. Eyvallah..

BEZM-İ ÂLÎ: IX

Gülbang - i Şerîf ;

“Allah Bes ve Der heme An Zül-Cemâl Bes „

Başlangıç :

Hûûû.. Eyvallah..

[Fânûs'un babasının ölüm yıldönümü gecesinde, düâ etmek istediği halde bir türlü buna muktedir olamadığından dolayı ye'se düşmesi üzerine:]

Manzume

1— *Sen duâ itmekden aciz kaldığın demlerde de*

2 — *Durmadan kalbin senin Allaahına feryad ide.*

3 — *Ağzının elfazı fanîdir, bırakmaz in'ikâs.*

4 — *Kalbinin feryâdıdır Hak'dan müdevver ihtisâs.*

5 — *Kalbini ayîne tut envar-ı hüsn-ü Halika.*

6 — *Böylece kalbinden olsun Asûmana şahika.*

7 — *Yok o yükseklikde muzlim, pür-dalâlet bir sehâb.*
8 — *Çünkü kalbin aşk ile Allaahına eyler hitâb.*

9 — *Hakk'a tap! Batıldan olmaz mâ'bedin*
mihrâbı nûr.

10 — *Hak ide Fânûs'umu nûriyle her dem pür-sürûr.*

11 — *Aşk'dır Fânûs'a Allahın muallâ pertevi.*

12 — *Aşk ile kalbinde nûran Zat-ı Barî'nin evi.*

13 — *Ey Enîs, ol haneye İblîs olur mu fürceyâb ?*

14 — *Kim içinde mevc vurur bir Câvidanî afitâb...*

Nihayet :

Hûû.. Eyvallah. Rahat olasın. Hüdâ kârın hoş ede.

L Ü G A T L E R

İn'ikâs — Aksetmek, gölge bırakmak.

İhtisâs — Duygu.

Hüsn - Güzellik.

Şâhika - Yüksek tepe.

Muzlim - Karanlık.

Pür dalâlet — Çok sapıklık.

Sahâb- Bulut.

Hitâb—Söylemek.

Pür-sürûr — Çok sevinçli.

Muallâ — Yüksek.

Pertev — Ziya, nûr, şua, parlaklık.

Nûran — Nûrlu, aydınlık.

Zat-i Barî — Allahın zatı.

İblîs — Şeytan.

Fürceyâb — Girmek, girivermek.

Mevc — Dalga.

Câvidan — Ebedî hayat.

Afitâb — Güneş.

Manzumenin konuşma dilimizde ifade ve izahı

1 — Sen duadan âciz kaldığın anlarda da.

2 — Durmadan kalbin senin, Allahına feryat etmeli

3 — Ağzının sözleri fanîdir. İz bırakmaz.

4 — Ancak kalbinin feryat ve istimdadıdır ki sana Allahdan karşılık getirir.

5 — Yaradanın güzellikleri nûrlarını almak için kalbini ayna yap.

6 — Öyle ki, kalbinden göklere bir güzel tepe yükselsin.

7 — Ki o yükseklikte kara, bozuk bir bulut olmaz.

8 — Çünkü kalbin Allahına aşk ile seslenir.

9 — Hakka tap, bâtil mâbedin mihrabında nûr olmaz.

10 — Hak; Fânûsumu nûriyle her ân sevinçli ede.

11 — Aşktır Fânûsa Allahın yüksek aydınlığı.

12 — Allahın evi kalbin, aşk ile nûrlu.

13 — Ey Enis o eve şeytan sokulabilir mi?

14 — O evin ki, içinde ebedî hayat güneşinin nûrları dalgalanmaktadır.

İZAHI :

1 — Her şey Allahın elindedir. İnsanda Allahın iradesi dışında bir irade yoktur. İnsanda zâhir olan irade; kendinin değildir. Allahın iradesidir ki insanda tecelli etmiştir. İnsanın kendi iradesiyle dua etmek bile elinde değildir. Duayı ki biz kendimizin, ve onu kendi hakkımız sanırız; işte o dahi insanın elinde değildir. Allah ettirirse kul dua edebilir ve ne

vakit ettirirse o vakit edebilir ve ne dua ettirirse kul duada onu eder.

İmdi; zannetmiyelim ki biz , dualarımızla Allahı kendi arzularımıza göre sevk ve idare ediyoruz. Hayır!. Allah; iradesini belirttikten sonra o iradenin akışına göre biz dua ediyoruz. Bir gün ızdırap içinde çarpınan ve son günlerini yaşayan bir ahabımı ziyaret etmiştim. İztırabından bahse-derken şu sözü ilâve etti: (Meğer dua bile elimde değilmiş. İztırabımdan kurtulmak için Allaha yalvarmak istiyorum da dilim varmıyor. Bir türlü dua edemiyorum.) dedi.

2 — İkinci mısra :

Durmadan kalbin senin Allahına feryat etmeli.

Yâni:

Dilin sesle bir dua edemezse bu arzunu yürekte hissen Allaha izhar etmelisin. Zira Kur'anı Kerîmin bildirdiğine göre; Allah insanın ağzından çıkan sözü işittiği gibi kalbinden sessiz geçenleri [veya kalbde, fikirde olanları ve dolaşanları da] bilir.

Nitekim, ruh; kendi başına bir hüviyettir. Çok defa insan duaya teşebbüs etmediği halde ruh; bedene ve şuura tâbi olmıyarak kendisi dua eder, zikreder, münâcatta bulunur, rükû' eder, secde eder. Ruhun kendisi uyanıktır, vazifesini ezeldenberi bilir. Kendinde harekâtına mâni bir şey yoktur. Ruh bilir, ileriye görür. İnsanda zuhur eden ve (hissi kablelvuku) denilen duygular; hakikati bilen ve olacağı evvelden gören ruhun müfekkireye aks' ettirdikleridir. Ve zâhiren sebepsiz olarak duyulan zevkler veya hüznler; ruhun hissi kablelvuku ile duyduğu zevkin veya hüznün kalbe aks'ettirdikleridir. Bazı insanın hiç yoktan içinde sevinç veya hüzn duyması işte bu gibi ruhî hâdiselerin neticesidir. (İnbisat - Ferahlık) veya (İnkıbaz - Sıkıntı) tevlit eden Allahın (Basıt) veya (Kabız) isminin umumî tecellileri de

ruhların, bilhassa musaffâ ruhların üzerinde kuvvetli akisleri, tesirleri vardır ve bu iç sevinç veya hüznün duygularında bunların tesirleri ve bedene akisleri [ruhun sâfiyeti nisbetinde] kuvvetlidir.

KALBÎ İBADETLER:

Sessiz, kalbden yapılan ibadetler, zikir ve tesbih ve murakabeler; cehrî [yâni sesle ağızdan yapılan] ibadetlere nisbeten daha özlü ve daha semerelidir, Zira: Söz; kalbden gelmedikçe temelsiz kalır. Bahusus sesli ibadette ekseriya fikir; başka yerlere dağılır, ağızdan çıkan sözleri ve mânalarını takip edemez. Bu halde bunlar [ezbere söylenmiş] flikirsiz ve temellsiz sözler olur. Halbuki kalbden bir şey hissen ifade etmek için fikren onu tertip ve takip zarurîdir. Fikir başka yere gidince kalbdeki ifade kesilir. Onu devam ettirmek için fikrin behemehal birlikte olması ve onu murakabe etmesi lâzımdır. Böyle olunca da, o ifadede hem fikir, hem de his birlikte yer alarak ifade köklenmiş ve insana malolmuş bulunur.

İşte bunun içindir ki:

3 üncü mısra'da:

«Ağzımın sözleri fanîdir. İz bırakmaz.»

Ve 4 üncü mısra'da:

«Ancak kalbinin feryat ve istimdadıdır ki sana Allahdan karşılık getirir» buyurulmaktadır.

Netice olarak akılda tutulması her vakit için lâzım olan şudur: (Allaha arz edilen kulluk ifadelerinde yürek; ağızla birleşmelidir. Yâni: Fikir ve his tamamiyle bu ifadele ri benimsemelidir. Cehrî de olsa, kalbî de olsa bu; esas şarttır. Bu şartın tahakkukuna en müsait tarz ise yukarıda izah edildiği gibi kalbî ifadelerdir.

5 inci mısra :

Bu mısra'da Allahın güzellik nûrlarını almak ve aksettirmek kalbin ayna gibi tutulması emir buyurulmaktadır.

Yâni:

Ayna nasıl cilâlı, lekesiz, temiz olması lâzımsa; kalbin de o halde bulunması, ve o halde tutulması lüzumuna işaret buyurulmaktadır.

Her kalb; Allahdan [liyakatine göre] tecelliler alır ve nakleder. Fakat Allahın cemâli ve celâlî iki nevi' tecellisi vardır. Maksat; cemâli tecellilerin alınmasıdır. Bu tecelliyi alacak sâfiyette olmıyan kalb; celâlîleri; yâni menfî tesir bırakan münebbihleri almakla kalır.

Halbuki Allahın insandan istediği kemâldir. Yâni Allahın kemâl sıfatlarını alabilmek ve dünyaya onları aksettirebilmektir, Allahın kahır ve gazabına değil lûtfuna, muhabbetine uğramak ve uymaktır. Ezeldenberi mükellef olduğumuz vazife; muhabbetin, lûtfun nâkili olmaktır.

Allahın lûtuflariyle, güzellikleriyle öyle dolup taşmıyoruz ki, güzellikten ibaret bir tepe gibi göklere yükselmiş olalım, Güzelliğe; güzellikle, muhabbete; muhabbetle. İnayete; kullukla, sadakatle ve hizmetler arz ederek mukabele edelim.

İşte:

6 ncı mısra'ın mânası da bu maaldedir.

7 nci ve 8 inci mısra'larda da:

Allaha güzellik ile mukabele etmek üzere güzellikte yükselen bir tepede ne kara bulut; ne âfet, ne keder bulunur. Çünkü aşk ile varılan bu musaffâ halde, karanlık bir nokta kalmaz, aşk; yabancı her şeyi giderir, kalbde muhabbetten başka bir şey bırakmaz ve böyle bir kalbde Allaha muhabbet sesinden başka bir ses de duyulmaz, buyurulmaktadır.

Namaz; ibadettir. Bunun tarzı; münâcattır. Yâni Allahla edeb şartına göre karşılıklı söyleşmektir. Namazda kul; Allahın Allahlık şanını ve kendi kulluk ahdini Allaha ikrar ve Allahdan yolunun doğrulmasını ve hidayet nûrunu diler.

Muhiddin Arabî Hazretlerinin Fusûs-i-hikem’inde, bu esasa ait şerhinde; kulun her sözünü; Allahın cevaplandığı beyan buyrulur.

Nitekim Kur’anı Kerîmde Allah; beni anın, sizi anayım buyurmaktadır. O halde; imânımıza göre Allaha hitap eden; kul; cevapsız ve nûrsuz kalmaz. Zira kulun hali; istimdadı iktiza ettirir. Allahın şanı da; imdadı iktiza ettirir. Halbuki Allahdan gayriye yâni puta hitap eden ne imdat görür, ne nûr alır.

İşte 9 uncu mısra’ bu hakikate işaretir.

10:12 nci mısra’lar; Enis Beye şu müjdeleri tebşir buyurmaktadır:

Enis Beyin kalbi; Allah aşkı ile aydınlanmıştır.

Allah evi olan kalbi; aşk ile nûrlanmıştır. Bunlar beyan ve iltifat buyurulmaktadır. Ve sonuncu beyitte de Ruh-ül-Kudsün yer tuttuğu eve [Enis Beyin kalbine] şeytanın girmeyeceği; çünkü orada Allahın zat güneşinin nûrları dalgalandığı tebşir buyurulmaktadır.

Son

Hûû.. Eyvallah.. Rahat olasin. Allah işini hoş etsin Hûû..

BEZM-İ ÂLÎ: X

Gülbang - i Şerîf :

“Allâh Bes, ve Der heme An Zül-Cemâl Bes! ,”

Başlangıç :

Hûû... Eyvallah.

Ta'lim

Hakka tapan bâtıla tapmaz. Bâtıla sapan Hakka tapmaz. Emmâ, Hakka tapmayup bâtıla da sapmıyan olur. Allah ana hidâyet ihsan buyara! Maksûd: Emr-i Bârî üzre Hakka hizmettir.

İzahı:

İmân veya inkâr birer İlâhî nasib olduğu gibi iyi ahlâklılık veya fena ahlâklılık da birer nasibdir. Öyle insan vardır ki imândan mahrum, fakat amelden, ahlâktan nasibliştir. Keza öylesi vardır ki imândan nasibi vardır. Fakat amelden, ahlâktan nasibsizdir.

İmânsız, fakat ahlâklı olanların; imânlılara karşı iddia ettikleri şöyle bir mesele vardır: (Dinden, imândan maksat ahlâktır.) deniyor. Halbuki biz; dine, imâna inanmadığımız halde ahlâklıyız. (Demek ki ahlâk için imâna mutlak bir ihtiyaç yoktur.) Bu iddiada bulunanlar şunu da ilâve ederler: (Benim aklım var, vicdanım var. İyiliği götülüğü seçerim ve vicdanımda onu duyarım ve ona göre hareketlerimi ayar-

larım. Bu imkân mevcut olduktan sonra neden bir çok kayıtlara kendimi bağılayım?)

Onlara verilecek cevap; bana göre şöyledir:

1 — Ahlâklısın. Fakat ilâhî müeyyeden [destekten] mahrumsun. Bir gün senin menfaatine dokunurlar, seni zarara sokarlar. Sen yine o güvendiğin aklına müracaatla ne yapacağını sorarsın. Akıl egoisttir. Zararına tahammülü yoktur. Bütün düşüncesi seni zarardan kurtarmaktır. Ne bahasına olursa olsun; seni korumaktır. İşte bu kurtuluş; başkalarının zararına dahi olsa; o seni hemen kinle harekete geçirir.

İmdi:

İyilik eden, fenalıktan çekinen imânsız bir adamın canı yandı mı, her şey biter. Kendi aklına dayadığı felsefesini evvelâ bir tekmede yıkar. Hınç; onu bir kurt haline getirecek kadar vahşileştirir ve vahşetine hız verir. Gördüğü zarar; onu, karşılıklı zarara, kin ve husumete de sevkeder. Bir zararının bin mislini zavallı insanlara, hattâ hiç taksiri olmayan insanlara ödetirir. Zira başka türlüünü ahmaklık telâkki eder ve ahmaklığa da hiç tahammülü yoktur.

Halbuki imânlı adam; bunun zararını telâfi için yaptığını yapamaz. Allaha sadakati buna mânidir. Netice itibariyle haksızlıktan korunmuş olur.

Yalnız aklına güvenen; sık sık felsefe değiştirir. İmânlının değişecek bir şeyi yoktur. O Allahın değişmez ahlâk ve muâşeret kanunlarına muti'dir. Allaha sadakat yüzünden kendisini başkalarının menfaat ve kurtuluşu uğruna feda bile eder. Allaha hizmet; insanlık ailesine yararlık yolunda canına kadar her şeyini iftiharla verir. Zira Kur'anı Kerime göre insan; bu yüksek hizmet mefhumu uğrunda canını, malını her aziz şeyini vermekle mükelleftir. Allaha sadakatin, insanlara muhabbetin iktizası, insanlığın mânası budur; başkalarını kendine tercihtir. Başkalarını yaşatmak için ölü-

me kadar her şeyi göze almak ve vermektir. Ve bunları
Allaha verir gibi insanlara vermektir.

Metne devam :

Manzume

(HUU...) MANZUMESİ :

- 1 — *Bir cezbe-i ulya ile eflâke atıl, Huu !*
- 2 — *Seylâbe-i nurâni-i ervaha katıl, Huu!*
- 3 — *Mümkün mi senin çün seni fâniyyete satmak?*
- 4 — *Gencîne-i iymân ile Lâhut'a satıl, Huu!*

- 5 — *Destimden alub bade-i Kevser içiver, Huu!*
- 6 — *Tennureni kâla-yı Bekaadan biçiver, Huu!*
- 7 — *Sen “Merhale-i Salise” de bekleme fazla;*
- 8 — *“Dördüncü”ye de benle beraber geçiver, Huu!*

- 9 — *Ol kimse ki hayr işleyerek Hakk'a uyar, Huu!*
- 10 — *Mazluumların ahını kalbinde duyar, Huu!*
- 11 — *Sevdalarını terkiderek Arz-ı hakîre,*
- 12 — *Bir Aşk-ı Hakıykatle başın derde koyar, Huu!*

- 13 — *Yokdur o mübarek kul için hayf-i ceza, Huu !*
- 14 — *Allah ona bahşeyledi ferman-ı gazâ, Huu!*

15 — *Fânus' uma benden ebedî müjdeler olsun :*

16 — *Ta Rabbe kadar böyle olur şuule-fezâ, Huu!*

L Ü G A T L E R

Cezbe — Çekiliş.

Cezbe-i ülyâ — Allaha çekiliş.

Eflâk — Felekler, gökteki âlemler.

Seylâb — Sel.

Nûranî — Nûrdan.

Gencîne — Hazine.

Lâhût — İlâhî âlem.

Bâdei-i kevser — Kevser şerbeti kadehi

Tennûre — Geniş etekli âyin elbisesi

Kalâ-yi beka — Beka kumaşı

Merhale — Menzil, konak

Arz-ı hakîr — Aşağılık yer, dünya.

Havf — Korku.

Ferman-ı gazâ — Gazîlik buyuruldusu,

Şûle-fezâ — Işık saçan.

Manzumenin konuşma dilimizde ifade ve izahı

Hû lâfzı; Zat-ullah'a işaretir. Bu; Allah; isimlerini ve sıfatlarını meydana çıkarmadan evvelki isimsiz ve sıfatsız halini ifade eden işaret ki Türkçede (o) demektir.

Ancak:

(Hû) ismi; bir sözün başında Besmelei Şerife yerinde kullanılabilirdiği gibi bir cümlenin nihayetinde de (haydi bismillâh) de (haydi elhamdülillâh) de mânasında da kullanılır ve bu manzumede o mânalarda kullanılmıştır.

Meselâ:

1 — Bir Allah cezbesi ile göklere atıl hû! [Haydi bismillâh, atıl].

2 — Ruhların nûr seline katıl hû! [Haydi bismillâh, katıl].

3 — Kendini faniyete satmak hiç olur mu?

4 — İmân hazinenle Allaha satıl Hû! [Haydi bismillâh, satıl].

5— Nûr kadehini elimden alıp içiver. Hû! [Haydi bismillâh, iç].

6— Elbiseni baka kumaşından biçiver Hû! [Haydi bismillâh, biç].

7 — Sen (üçüncü merhale) de fazla bekleme.

8—(Dördüncü) ye de benimle beraber geçiver Hû!
[Haydi bismillâh, geç].

9— Ol kimse ki hayır işliyerek Hakka uyar Hû! [Haydi bismillâh uy].

10 — Mazlûmların âhını kalbinde duyar Hû! [Haydi, bismillâh duy].

11 — Bâtıl sevdalarını bu aşağılık yere bırakarak;

12 — Başına bir hakikat aşkı sarar Hû! [Haydi, bismillâh sar].

13 — Öyle mübarek kul için artık âhiret korkusu yoktur Hû! [Haydi, bismillâh sen de korkma].

14 — Allah ona gazilik buyuruldusu ihsan etti Hû! [Haydi, elhamdülillâh de].

15 — Fânûsuma benden ebedî müjdeler olsun.

16 — Tâ Rabbe kadar böyle nûr saçarak gider Hû! [Haydi, elhamdülillâh de].

Yâni:

1 — Bir Allah cezbesiyle göklere atılmağa bak.

2 — Ruhların nûr seline katılmağa bak.

3 — Dünyaya kendini satmaktan ne çıkar.

4 — Kendini Allaha satmağa bak.

Kur'ân-ı Kerîmde Cenabı Hak şöyle buyurur:

«Allah mü'minlerden cennete bedel canlarını ve mallarını satın aldı.»

Yâni:

Allaha satılmak; canını, malını Allahın hizmetine vakfetmek bedenen ve her nevi manevî ve maddî varlıklarıyla Allah için yaşamağı gaye edinmek demektir. Allah için yaşamak ise halka hizmet için yaşamaktır.

5 — Nûr kadehini elimden içip irşat olmağa bak.

Bu halde:

6 — Öyle bir hale erersin ki [Allahda bakî] olursun.

7 — Sen emniyet ve kurtuluş sahasından evvelki sahada fazla oyalanma.

8 — Emniyet sahasına benimle beraber geçmeğe bak.

Merhaleler:

Yedinci mısra'da, üçüncü ve 8 inci mısra'da dördüncü merhaleden bahis buyurulmaktadır.

Merhaleler: Ruh ve nefis esaslarına göre istifa, yâni tasfiye ve temizlik ve yükselme dereceleri alır. Meselâ 1) Kalb. 2) Ruh. 3) Sır. 4) Hafî gibi ruh mertebeleri isim alır.

Nefis mertebeleri de şu isimleri alır ve Hazreti Süleymanın bahis buyurdıklarının bunlar olduğu me'muldür.

1) Nefs-i emmâre. 2) Nefsi levvâme. 3) Nefsi mülhime. 4) Nefsi mutmainne.

Görülüyor ki; bu tertibde üçüncü merhale; (nefsi mülhime) dir. Yâni ilhamların gelme devridir. Fakat bu mertebeye erenler; henüz selâmete ermiş sayılmazlar. Selâmet bundan sonraki mertebeden itibaren başlar. Dördüncü mertebenin vasfından da anlaşılacağı üzere bu mertebeye itmi'nân mertebesidir. Kul bu mertebede ruhunun bir selâmete erdiğinden hem de kalbi imânda mutmain olur. Bu mertebeye işaret buyuran Kur'anı Kerîm âyeti şudur:

(89 - Fecir - 27:30): [Hiyn-i vefatında mü'mine Cenabı Hak]: «Ey nefsi mutmainne sen ondan [Allahdan] ve o da senden razı olduğunuz halde Rabbine rucû et. Benim ibadım arasına gir ve onlarla beraber cennete dahil ol buyurur.»

5 — Nûr kadehini elimden alıp içi ver Hû.

6 — Elbiseni baka kumaşından biçiver Hû.

Yâni:

Kalbine irşat nûrunu tevcih ve sevkettiğimi bil.

Böylece:

BAKA-BİLLÂHA giden bir yola girdiğini anla.

İmdi:

7—Sen (üçüncü merhalede) fazla oyalanma.

8—Dördüncüye de benimle beraber geçiver.

Yâni:

BAKA-BİLLÂH mertebesine yol alacağına binaen üçüncü mertebede oyalanma; BAKA-BİLLÂH mertebesine gitmek üzere sana rehberlik edecek olduğum (mutmainne) mertebesine evvelâ geçip selâmete er.

Fakat:

Baka gayesine yüzünü dönen; hayır işlemekten hâlî durmaz. Bakanın iktizası; Allah namına halka hizmettir. Her insana faydalı ve her insan için kurtarıcı olmaktadır. Zira Allah kurtarıcıdır. Nebîlerin ve baka mertebesine erenlerin esas vazifesi budur.

İmdi:

9 — O kimse ki; hayır işliyerek Hakkın iradesine uymağa çalışır.

10 — O kimse ki; mazlûmların âhını kalbinde duyacak hale gelir ve imdada koşacak gayreti duyar.

Öylesi;

11 — Dünyalık şahsî ihtiraslarını içinden atmış,

12 — Paylaştığı halkın derdini başına sarmış olur.

Çünkü:

İnsan ya kendine tapar, kendine hizmet eder veya Allaha. Kendine tapan; ihtiraslarının peşinde koşar ve kendisi şahsan bu esasta tatmin edilmiş halde ise; kimseyi düşünmez, bütün bir insanlık ıztırıp içinde yansa tüyü kıpırdamaz.

Amma eğer insan Allaha tapıyorsa, Allaha hizmet arzetmiş bulunuyorsa; bütün insanları yüreğine sığdırır. Onların acılarını canında, iniltilerini kalbinde duyar. Şahsan dünya malına garkolsa evlâtlarının acısını çeken analar gibi bir şey

içine sinmez; bir şey gözüne görünmez. Böyleleri tamamiyle Allah vasıtasıyla halka bağlıdır. Onunla birlikten bir ân hâli kalmaz, ayrılık duymaz.

Hâs kul:

İşte Allah için halk gayreti çeken; ona kendini ve her şeyini vakfeden kul; Allahın askeridir. Onlar için kendi hesaplarına ne korku vardır, ne hüzn.

Kur'anı Kerîmden:

(22 - Hac - 78): «Ve Allah yolunda uğraşımız o [Allah] sizi insanlar arasından ihtiyar etti [bu işe seçti].»

Diğeri:

(29 - Ankebût - 69): «Şunlar ki bizim rızamız için uğraşırlar. Onları elbette yolumuza götürürüz. Allah iyi iş işliyenlerle beraberdir.»

Diğeri:

(19 - Meryem - 93(93÷94)): «Çünkü göklerde ve yerde olanların cümlesi ancak Allahın kulu olmakla iftihar ederler. Onların adedini ve miktarını birer birer [Allah] bilir.»

Diğeri:

(58 - Mücâdele - 22): «Allah onların kalblerine imânı yazmış ve onları Allah; tarafından bir ruh ile teyit etmiştir. Onları ebedî kalmak üzere ağaçları altından nehirler akan cennetlere ithal eder. Allah onlardan ve onlar da Allahdan razı olurlar. Onlar; Allahın askerleridir. Agâh olun ki Allahın askerleri fevz-ü felâha [kurtuluşa, saadete] erenlerdir.»

İşte böyleleri bu lûtuflara mazhar olurlar.

13 — Öyle mübarek kul için ceza korkusu yoktur.

14 — Allah öylesine gazilik beratı ihsan buyurmuştur.

Son beyt

İmdi:

15 — Fânûsuma benden ebedî müjdeler olsun

ki:

16 — Tâ Rabbe kadar böyle nûr saçarak gidecek yoldadır.

BEZM-İ ÂLÎ: XI

Gülbang - i Şerîf ;
"Allah Bes ve Der heme An Zül-Cemâl Bes ,,
Başlangıç :
Hûûû.. Eyvallah..

Ta'lim

İdrâk-i Şeytânî, İymân-ı Rahmânî'ye sekte virmez. Şek, Gerçek'den ekvâ olmaz. Safvetin gaib eyliyen, istiğfâr-ı sâdık ile nâil-i gufrân olmadan, nûr-i zâyî'in tekrar bulmaz.

L Ü G A T L E R

İdrâk-i Şeytânî — Şeytanca anlayış.

İstiğfâr-ı sadık — Sıdk ile istiğfar çekmek.

Şek — Şüphe.

Nâil-i gufrân — Af ve mağfiret edinmek.

Ekvâ — Daha kuvvetli.

Safvet — Safiyet, temizlik.

Ta'limin konuşma dilimizde ifade ve izahı

Kur'anı Kerîmde şöyle buyuruluyor:

«Şeytan; Rahmân'a âsî oldu.»

Yâni:

Şeytanın, terbiye ve sevk ve idaresi altında bulunduğu

Allahın (Dâl - saptırıcı) ismi; Rahmân'ın [yâni Allahın rahmâniyetinin] istikamet aldığı (Hâdî - doğrultucu) ismine aykırı istikamettedir. Hâdî ismi; müsbet tecelliler, Dâl ismi; menfi tecelliler neşreder. Tabîdir ki müsbet ve menfi; birbirinin gayri mahiyettedir ve insanlar; bu tecellilerden birini almak kabiliyetinde yaratılmıştır. Meselâ:

(Hâdî) isminin tecellilerini almağa kabiliyetli olan mü'min, menfi yâni (Dâl) isminin tecelliyatından hem nasipsiz, hem ondan çekingendir. Ondandır hoşlanmaz. Ondandır ürkek ve uzaklaşıcıdır. Çünkü birincisi mü'mini fitratı ve imânı yolunda teyit eder, yaşatır ve yürütür. İkincisi ise; hemen bu fitrî hislerine karşı durur. Mü'mini şüpheye düşürür. Saf-fet ve ihlâsını bozmağa, saptırmağa zorlar, mü'minin ruhu sıkılır, kalbi üzüntü ve aksülâmelle dolar. Mü'min suç üstü günahkâra döner.

Melek; yalnız müsbet tecellileri almağa ve nakletmeğe, şeytan ise; yalnız menfileri alıp vermeğe elverişlidir. İnsan ise her ikisini alıp vermeğe kabiliyetlidir. Bazılarında bu kabiliyetler kuvvetli, bazılarında zayıftır. Bu sebeple kimi iyi, kimi çok iyi; kimi de fena veya çok fena adam olur.

Fitratı hilâfına fenalıkta zorlanıp kullanılanlar daima üzüntü ve aksülâmel duyarlar. İşte böyle bir hale işa-retle (talim) de buyuruluyor; insanı imânında şüpheye düşüren menfi [şeytanî] anlayış ve düşünme ârızidir. Rahmânî imânı sekteye vermez. Bu; muvakkat bir hastalık gibidir. İmânı temelinden yıkmaz, insanı artık düzelemeyecek hale koymaz. Şüphe hakikatten kuvvetli olamaz. Allahın alâka, merhamet ve yardımı mü'minde böyle bir katî ve menfi neticenin husulüne mânidir. Binaenaleyh bu hastalık muvakkattir. Bu; imânın kıymetini ortaya koyan, ve ona daha çok itina ve Allaha daha sıkı sarılmağı iktiza ettiren bir münebbihdir.

İmdi:

İmanda (saffetini) hâlisiyetini, temizliğini bir hâdisе veya ârıza ile kaybeden sapık kimse; sıdkile istiğfar çekip, Allahdan af ve mağferet niyaz edip salâh ve hidayet istemedikçe kaybettiği nûru tekrar bulamaz. Zira bu nûr; Allahın hidayet neşreden (Hâdî) isminin tecelli ettirdiği nûrdur. İnsan o istikametten inhiraf edince [yâni eğrilip ayrılınca] o nûru alamaz olur. Çünkü (Dâl) ismi onu nûrundan ayırır, kendi karanlıklarına götürür ve Allah imdat etmedikçe o karanlıktan kurtulup tekrar evvelki nûra kavuşamaz ve tam gıdasını alamaz, evvelki istikamet ve iman ayarını bulamaz.

Metnin devamı :

N a z m

İymân-ı Tam beyanındadır :

- 1 — *Haml’i Meryem’le Mesîh’in doğuşun kıl im’ân,*
- 2—*Anı derk itmeğe kâfî gelemes her iymân.*
- 3—*Rûh bir zerre-i zerrâtın içinden geçti;*
- 4—*Emr-i Bârî’ye o Hatun cesedi süzgeçti.*
- 5—*Bunu tasdîka kimin akli bu dünyada yeter?*
- 6 — *Yetmiyen akl ile kim Hakk’a irişmek ister?*

- 7 — *Haml-i Meryem gibi Fânûs’a süzüldüm, geçtim.*
- 8 — *Anı fânîler içinden bana kendim seçtim.*
- 9 — *Gelür elbette münafıklara bir lâhza-i dîn;*
- 10 — *Olmaz elbette Hudâ nefhası küfrana karîn.*
- 11 — *Dinleyüb savtı Süleyman’ı Enîsim dilden,*
- 12 — *Virecek münkire bir ders-i Bekaa Cibril’den.*

Haml-i Meryem — Hazreti Meryemin gebeliği.
Mesîh — Hazreti İsa'nın vasfı : kurtarıcı.
İm'ân — Çok dikkatli bakmak: Dikkat, ihtimam, basiret.
Derk — Anlamak, idrâk etmek.
Zerrât — Zerrelere.
Emr-i Bârî — Allahın emri, iradesi.

Bir lâhza-i dîn — Bir din hükmü, hükümranlığı
Hudâ nefhası — Allah nefesi, tecellisi, iradesi.
Küfrana karîn — İnkâra yakın.
Savt — Ses.
Dilden — Gönülden.
Münkir — İnkâr eden.
Ders-i Bekaa — Bekabillah bilgisi.
Cibril — Cebrail Aleyhisselâm [Melek].

Manzumenin konuşma dilimizde ifadesi ve izahı

1 — Hazreti Meryemin gebeliği ile Hazreti İsanın doğuşunu bir iyi düşün.

ki:

2 — Anı analamağa her imân bilgisi kâfi gelemes.

Bak o nasıl oldu:

3 — Ruh; zerrelere bir zerrenin içinden geçti.

Çünkü:

4 — Allahın iradesine o hatunun cesedi süzgeç oldu.

İşte:

5 — Bunu tasdika bu dünyada kimin akli yeter.

6 — Yetmiyen akıl ile kim Hakka erişmek ister.

7 — Hamli Meryem gibi Fânûsun zerrelere süzöldüm geçtim.

8 — Onu insanlar içinden bana kendim seçtim.

9 — Münafıklara elbet dinde bir ders verme zamanı gelir.

10—Allah nefesi elbette küfrana uymaz.

11— Enisim, Süleymanın sesini gönülden dinleyip

12 — İnanmıyana bir baka dersi verecek Cebrâilden

Bir mukayese

Manzumenin [1:6 mısra'] birinci kısmında:

Hazreti Süleyman; Enis Behiç Beyde Allah sözü nasıl söylediğini anlatmak için Hazreti Meryemin gebe kalışını ve Hazreti İsanın doğuşu hâdiselerini gözönüne koyuyor. Çünkü her ikisi de fevkalâde vakalardır.

Öyle ki: Hazreti Meryem kocasız gebe kalmış, Hazreti İsa babasız dünyaya gelmiş olduğu gibi Enis Behiç Bey dahi kendinin olmıyan sözleri söylemeğe başlamıştır.

Hazreti Meryem ve İsa vakası nasıl olmuş? Enis Behiç Bey nasıl söylemiş?.

Hazreti Süleyman bunların hepsini, Ruh-ül-Kudüs taşıyan bir melek yaptırmıştır buyuruyor. Melek veya ruh denilen o lâtif ruh veya nûr; Hazreti Meryemin vücuduna bir anda geçmiş; taşıdığı Ruh-ül-Kudüs Hazreti İsayı yaratmış, büyütmüş ve sonra Hazreti İsanın bedenine girerek onunla dünyaya çıkmış ve Kur'anı Kerimin öğrettiğine göre daha beşikte iken Hazreti İsa bu hakikati diliyle söylemiştir. Yâni çocuk yaştaki Hazreti İsanın diliyle Ruh-ül Kudüs söylemiştir. Ve Enis Behiç Beyde de bu; böyle olmuştur. Ruh-ül-Kudüs Enis Behiç Beyin diliyle ve sesiyle söz söylemiştir.

Ve beşerin kendi varlığıyla söyleyemeyeceği sözler söylenmiştir.

Ruh-ül- Kudüs için bir bedene girmek nasıl mümkün ve kolaysa o bedende çocuk yaratmak veya söz söylemek öylece elbette kolaydır. Ruh-ül- Kudüs Allahın zat nûru de-

mektir. Bu nûrdur ki büyük Peygamberlerde mucizeler ve büyük Velîlerde hârikalar izhar etmiştir.

İşte:

Enis Behiç Beyde de böylece Enis Beyin hiç ilminde ve hatır ve hayalinde olmıyan yüksek mefhumları, alışık olmadığı bir eda ve edebiyatla Ruh-ül-Kudüs söylemiştir.

Cenabı Hak Kur'anı Kerîmde, Hazreti İsanın babasız doğmasına şaşanları ve onu Allahın oğlu zannedip Allaha şirk koşanları muahaze ile Âdemi hem anasız, hem babasız yaratmadım mı? buyuruyor,

Elbetteki Allah için hiç bir şeyde güçlük yoktur. Allah ister kendi tabiat kanunlarına göre insanı halkeder, ister onun dışında mucize izhar ederek halkeder. Nasıl isterse öyle yapar.

İşte müeyyedeleri:

Kur'anı Kerîmden:

(5 - Mâide - 113(110)): «Cenabı Hak: Ya İsa ibni Meryem. Benim sana ve validene olan nimetimi an. Seni Ruh-ül Kudüs ile teyit ettim. Beşikte çocuk iken, ve yaşının kemâlinde insanlara söz söylersin.»

Diğeri:

(4 - Nisâ - 170(171)): «Muhakkak Mesih İsa ibni Meryem Allahın Resultü, Meryeme ilka ettiği kelimesi, kendinden bir ruhtur.»

Dikkat:

Bu âyetteki (kelime); (ol) kelimesidir. Yâni Allahın bu esasta tecelli eden iradesi ile bu fevkalâde halin oluşudur.

Yine Kur'anı Kerîmden:

(3 - Al-i imran - 58(59)): «Allahın indinde İsanın babasız halkolunması topraktan halkeylediği Âdem gibidir. Ona (ol) dedi ve o da; oldu.»

(19 - Meryem - 30(30÷31)): «İsa [beşikte çocuk iken dile gelip Ruh-ül- Kudüsten şöyle söyledi] Ben Allahın kuluyum. Ba-

na Kitab ve Nübüvvet verdi ve nerede olursam mübarek kıldı. [Çünkü Ruh-ül-Kudüsü hâmil bulunuyordu].»

Hazreti Meryem hakkında

(3 - Al-i İmran - 44(45)): «Vaktaki melâike ya Meryem Allahü Tealâ seni bir kelimeyi İlâhiyesi ile tebşir eder. Onun ismi Mesih İsa Meryem oğludur. O dünya ve âhirette şerif ve vecih ve Allahü Tealâya yakınlarıdır.

(45(46)) Ve o henüz beşikte çocuk iken ve yaşlılığında halka söyleyecek ve sâlihlerdendir dedi.

(46(47)) Bunu işitince Meryem; ya Rabbi benim nasıl oğlum olabilir? Halbuki bana bir adamın eli dokunmadı. dedi.

O zaman melâike: İşte böylece Allah dilediğini halkeder. Bir şeyin halk ve icadını hüküm ve irade eylese o şeye (ol) emrini verir ve o da derhal olur dedi.

Diğeri:

(21 - Enbiyâ - 91): «Meryeme ruhumuzdan üfleyerek [yâni Ruh-ül-Kudüsle Meryemde irade izhar ederek] kendini ve oğlunu âlemlere mucize kıldık.»

Mukayesenin neticesi

Vâridâtan manzumenin ikinci kısmı; Hazreti Meryemin gebe kalması ve Hazreti İsanın babası doğması ve beşikte söz söylemesi mucizelerini misal getirerek Enis Behiç Beyin Vâridâtı nasılı naklettiğini gösteriyor ve şöyle buyuruyor:

7 - Hamli Meryem gibi Fânûsun zerrelerinden süzüldüm geçtim.

8 — Onu insanlar içinden bana kendim seçtim.

Sekizinci mısra'; bu kelâmı, Ruh-ül-Kudüsün söylediğini meydana koyuyor.

Enis Behiç Beyde kelâm izharının hikmeti

9 — Münafıklara elbet dinde bir ders verme zamanı gelir.

10 — Allah nefesî elbette küfrana karîn olmaz.

Yâni:

Enis Behiç Beyde zâhir olan bu Allah kelâmı elbette boşuna değildir ve boşuna gitmez, müsbet bir netice yaratır. Öyle ki:

11 — Enisim, Süleymanın sesini gönülden dinleyip

12 — İnanmıyana bir baka dersi verecek Cibriden.

Yâni:

Baka yolunu tutan Enis Bey Hazreti Cebrâilin [yâni Süleyman Çelebinin] hâmil olduğu [Ruh-ül-Kudüsün sözleriyle] münkire öyle bir ders verecek ki, anın tesiri, kelâmı işitene birlikte geçecek ve netice itibariyle şu faydalar hâsıl olacak:

Bu sözler; imânsızların imânını arttıracak, imânı zayıfların, imânını kuvvetlendirecek, imânlı fakat kültürsüz, fikirsizlerin fikrî terbiyelerine yarayacak ve amelsizlerin de hayırlı işlere gayret ve şevk duymalarına sebep olacaktır.

Metnin devamı :

Ta'lim

Kimi inandırmak dilersin? Ol kimse inanursa muazzeb olur! Zorda kalursa “Beli” dir emmâ, içerûsu yine “Lâ!” dir! Elziddan, lâyectemiân !

Hûû.. Eyvallah..

İzahı

Hazreti Süleyman buyuruyor ki:

İnandırmak istediğin kimse; fitraten imândan mahrum

yaradılmışsa, o inanmaz. İnanması ezeli yolunu değiştirmesi demek olur. Yâni menfi mahiyetinin müsbete tahavvülü olur.

Bu hal; onu tâzib eder, rahatlandırmaz. Anın nasibi, kaderindeki taayyün etmiş yoldur. O yol bu değildir. Binaenaleyh zora kalıp (beli - evet) dese bile içerisi sevk-ı fitrî ile (lâ! - hayır) der. Zira (iki zıd cem' olmaz). meseli bunu iktiza ettirir.

Elhamdülillâh..

BEZM-İ ÂLÎ: XII

Gülbang - i Şerîf :
“Allah Bes, ve Der heme An Zül-Cemâl Bes! „

Başlangıç :

Hûûû... Eyvallah.

Ta'lim

Ol yerde kim hevâ pür dūd ola, hidâyet yolu bir kimesne için mesdūd ola, Fânūs'dan ana nūr iriřdirmek merdūd ola!

L Ū G A T L E R

Pür dūd — Çok dumanlı, sisli. | **Merdūd** — Reddolanmuş, ka-
Mesdūd — Kapalı. | bul edilmemiş.

Konuşma dilimizde ifade ve izahı :

Havanın çok sisli olduđu yerde hidayet yolu bir kimse için kapalı olursa; Fânūstan ana nūr eriřtirmek imkânsız olur.

Yâni:

Bir kimseyi ki Allah îmandan mahrum etmiş, ona hidayet yolunu kapamıştır, böyle bir adam Vâridât-ı Süleymanı kabul etmez. Yani böyle birine her ne suretle olursa olsun imân ve hidayet telkini fayda vermez.

Metnin devamı :

M a n z u m e

Eyvallah!

— 1 —

- 1 — *Kim urdu mübârek başınâ? Eyvallah!*
- 2—*Kim oldu sebab göz yaşınâ? Eyvallah!*
- 3—*Bağlan da hafî yoldaşınâ, Eyvallah!*
- 4 — *Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh!*

—2 —

- 5— *Kim soldura nâzûk gülümü? Eyvallah!*
- 6— *Kim susduracak bülbülümü ? Eyvallah!*
- 7 — *Kimdir ki unutmuş ölümü? Eyvallah!*
- 8— *Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh!*

—3 —

- 9— *Kimdir acebâ Hakk'ı ezen? Eyvallah!*
- 10— *Kimdir bu günâhiyle gezen? Eyvallah!*
- 11 — *Kim zulme olur kahkahazen? Eyvallah!*
- 12— *Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh!*

— 4 —

- 13— *Allahı bulur âh-ı kulûb, Eyvallah?*
- 14— *Mümkün midir ikrâ-ı kulûb? Eyvallah!*
- 15 — *Yâ nerde ki dergâh-ı kulûb ? Eyvallah!*
- 16— *Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh!*

Hafî — Gizli.

Lâ havle ve lâ kuvvete

illâ billâh — Allah-
dan gayri da irade
ve kuvvet yoktur.

[veyahut] Allahdan gayri da
kudret ve kuvvet yoktur
[veyahut] Allahdan gayri da
sevk kuvveti yoktur.

Kakhaazen — Sesle güle-
rek, kahkaha atarak.

Kulûb — Kalpler.

Ah-ı kulûb — Kalplerin ahı.

İkrâh-ı kulûb — Kalplerin ik-
rahı.

Dergâh-ı kulûb — Kalplerin
yüz tuttuğu divan:
huzur.

(Eyvallah) mefhûmu

Eyvallah = Allahdan gelene rıza ifade eder. Acı da olsa bu mânada kullanılır. Bunu böyle kullanmak irfan ehlinin hâl ve kârıdır.

Bir adam vardır ki acı bir muamele görür; o da eyvallah der. Fakat içinden ona kin bağlar ve intikam için fırsat arar. Onun eyvallahı yerinde değildir. Eyvallah diyen kin tutamaz.

Ârife, hakkından az dahi verilse veya haksızlık da edilse yine eyvallah der. Çünkü her verilenin verilmesinde de, miktarında da, çeşidinde de Allahın iradesi olduğunu bilir. Ve yine onun için (lâ talebe velâ red - yâni - ne istemek vardır, ne de reddetmek) prensipi bir düsturdur. Ârif yalnız Allahdan ister ve ne verdilerse Allahdan geldiğine kanidir.

«Söğse değil - dövse ne var - hatırım hoş.»

Mısra'ında olduğu gibi her tokadın Allah tarafından geldiğini ve bir münebbih olduğunu ve Hazreti İsanın (bir yanağına vurana öbür yanağını çevir) emrindeki hikmetin ne olduğunu bilir ve o hikmet şöyle mülâhaza edilmektedir: «Bir tokat vurana; bu tokatı Allah vurdurdu. Herhangi bir fena hareketimden dolayı Allahu gazaba getirdim; terbiyem için bu tokat geldi. Hemen öbür yanağımı sessizce çevireyim

ki gazap bununla zâil olsun. Buna rıza göstermezsem Allah benden vazgeçmez; fakat münebbih olarak daha büyük bir acı gönderir. Onunla da mütenebbih olmazsam daha büyüğünü gönderir. İmdi birinciye rıza göstermek ve derhal kusuraqlarını araştırıp düzeltmek, Allahdan af dilemek aklın ve irfanın iktizasıdır.

Dikkat:

Eyvallah diyenleri, hakir, zelîl sanmak pek yanlıştır. Bir adamın fenalığa fenalıkla mukabele etmemesi mutlaka ruhsuzluğu, duygusuzluğu, tereddiye düşmesi demek değildir. Tereddiye düşenler hayasız ve cür'etkâr olur; hırsız, hayırsız, namussuz ve müteceviz olur. Bu işleri duygusuzluğu yüzünden rahat yapar. Eyvallah diyen ârif ise duygulu ve çok duygulu bir insan demektir. Anın hilm ve sükûnu ancak onun ahlâkını yükseltir ve noksanlarını tamamlamağa yarar.

Yukarıdaki manzumede eyvallah işareti her mısra'ın nihayetine konmuştur. Her mısra'daki mevzu çeşitli olduğuna göre de eyvallah cevabı çeşitli mâna ifade etmektedir. İşte konuşma dilimize çevrilişinde eyvallah kelimesini ona göre ifadelendirmek üzereyim.

Manzumenin konuşma dilimizde ifade ve izahı

— 1 —

1 — Kim vurdu mübarek başına?

Cevap — Allah vurdu, (Eyvallah)

2 — Kim oldu sebep göz yaşına?

C — Taksiratım. (Eyvallah)

3 — Bağlan da gizli yoldaşına [Allaha] = [onun iradesinden dışarı bir daha çıkma.].

C — Çıkmam bir daha; kabul. (Eyvallah)

Çünkü:

4 — Her irade ve kuvvet Allahındır.

İmdi:

Allahdan gayri de irade, ileri geri bir kuvvet yoktur ki başkasından kuvvet ifade eden bir muamele vâki olsun.

— 2 —

5 — Kim soldurmuş [olabilir] nazik gülümü?

C — Allah. Ona: (Eyvallah) rıza ve itaat.

6 — Kim susturacak bülbülümü?

C — Allahdan gayri kimse susturamaz. (Eyvallah)

7 — Kimdir ki unutmuş ölümü?

C — Allahdan gelene cümle razı. (Eyvallah)

Çünkü:

8 — Her irade ve kuvvet Allahındır.

— 3 —

9 — Kimdir acaba hakkı çiğneyip haksızlık eden?

C — Allah kimi kullanmışsa o. (Eyvallah)

10 — Kimdir bu günahiyle gezen?

C — Allah kimi gezdirmişse o. (Eyvallah)

11 — Kim zulme bakar da güler geçer?

C — Allah kimi güldürmüşse o. (Eyvallah).

Ma'nâ ve mefhumu :

1 — Başa gelen herhangi bir sademe; Allahdandır. İnsan hemen Allahdan mağfîret ve salâh dileyip sebebini araştırmalı ve kusurlarını bulup düzeltmeğe bakmalı ve bu sademeyi Allahın ikazı sayıp eyvallah demeli.

2 — Gözyaşı getiren her hâdisе Allahdandır, Hemen onu getiren sebebi bir tenbih bilip eyvallah diyerek düzelmenin çaresine bakmalı ve yine her zaman Allahdan, mağfîret ve salâh dilemeli ki devam etmesin.

3 — Başı belâdan, gözü yaştan korumak için Allaha sınıksıkı sarılmalı; hayatta ona tutunmaksızın yürümemeli ve tutunmak için de onun irâdelerine itaatle eyvallah deyip uymalı.

4 — İnsana Allahdan gayriden bir şey gelmez. Ne gelirse Allahdan gelir. Zira irade ve kuvvet yalnız ondadır. İstedğini yapan yalnız odur. Fakat o; hiç bir şeyi abes yapmaz, hikmetsiz iradesi yoktur. Her şeyinde bir hikmet vardır. Her muamelesinde hudutsuz bir ana alâka ve şefkati ve hudutsuz bir baba basiret ve gayreti vardır. Allah; intikam almaz. İntikam; islahtan aczin ifadesi ve ancak mahlûkun mahlûka bir muamelesi, hayvanî ve beşerî bir hıncın ifadesidir. Ana evlâdından intikam almaz ki Allah kuluna karşı intikam, hissi duysun. Allah kulunu bir ana gibi, bir muallim gibi, bir mürebbî gibi, bir velî gibi tedib eder. Acı şeyi tenbih ve ıslah için tatbik eder. Onu bir hekim hastasına şifa için acı ilâç verir gibi verir, hepsinin neticesi hayır olur. Bu münasabetle Allah adamları:

«Görelim Mevlâ neyler, neylerse güzel eyler - (sanmayın ki şer eyler, neylerse hayır eyler.) mealinde bir vecize dememişler mi? İşte hakikat budur.

5 — Tasarruf Allahındır. Yer ve gök ve onlarda ve aralarında her ne varsa Allahındır. Nazik gülün solması da Allahın koyduğu tabiat kanunlarının icabı, Allahın irade ve kuvvetiyledir. İmdi buna da itiraz yok. Hepsi hikmetlidir, şuurlidir. Mukablinde gösterilecek muamele; teslimiyet ve rıza ile eyvallah demekten, vâkıyı hoş görmekten ibarettir.

6 — (Kim susduracak bülbülümü?) mevzuu da gül mevzuıyla alâkalıdır. Gülü kim solduracaksa bülbülü de o susturacaktır, izahı da aynidir.

7 — Kimdir ki unutmuş ölümü? mevzuu da gül ve bülbül Mevzularının aynidir. Gülü kim solduracak, bülbülü kim susturacak ise insanın da bedenî faaliyetine, cismânî haya-

tına son verecek de Allahdır. Sebepleri aynı kanunda dahildir ve mükemmel hikmetlere müstenittir.

8 — Her varlık Allahındır. Her varlığı sevk ve idare eden Allahdır. Hikmet ve hakikat 4 üncü mısra'dakinin aynidir.

9 ve 10 — Haklara riayetsizlik eden günahkârdır. Günahiyle gezen; haksızlık edendir. Fakat onda da Allahın iradesi lâhiktir. Zira müsbet menfi hiç bir hareket Allahın izin ve iradesi olmadan vuku bulmaz. Maamafih hiç bir iradesi yoktur ki hayrı hedef tutmasın ve neticesi hayrı vücuda getirmesin.

Meselâ:

Hak ne vakit çiğnenir?

Haksızlık ve haksızlar yaşarsa!

Bu haksızlık; Allah korkusu, Allah bilgisi, Allah sevgisi olmayan, din kültürü, yâni insanlık kültürü yok olan yerlerde yaşar. Kalblerin nûrsuz, vicdanların hissiz, sessiz taş kesildiği yerlerde yaşar. İşte böyle yerlerde:

11 — Zulme karşı kahkaha ile gülüp geçen olur.

Allah gayreti, insanlık duygusu olan yerlerde zulme nasıl gülünür. Fakat bu da bir münebbihdir. Bunun da sonu hayır ile neticelenir. Öyle ki: İnsanlar ister istemez ıztıraplarının acısıyla gafletten uyanır; hakkı yükseltmek ve acılardan kurtulmak zorunu duyarlar.

12 — Allahın hikmet ve tekâmül kanunları bunu iktiza ettirir. Ve Allahın kuvveti, kudreti ile kâmil alâkası bunu tekeffül etmiştir. Onu mutlaka temin eder.

13 — Nasıl temin etmez o Allah ki Rahmân'dır, Rahmân'lığında gayreti sonsuzdur. Her kalbden yükselen her ah; doğru Allahı bulur. O ahın harekete geçirdiği gayrettir ki insanlara dağılır ve her zerrede alâka ve gayret olarak tecelli eder.

14 ve 15 — Kalblerin yüzü Allaha bakar. Kalblerin Allah divaniyle doğruca ittisali vardır. Her kalbden Allaha bi-

rer yol vardır. Bu yol; Allahla kulun esas hislerinin temas ve irtibatını temin eder. Bu yol vasıtasıyla kul ana kaynakla irtibattadır. Böylece Allah kulun her halini ve kul; Allahın kendi hakkındaki alâkalarını ve muamelelerini duyar.

İmdi: Bu kalbin ikrah görmesi mümkün değildir. Allahın kemâl sıfatına mugayirdir. Ana çocuğunu ikrah etmezken Allah ki onu yaratmış, her türlü alâkaları ile onu sarmış, onun her ihtiyacını üzerine almıştır ve onda iradelerini yer-yüzüne izhar etmeği murat etmiştir. Ondan nasıl bıkar, kuldandan nasıl usanır veya nasıl ikrah eder. Buna ihtimal vermek Allahın Kemâl sıfatlarını inkâr ve küfür olur.

16 — Yine tekrar edelim ki Allahdan başkasında varlık yoktur, her varlık onundur. Her varlık ondandır ve onun içindir ve Allah; varlığının hakkiyle sahibidir:

(Allah yeter. Kuluna her ân ve zaman cemâliyle yeter.)

Bu son kısmı bir âyeti kerime ile ve ah mevzuu ile bitiriyorum :

Kur'anı Kerîmden:

(28 - Kasas - 69): «Ve Rabbin onların göğüsleri [kalbleri] içinde olanı da ve açığa çıkardıklarını da bilir.»

Ah mevzuu :

13 üncü mısra'da Ah-i kulûb yâni kalblerin (ah) ından bahis buyurulmaktadır. Kur'anı Kerîmde Hazreti İbrahim hakkında da Cenabı Hak (ah) dan bahis buyurur ve «İbrahim çok ah çeker, kalbi rakik [hassas], halim idi; buyurur, (9-Tevbe - 115(114)).

Ve yine diğer bir âyette şöyle buyuruluyor:

(11 - Hûd - 74(75)): «İbrahim; halim, kalbi rakik [hassas, merhamet, alâka dolu idi] halka acir ve onlar için Allaha yalvarırdı.»

Bir mülâhaza :

İnsanın bir dil konuşması vardır. Bir de hâl ifadesi var-

dır ki bilindiği üzere ona (lisan-ı hâl) derler. Bu iki lisan ile konuşan bir de kalb dili var demek yanlış olmaz. İşte (ah); kalb dilinden sese inkılâp eden veya bir istimdat veya bir tahassür ve iştiyak, bir zikir, bir anış ifade eden çağırıştır. Dikkat edilirse (ah) ın (Allah) kelimesinin ilk ve son harflerinden tereküp ettiği görülür. İmdi bu mübarek kelimenin içten kopup gelen bir ihtisarıdır. Çocuk nasıl bazı kelimeleri muhtasar bir halde ifadeye çalışırsa kalb çocuğu da hiç kimsenin talimine ihtiyaç göstermeden bu muhtasar kelime ile Allahı çağırır durur. Mü'min dilinde bu ah; Allaha inkılâp eder. Nitekim ihtiyarsız olarak içinden ah diyenlerin ahını Allah kelimesi fasılasız takip eder. (Ah, Allah) diyerek ifadeyi ikmal eder. Kalb ki Allahın divaniyle temas ve muamelededir. Buraya kendine mahsus bir kelime ifade ederek başvurması, divanın sık sık kapısını çalması, ona yaradılırken bahşedilmiş bir şevki tabîdir.

Metnin devamı :

[Enis Behiç Beyin notu:]

(Yine Süleyman Çelebi vâridâtı için şüphe veya inkâra gitmek isteyen bir zâtı kast ederek :)

VÂRİDÂT :

- 1 — *Söyle ol mağdûr-i şekk insanlara,*
- 2 — *Dahl ile gam virmesünler canlara!*

T a' l i m

— Ol abd-i mütereddid, kendûye mesned-i iyman arar. Biz ise ilhâm-ı kalbe cereyan ararız. Yohsa kimseyi hayrete ilka için sâ'î degiliz. Biz ancak Fânûs'a Nûr-i Hüdâ'dan teheyüç iykâ' eyleriz. [Hak ve hakıyate ulaşmak için bir metod olduğu mülâhazasına karşı Hazreti Süleymanın cevabı:]

Hakk'a vüsûlün usûlü nâmahduddur. Senin ol tâ'bir-i efrenc ile ifâde eylediğine göre, usûl-i vüsûl, mukayyed-ü muayyen olmak ıycab ider. Halbuki edyân-ı mâ'lûme ve gayr-i mâ'lûme, gâye ve mugayyâda birdir emmâ usûlde ayrudur. İmdi sen neye dayanursun ki bizi ve Fânûs ağzından kelâmımızı redde kalkarsın? Biz belki, fi-yövmiküm hâzâ. evfak olan bir tarz-ı nâşinîde-i telkin ile kalbleri müstağrak-ı iymân itmek için, Fânûs-i fânîde vâridâtımız üzre bir Sırât-ı Rahmânî inşa kılmakdayız. Bilesin ki “Endiyşe”, “Hiç” üzre gider; “İyman” ise “Var” üzre uçar. İymân'a karşı Endiyşe'yi, fikir ile değil, kalb ile def'idersin... Dahî çok geçmez delâil-i maddiye talebinden fâriğ olur, iymân-ü sâf-ü sâde ile dolub rûhen huzûr bulursun. Emmâ temerrüd eylersen, ben nideyim, senin nasîbin böyle imiş!

[Yine Enis Beyin notu:]

(Eğer aramızda Süleyman Çelebi adlı Mâ'nevî Mevcud varsa, ona derim ki: “Burada isen benim içimi bilirsin” tarzındaki sözlere karşılık vâridâtın gelişi:) İşte şimdi, sence mâ'dûm olana hitab itmekle anı mevcud kıydın! Sen bu günedek hep böyle konuştun da ne buldun ? Bir kere de “ Nasıl söyler, kim söyler?” dime, “Ne söyler?” anı tefekkür ve mürâkabe eyle! Bu tuttuğun yol, reyb-ü şek yoludur. Sen yalnız kendü tarîkîn ile Hâkk'ın bulunacağını fikridersin ! Yâ öyle ise olkadar Resûller niçün geldiler ?

(“Hepsi aynı yoldan gittiler” sözüne karşılık:) Yok, öyle değil, yolları aynı olmayub “ Menzil-i Maksud ” aynıdır ...

Nihayet

Pes, imdi: Hûûû... Eyvallaah!

L Ü G A T L E R

Mâğdûr-i şekk — Şüphe gad-rine uğramış.

Dahil — Müdahale, karışmak, karıştırmak.

Mesned-i iymân — İman da-yanağı.

İlhâm-ı kalbe cereyan — Kal-be bilgi akışı, irfan.

Hayrete ilka — Hayrete koy-mak, hayrete düşürmek.

Sâ'î — Çalışan, sa'y eden.

Teheyycü — Heyecanlanma.

Hakk'a vüsûl — Hak ve ha-kate irme.

Nâmahdud — Hudutsuz, tah-dit edilmemiş, çevre-lenmemiş, çoklukta.

Tâ'bîr-i efrenc — Frenkçe tâbir.

Usûl-i vüsûl — Varma usulü.

Mukayyed — Kayıtlı, bağlı

Muayyen — Taayyün etmiş, belirmiş, belirli.

Edyân-ı mâ'lûme — Herkesçe malum olan dinler.

Gayr-i mâ'lûme — Bilinme-yenler.

Gâye — Maksud, meram, ül-kü, ideal.

Mugayyâ — Gayelenen, ülkü edinilen, ideal yapılan şey.

Fî-yövmiküm hâzâ — Sizin bu gününüzde.

Evfak — En muvafık.

Nâşinîde — İşitilmemiş.

Telkîn — Zihne koymak.

Müstağrak-ı iman — İmana garkolmuş, batmış, dalmış.

Fânûs-i fânî — Fânî bir beşer olan fânûs, yani Fener Enis.

Sırât-ı Rahmâni — Rahmani bir doğru yol.

Delâil-i maddiyye — Maddî deliller.

Fârîğ olur — El çeker, vaz geçer.

Huzur bulmak — Rahatla-mak, sükûna ermek.

Temerrüd — Red ve inkârda inad.

Mâ'nevî mevcud — Ruhani vücud, ruh

Mâ'dûm — Yok olan.

Mürâkabe — Düşünmek, fi-kirle araştırmak.

Reyb — İmanda şüphe, zaaf.

Sek — Şüphe ve tereddüt, meçhul hissetmek.

Kendû tarîkın — Kendi yo-lun

Maksûd — Murad edilen, me-ram olan.

Beyt'in konuşma dilimizde ifade ve izahı

1— Şüphelerinin gadrına uğrayıp illetlenen o hasta insanlara söyleki:

2—Başkalarının imânlarına müdahale ile fesat ve illet karıştırmaları.

Yâni:

Onların ki kendilerine bile hayırı yok, bari başkalarına da zarar vererek veballerini ağırlaştırmaları, hastalıklarını bulaştırıp zararlarını yaymaları.

Ta'limin konuşma dilimizde ifade ve izahı

«O zavallı müteredit kul, kendine imân dayanağı arar» yâni imânını yükseltmek için dayanacak bir şey arar.

«Biz ise kalb bilgisini arttırmağa cereyan ararız.» Yâni dayanağı olan imana irfan kültürü ararız.

Yoksa:

«Çalışmamız; kimseyi hayrete düşürsün diye değil» yâni sırf marifet göstermekten ibaret nümâyîş değil.

«Ancak Fânûs Enise Allah nûrundan heyecan vermek içindir.» Yâni irfan ve kültüre muhtaç taliblere Enis vasıtasıyla Allah nûru ulaştırmaktır.

[Hak ve Hakıykate ulaşmak için bir metod olduğu mülâhazasına karşı Hazreti Süleymanın cevabı:]

« (Hakka ermek) usulü hudutsuzdur.»

Yâni bu usulün hudutlandırılması mümkün değildir.

Lâkin:

«Senin o firenk tâbirince [metod diye] ifade ettiğine göre Allaha ermek usulünün kayıtlanması, muayyen bir mahiyet alması icabeder.»

Halbuki: Bilinen ve bilinmeyen dinlerde Allaha ermek

gayesi; yâni bu esasta meram ve murat bir olduğu gibi me-ramlaşan, muratlaşan şey de birdir, ama usulde ayrıdır.»

Meselâ Kâbe birdir ve Kâbeden maksud ve meram da tâzim ve Hac olduğuna binaen o da birdir, ama; oraya gitmek için usul; insan adedince, hareket noktası adedince ve intihap edilecek vesait çeşidince, ve bu babda karar alacak düşünce ve zihniyet adedince çoktur.

«İmdi sen [inkâr yolunda] neye dayanıyorsun da bizi, ve Fânûs ağzından çıkan kelâmımızı redde kalkıyorsun?

Biz belki [bu teşebbüsümüzle] sizin bugününüzde emsali işitilmemiş, en muvafık bir tarzda telkin yaparak kalbleri imâna daldırmak için, Fânûs-ı Fânîde Vâridâtımız üzere Rahmânî bir doğru yol inşa kılmaktayız.

Dikkat :

Bu son cümle dikkati son derece çekmelidir. Yalnız ifade-sinin ve muhteviyatının güzelliği itibariyle değil, bilhassa (Vâridât-ı Süleyman) kitabının vücuda getirilmesindeki gaye itibariyle yâni Fânûsun niçin kullanıldığı ve sadır olan kelâmın gayesi ne olduğu hakkında!.

Demek:

Kelâm; Allah kelâmıdır. Meram; bugünkü neslin kalbini imânla doldurmaktır. Bu kelâm; nûrludur. Okuyanlar nûr-lanacaktır. Aldıkları nûr; imânlarını yükseltecek, fikirlerini açacak, ufuklarını genişletecektir, kalblerini rahatlandıracaktır ve onları tesiri daimî bir zevk içinde bırakacaktır.

Asla devam :

«Bilesin ki (endişe); (hiç) üzere gider.» Yâni endişe ziyandır. Zira ifadesi hayatta menfidir. Bu gibiler imân varlığının nimetlerinden mânen ve maddeten mahrumdur.

« (İmân) ise; (var) üzere uçar.»

Yâni imân; mahz nimet bir varlığın ifadesi ve kuvvetidir ki hem insanın yaşayışında, hem yükselişinde tesirlerini

gösterir. Manevî kuvvet; maddî kuvvetin dayanağıdır., İmân-sız insan; desteksiz bir heyûlâdır. Ne kuvveti vardır, ne tesiri, ne kendine hayırı vardır, ne etrafına, kendi; kendi için de bir ziyandır, etrafı için de. İmdi böylesinin zararı kendine münhasır değildir, etrafına da şâmildir.

Çare:

«İmâna karşı endişeyi fikir ile değil kalb ile defedersin. Övle ki çok geçmez; maddî deliller talebinden vazgeçersin. Sâf ve sade imân ile dolup ruhan huzur bulursun.

Amma inkârda inad edersen ben ne yapayım. Senin nasibin böyle imiş.»

Yâni:

İmânı edinmek için şüpheyi atmak lâzım. Şüpheyi atmak için illetli, bozuk, sıhhatsız fikirleri silmek lâzım. Bunu atmak ve silmek için kalbden gelen sâf, temiz duygulara uymak lâzım.

Kalbine uyarsan çok geçmez onun ateşi fikir bataklığını kurutur. Maddî deliller talebinden ; yâni Okyanuslara tahta köprü kurmaktan vazgeçersin. O Okyanusların hayat veren suyu; senin de ruhunu yıkar ve kalbine dolar. Huzur ve zevk içinde kalırsın.

Amma inkârda inat edersen kim ne yapsın ki o ezeli takdirin sana nasibidir. Onun değişmesi Allahdan gayrinin elinde değildir. Yâni kelâm ve nizam bunu değiştiremez. Allahın kitapları meydanda duruyor. Onun yanında anadan doğma münkirler de alâkasız yaşıyor. Zira kitap ve kelâm hidayet ehline hitap eder ve onlarda tesirini gösterir. Maa-daları Bunu anlamaktan, duymaktan ona uymaktan mahrumdur. Zira Kur'anı Kerîme göre; hidayet ve dalâlet Allahın elindedir. Enbiyâ yalnız davet ve tebliğe memur olmuşlardır. Davete icabet ve tebligatı kabul; Allah vergisidir. Ne kul kendisi çalışmakla elde edebilmiş, ne de Enbiyâ bunu bir kimseye kendiliklerinden verebilmişlerdir.

Asla devam :

[Yine Enis Beyin kitaptaki notu:

[Aramızda Süleyman Çelebi adlı Mâ'nevî Vücûd varsa ona derim ki : Burada isen benim içimi bilirsin) tarzındaki içden geçen sözlere karşılık vâri-dâtn gelişi :]

“ İşte şimdi sence yok olana hitab itmekle anı mevcûd kıldın. „

Yâni; kelâmını duyduğun halde vücudunu görmediğinden dolayı mevcudiyetinde şüphe ettiğin Süleyman Çelebiye içinden bu sözlerle hitap etmekle onun mevcudiyetini kabul etmiş olmuyor musun? Allaha imân da böyledir. İçten onun varlığına inanmak ve kitabındaki mukaddes kelâmına uymak lâzımdır.

Senin itirazın benim vücuduma müteveccihtir. Kelâmımdan hoşlanıyorsun ve onu reddedecek mahiyette bulmuyorsun [değil mi? İşte] bil ki Allah Kitaplarındaki kelâm da hak ve hakikattir. Onu vahyeden Allahı görmemekle ve görememek bahanesiyle red ve inkâr; hataların en büyüğü, tamiri en mümkünsüzdür. Halbuki:

Asla devam :

“Sen bugüne kadar hep böyle konuştun. [Fakat böyle inkâra sapmakla] ne buldun. Bir kere de (nasıl söyler, kim söyler?) dime de (ne söyler) de. Onu düşün. Ve ma'nâsına nüfuz eyle „

[ki bu kusursuz sözler havada peyda olmaz, onu söyleyen bir kusursuz varlık vardır. Ve o; bunu boşuna söylemiş değildir. Onun bir muradı vardır. Muhatap tuttuğu insanların içinde elbette ben de varım de! inkâr ile kaçamak yol tutma. Bu yol seni kurtaramaz. Seni suçlandırır. Ukubetine dayanamayacağın bir suçla seni töhmete sokar. İmdi:

Asla devam :

“ Bu tuttuğun yol Reyb ve şüphe yoludur „ [Bu şüphe

ve tereddüd yolundan uzaklaş.] “Sen yalnız kendi [düşünce] yolunla Hakk’ın bulunacağını zannedersin. Öylesi yol olsaydı, bu kadar Resûller’in gelmesine ne lüzum kalırdı. „

[(Hepsi aynı yoldan gittiler) sözüne karşılık Hazreti Süleyman:]

Yok öyle değil, yolları aynı değil, varmak istedikleri menzil ve meram aynı idi.

Yâni:

Resûller; beşeriyetin yaş, baş devresine ve insan oğullarının her devirdeki ihtiyaç ve kabiliyetine göre gelip tebliğatta bulundular. Fakat hepsinin tebliğatı; birbirini tamamlayıcı bir kül teşkil ediyordu.

Meram: İnsanı kemâle erdirmek, hak ve halk iradesini hayata hâkim kılmak, Allah ismi etrafında bir insanlık ailesi kurmaktı.

Nitekim Kur’anı Kerîm; bütün Resûllerin ve Kitapların ve onlarla hak ölçülerin dünyaya; insanların halk ve adalet üzere yaşamaları maksadiyle indirildiğini beyan buyurur.

Nihayet

Pes, imdi: Hûûû.. Eyvallah..

BEZM-İ ÂLÎ: XIII

Gülbang - i Şerîf ;

“Allah Bes, ve Der heme An Zül-Cemâl Bes! ..

Başlangıç :

Huuu - Eyvallah

Huuu.., Eyvallah!

Lâ ilâhe illâllah.

Fahr-i ekvân, Server-i dü cihan,

Peygamber-i Müctebâ, Hazret-i Muhammed Mustafâ râ
Salevât!

Hazret-i Mevlânâ aşkına huuu...!

Kürsî-i Süleyman önünde feyz almak dileğiyle gelenlere
huuu... !

Menba-i Nûr, Hâlik-i Azîm-üşşândir. Bu kürsî, bir mâ'kes-i
nidâ-yı Rahmândır.

L Ü G A T L E R

Lâ ilâhe illâllah — Allahtan
başka Allah yoktur.

Fahr-i ekvân — Yaradılmış
şeylerin övündüğü.

Server-i dü cihân — İki cihanın
başta geleni.

Peygamber-i Müctebâ — Seç-
kin Peygamber

**Muhammed Mustafâ râ Sale-
vât** — Muhammed Mustafa
için rahmet niyazi ile anış
[olsun].

L Ü G A T L E R

Menba-i nûr — Nûr kaynağı.
Hâlik-ı Azîm-üşşândır — Şa-
nı Ulu yaradan.
Bu kürsî bir mâ' kes-i nidâ-yı

Rahmân'dır — Bu kürsü
rahmanın rahmet yayan
sesini aksettirip duyurtan
yerdir.

**Başlangıcın konuşma dilimizde
ifadesi ve izahı**

HU :

Mukaddes işareti:

Bu Bezm-i Âlînin başlangıcında çeşitli mevzularda zikri geçen (Hû) işaretinin mevzuların çeşidine göre; yâni yerine göre bir mâna almış olduğu muhakkaktır. Eyvallah kelimesinde de olduğu gibi.

İşte bu vesile ile mübarek Hû kelimesi önünde dikkatle durmak ve onun her şeyi kaplayan mâna ve şumulü hakkında bir kaç misal getirmek istiyorum.

(HÛ) başlıklı manzumede evvelce de buna temas edilmiş ve tafsilâtı 10 uncu Bezm-i Âlide görülmüştü. Nitekim Eyvallah mevzuunun geniş mânasına dair yine (Eyvallah) mevzulu 12 nci Bezm-i Âlide bir fikir alınmıştı.

İşte şimdi bu 13 üncü Bezm-i Âlînin başlangıcında muhtelif yerlerdeki kullanışlarına göre yeniden aynı mevzulara temas ve avdet etmiş oluyoruz. Fakat ne kadar temas etsek ne kadar çok misal görsek hakikatte yine azdır. Çünkü bu; müslümanın bütün bir hayat, hemen her vesile ile karşılaşacağı bir mevzudur.

Ve bu Bezm-i Âlîlerde, bilhassa onların başlangıç ve sonlarında, (Hû... Eyvallah) esaslarının müştereken bir cümle halinde tekrarlanmış olduğunu görüyoruz., Sırası gelmişken hemen hatırlıyalım ki bu cümle; başlangıçlarda (Besmelei Şerife) yerinde ve en sonlarında da (Fâtihai Şerife) yerinde rümuz olarak kullanılmış demektir.

Zira:

Bezm-i Âlîlerdeki kelâm; İlâhî kelâmdır. İlâhî kelâmı nakledenin mübarek kelâmı; Besmelei Şerifesiz nakle başlamasına veya hamdü senâsız bitirmesine [ilâhî sünnet ve âdet üzere] imkân yoktur. O halde bu rûmuz [yâni işaretler veya kelimeler] başlangıçta Besmelei Şerife yerine ve sonunda hamdü senâ yerine kullanılmış olacaktır.

İmdi:

Metnin başlangıcında ilk (Hû... Eyvallah); Besmelei Şerife makamında kullanılmıştır.

Kasdettiği mânanın meali şu olsa gerekir:

(RUH-ÛL-KUDSE TÂZİM VE İTAAT).

Zira:

Hû: [Evvelce de izah edildiği üzere] Allahın kendi isimlerini, sıfatlarını belli etmeden evvelki adıdır. Âlemlerin halkından evvel mukaddes adı (Hû), yâni (O!) idi. Ve Allah o devirde (Ahadiyyet) mertebesinde ve yalnız zatı ile mevcuttu.

Kendi varlığı; zatından ibaretti. İsimleri, sıfatları, ef'ali; bâtın idi ve faal değildi.

Kur'anı Kerîme göre Allah nûrdur. Binaenaleyh o devrede Allah zat nûrundan ibaretti. Yâni mahiyeti; (Ruh-ül-Kudüs) denilen ruhtaki esas mahiyetten ibaretti.

O halde Allahın hilkatten evvelki varlığının adı olan Hû; yâni (O) ismi; bugün dahi kullanılıyorsa, demek oluyor ki Allahın o haldeki mahiyeti kastediliyor. Yâni zat nûru olan (Ruh-ül-Kuds) e işaret olunuyor.

Bu böyle olunca:

1 — Bu Bezm-i Âlîdeki ilk (Hû) ve (Eyvallah) ın (Ruh-ül-Kudüs) ve ona (itaat!) diye ifadesinde bir hakikat ve isabet vardır. Mânadaki maksat düşünülünce. [Bezm-i Âlîde hazır bulunan] Ruh-ül-Kudse tâzim ve itaat demek istendiği anlaşılır.

İkinci satır:

2 — (Lâilâhe illâllah) dır.

Mânayı şerifi:

(Allahdan gayri Allah yok) dernektir.

Yâni:

Başlangıçtaki: Hû; Allahın zatına işarettir ve (ondan başka Allah yok) demektir. O o Allaha; itaat, teslimiyet, tâzim, ihlâs, sadakat; bağlılık; ubudiyet talim buyurulmaktadır.

Nitekim:

Bir âyeti kerîmede Allah mukaddes ismi yerine Hû mukaddes ismi kullanılarak:

«Evvel (O) dur. Âhir (O) dur. Zâhir (O) dur. Bâtın (O) dur buyurulmaktadır.

Yâni:

Her şeyin evveli de, sonu da, dışı da; içi de (O) nun ile çevrili, kaplıdır. Dışta görünen veya içte görünmiyen ne varsa onundur. Ondandır. Görünen onun zâhirî vücududur. Tabiat; onun (ismi zâhir) i yâni görünür vasfıdır. buyurulmuş olmaktadır.

3 — Üçüncü maddede Peygamber Efendimiz anılmaktadır ve şöyle buyurulmaktadır:

Vücutiyle her mahlûkun iftihar ettiği İki Cihan Âleminin başta geleni, seçkin Peygamber Hazreti Muhammed Mustafayı rahmetle anmak gerektir.

Zira:

Salâvat: Çağırarak, seslenmek, anmaktır. Peygamberimiz hakkında gelirse onu rahmet niyazı ile anmak ve Allahın onu rahmetle anmasını, rahmet buyurmasını dilemektir.

Burada dikkati çekmesi gereken bir nokta da şudur:

Allahın rahmetinden kimse müstağni değildir. Velevki Nebî olsun. Ve herkes; kendinden başkalarına da iyilik, rah-

met dilemek mükellefiyetindedir. Velevki o; Nebî, ve kendi en günahkâr kimse olsun.

Sonra:

4 — Dördüncü maddede:

Hazreti Mevlâna aşkına (Hû) denilmekle Hazreti Mevlânânın Ruh-ül-kudsü taşımış olduğunu, onda zuhur eden aşka uymak ve kelâmından faydalanmak gerektiği belirtilmektedir. İşte bu maddenin nihayetindeki (Hû) işareti de netice itibariyle bunu bildirmektedir.

5 — Beşinci madde:

Bezm-i Âlilerin mahiyetine hasredilmiş ve: (Süleymanın kürsüsü önünde feyiz almak dileğiyle gelenlere Hû) buyurulmuştur ki: Buradaki Hû; bu kürsüde tecelli edecek feyzin Ruh-ül-kudüsle münasebeti olduğuna işarettir. Yâni Ruh-ül-kudsün Süleyman Çelebi kürsüsünde nûrunu tecelli ettireceği bildirilmektedir.

Sonra:

Mevzua devam ile şöyle buyurulmaktadır:

Bu (kürsü) den yayılan feyiz nûrunun kaynağı; onu yaradan, şanı pek büyük olan Allah'tır.

Ve:

Bu kürsü; Allah nidası aksettiren bir nâkilden başka bir şey değildir. Yâni kelâmı sesleyen Allah'tır. Bu kelâmı iç âlemden dış âleme nakleden; bu kürsüde (Süleyman) diye nam alan meleğin vücududur, Ruh-ül-kudüs bu vücutta yer almış ve söz söylemektedir. Hazreti Cebrailde olduğu gibi.

Bu son cümle bir daha dikkatimizi esasın ehemmiyetine çeksin ki;

Hazreti Süleyman; Enis Beyin ağzından çıkan kelâmın doğrudan doğruya ses halinde Lâfz olarak Allah'tan gelmekte olduğunu beyan buyurmaktadır.

İmdi. Cebrâil misalinde olduğu gibi Cenabı Hak; Ruh-ül-kudsü ile Süleyman Çelebi çerçevesinde Enis Beyin kalbinde

tecelli ve kelâm irat buyuruyor. Enis Bey nâkil bir boru vaziyetinde kalıyor. Bu; ney gibi de değil. Zira neyde üfliyenin hem nefesi ve hem sanatı hale müessirdir. Burada ise doğrudan doğruya kelâmı söyliyenin sesi vardır. Nefesi ve sanatı müessir değildir. Ancak bu hizmete yarar kabiliyeti vardır. Ve Allah onda bu kabiliyeti bir maksat, bir hikmet tahtında vücuda getirmiştir.

Metnin devamı :

Fânûs, bu sana beyandır:

M a n z u m e

—1—

- 1 — *Seni senden mi çıkarsun cüce bir hırs-ı hayat?*
- 2— *Sen çıkar sürfe-i İblîs'i içinden, söküb at!*
- 3—*Her zelîl isteğini âteş-i iyman ile yak!*
- 4 — *Haykır etrafına pür-demdeme: Ya Hak, ya Hak!*
- 5 — *Dört yanından sana lebbeyk-i icabet gelecek.*
- 6— *Durmada Hakk'a tapanlar sayısı yükselecek...*

— 2 —

- 7 — *Âyîne-i hilkatda hayalât göründü.*
- 8 — *Ol Nûr-i Hüdâ kullara hep Zat göründü.*
- 9 — *Yokdur ki O'nun zatını temsile yeter zat,*
- 10— *Ondan dolayı abde hayalât göründü...*
- 11 — *Ayn ile Gayr'ın sırrın neye benden sorarsız?*
- 12 — *Abd, Ma'bûd'ü nasıl ayn ile gayre bağlar?*
- 13 — *O Süleyman ki muammaya bakub kan ağlar...*

L Ü G A T L E R

Sürfe — Tohum, nesil yumur-
tası, nesil sirkesi.
Zelîl — Hakir, alçak, deni,
hâr.
Pür demdeme — Gür sesle.
Lebbeyk-i icâbet — Emre
icabet.

Temsil — Onun misli, onun
gibi görünmek.
Abd — Kul.
Ayn — Bir şeyin tıpkısı ol-
mak.
Ma'bûd — İbadet edilen, ta-
pılan.

Manzumelerin konuşma dilimizde ifade ve izahı

- 1 — Cüce bir hayat hırsı seni senden çıkarsın mı? Hayır!
- 2 — Sen şeytanın tohumunu içinden söküp at.
- 3 — Her aşağılık isteğini iman ateşi ile yak.
- 4 — Haykır etrafına gür sesle ya Hak ya Hak.
- 5 — Dört yanından sana (emret) diye Hakka itaat sesi
gelecek.

6 — Durmadan Hakka tapanlar sayısı yükselecek.

Yâni:

1 — Ey sen, haktan gafil insan; yalnız kendi zâafına baka-
rak, yalnız yaşamak derdine düşerek kendi kabuğuna çekilmiş
böcekleşmişsin. Bu şahsî endişe ile yerlerde sürünüp gitmeyi
göze almışsın. Bu hal; seni insanlığından ayırıyor. Seni hor,
hakir bir aşağılığa düşürüyor. Bu cüce hırs seni senliğinden
ayırırsın mı?

Hayır ayırmasın. Sen insansın. İnsanlık vakarın, haysi-
yetin, şerefın ve hakların var. Sana bunları Allah vermiş
ve Allah senden insanca bir hayat istemiş. O senin hayatını
kefaleti altına almış; sen de ona karşı, yalnız ona kulluk
edeceğini ve ancak ondan yardım istiyeceğini taahhüt et-
mişsin. Allah da sana; hak üzere doğru yolda yürüdükçe se-
ninle olacağını ve sana yardım edeceğini vâat buyurmuş. O
halde ilk iş:

2 — Seni bu hale koyan şeytan vesvese ve endişelerini içinden söküp at. Söküp atmak için iman ve aşk ile Allaha doğrul, Allaha kendini teslim et.

Tâ ki:

3 — Seni insanca utandırıcı bir aşağılığa düşüren isteklerin iman ateşi ile yansın. İman nûriyle dolan kalbin seni düştüğün yerden yükseltsin. Öyle bir dereceye yüksel ki; Hak ve halk gayreti sende dolup taşsın.

Öyleki:

4 — Ya Hak, ya Hak! diye dört bir etrafına sesin gürlesin. O vakit göreceksin:

5 — Hakka susamış, bu sesi bekliyen nice susuzlar var. Uykuya dalmış, varlığı ile yokluğu birleşmiş nice uyuşuklar var.

Bir hak sesle canlanacak nice ölümler var. Bunların hepsi senin hak sesini işitince buradayız! Hak-kın emrine hazırız diye cevap verecekler. Bu netice ile de:

6 — Hakka tapanların, kötülükten ve aşağılık hayattan kurtulup insanlığa yükselenlerin sayısı artacaktır.

İkinci Kıt'a'nın

Konuşma dilimize çevrilişi

7 — Hilkatten sonra halkolunmuş şeyler hayal olarak göründü.

Fakat:

8 — Allahın nûrunda yaratılmış o nûrdan hayaller; kul-lara hep Allahın zatı gibi göründü.

Öyleki:

Putperestlik devrindeki insanlar, mahiyetlerini anlıyamadıkları bir takım şeylere, o şeylerin; içinde yaratıldıkları nûrun câzibesine kapılarak kendilerini verdiler, fakat hayali ha-

kikat sandılar. Ondaki çekici sıfat nûrunu; zat nûru sandılar. Put edindikleri bu şeyleri; Allahın kendisi ve çekiciliğini onun zatı zannettiler.

Halbuki eşyadaki sıfat nûru idi. Eşyanın dahi bizatihî bir vücudu yoktu. Vücutları Allahın sıfat nûru ile kaimdi.

Çünkü:

9 — Allahın zatını temsil edecek yeter zat yoktu.

Yâni sıfat nûru zat nûrundan tecelli etti ve zata örtü oldu. Kimse zatı göremez ve bilemezdi.

10 — Ondan dolayı kula, yaratılmış vücutların mahiyeti hayalât [yâni müphem, ne olduğu anlaşılmas gibi] göründü [ve Hakkı arayanları Hakkın zatı zannına götürdü].

11 — Artık ayn ile gayr'in sırrını benden neye sorarsınız.

12 — Kul mabûdu nasıl ayn ile gayr'e bağlar.

13 — O Süleyman ki bu muammaya bakıp kan ağlar.

Yâni:

Vücut; bir tek vücut olduğu halde ona herkesin hayaline göre bir mahiyet verilmiş olması, kimine göre zâhir bâtının aynı, kimine göre de gayri telâkki edilmesi gibi irfan noksanlığından ortaya çıkarılan meseleler yüzünden ve dünyadaki insanlar henüz hal ve irfan tekâmülüyle bunları halledecek bir mertebeye erişmiş olmadıklarından dolayı Süleyman yanıp kan ağlamaktadır. Zira her saadet insanın tekâmüle ermesini bekliyor. Bu mesele de öyle! Her ihtilâf, her ıztırap ortadan kalkmak için insanın tekâmül devrini bekliyor. İhtilâf ve ıztırapın devamı bâtın ehline kan ağlatıyor.

Metnin devamı :

Manzume — II.

Yine Fânûs'a beyanımdır:

1 — İyman ki cihadında senin kuvvet-ü ferdidir,

2 — Ba'zan onu ketm eylemek iycab-ı zaferdir.

3 — *Pür-nûr uzayan yolda yorulduğum dime, zîra*

4 — *Bu yolculuğun Lâyetenahî'ye seferdir...*

5 — *Var öyle muâriz ki keramet talep eyler;*

6 — *Gûya ki inancında selâmet talep eyler!*

7 — *Ulviyyet-i ilhâmına dil bağlamaz da*

8 — *Izhar-ı acaible kehanet talep eyler!*

9—*Bir ses ki kulaklar duyamaz, gönlün işitti...*

10 — *Bir titreme kim zerre-i zerrati eritti...*

11 — *Bir kesret-i enva' ile ittikce teselsül,*

12 — *Ta mahşer-i Vahdet'deki sonsuzluğa gitti...*

13—*Mahiyyetimin, işte bu, ta'rif-i vecîzi!*

14 — *Ey varlığımın ma'kes-i fanî-i azîzi!*

L Ü G A T L E R

Cihad — Müsbet bir gaye uğrunda çalışmak, uğraşmak.

Fer — Parlaklık.

Ketim — Belirtmemek, gizlemek.

Zafer — Galibiyet, muvaffakiyet, mücadeleyi kazanmak.

Pür-nûr — Çok nurlu, çok aydınlık.

Keramet — Malûm olmayan şeyleri Allahın ilhamı ile bilip bildirmek, Evliyadan sadır olan harikulâde haller.

Ulviyyet — Yükseklik, yücelik.

Dil — Gönül.

Kehanet — Gaibden haber vermek.

Zerre-i zerrat — Zerrelerin zerresi.

Teselsül — Zincirleme sürüb

gitme.

Mahşer-i vahdet — Birlik topluluğu, kaynaşması.

Mahiyyet — Aslı ne olduğu.

Vecîz — Muhtasar müfit, öz manâ.

ikinci manzumenin konuşma dilimizde ifade ve izahı :

1 — İman ki cihadında kuvvet ve ferdir.

Yâni:

İman ki; Allah yolundaki [insanlık gayesindeki, insanların yükselip kurtuluşu ve saadete erişi meramındaki] çalışıp çabalamalarında kuvvettir ve yolunu aydınlatan bir ışıktır.

2 — Muvaffak olmak için bazan onu gizlemek icabeder.

İmdi:

Olur ki elde etmek istediğin meram; bazı fena niyetli insanların şahsî menfaatlerine uymayıverir. Onlar senin yolunu kesmeğe kalkarlar. İşte bu sebeple güzel niyetini bile bazılarında gizlemek icabeder ve bu ihtiyatlı hareketin, muradına erme işinde mânileri önler ve sana muvaffakiyet temin eder.

3 — İnsanlık uğruna, çalışacağın Allahın bu çok nûrlu, uzun yolunda sakın yoruldum deme.

Zira:

4 — Bu yolculuğun lâyetenahîye seferdir.

Yâni:

İnsanlara fayda yolundaki bu yolculuğun, netice itibariyle sonsuzluk olan Allaha yolculuktur. İnsanlara hizmet ettikçe Allaha hizmet etmiş ve Allaha yükselmiş olacaksın.

5 — Öyle itiraz eden var ki bir hakikat ifade ettiğime

inanmak için benden keramet ister. Yâni hârîka, fevkalâde-lik bekler.

6 — Gûya ki inancında bununla selâmete ermek ister.

7 — Sözlerimin Allah ilhamı olduğunu belirten yüksek mâna ve kıymetine, emsalsizliğine gönül sardırılmaz da.

8 — Bir takım acayıplikler göstermemi, gaipten haberler vermeme ister.

Halbuki bu kâfi değil mi ki:

9 — Kulakların duyamadığı bir sesi gönlün işitti.

10 — Öyle bir cezbe ile titredin ki zerrecinin zerresini eritti.

11 — Öyle çeşitli bir hikmet ve hakikat çokluğu ki arasız pürüzsüz akıp geldi.

12 — Tâ birlik mahşerindeki sonsuzluğa gitti.

Yâni:

Bu kesret âlemindeki her şeye hikmet ile temas eden her kelâm; fikri, vahdete [birliğe] götüren bir hakikati ifade etti. Ve hepsi hakikatte birleşti.

13 — Ne olduğumun, ne yaptığımın özü, kısa tarifi budur.

14 — Böyle bil ey varlığımın fanî, fakat aziz gölgesi.

Dikkat:

14 üncü mısra'daki (fanîlik) sıfatının Enis Behiç Beye tevcih buyurulması; sözü söyleyenin fanî olmadığını belirtir. Yâni Ruh-ül-kudüs olduğunu anlatır.

Metnin devamı :

Beyân-ı diğer:

1 — *Sen nûr-i hakıykatle hayalâtı ayırma !*

2 — *Hulyalı kulun zevk-ı hayalâtını kırma !*

Beýt :

1 — *Sen nûr hakikatle hayalâtı ayırma.*

2 — Hülyali kulun zevk-i hayalâtını kırma.

Yâni:

Vücut ikidir:

1) Hakikî vücut.

2) Gölge [zillî], hayalî vücut.

Fakat:

Mahzı hak ve hakikat olan vücudu nasıl hakikat nûru aydınlatıyorsa hayal ve gölgeyi de aydınlatan o nûrdur. Asıl olan nûrdur. Çünkü Allah nûrdur. O halde asıl olan da, hayal olan da Allahın nûrundadır. Ve o nûrun aydınlığı ile görünmekte ve bir câzibe temin etmektedir.

İnsanlar; meratib-i ruhiye ve nefsiyede dereceler üzere dirler. Kimi hakikî vücudu göremez. Çünkü mertebesi aşığıdır, Gözünü, gönlünü hayalî şeyler çeker doldurur. O; onlara takılır kalır. Hakkı buldum sanır. Fakat ona göre bir an için bile olsa hakikat odur.

İmdi hakikate erinceye kadar insanlar kelebek gibi çiçekten çiçeğe sokulur. Pervâne gibi ışıktan ışığa atılır. Bu; onun bir tekâmül devresidir. Devresiz tekâmül, mânâsız kanun olmaz. Allahın tabiat ve tekâmül kanunlarına uyarak yetişmeğe mecbur olanlar bu devreleri sevki tabî ile geçirirler. Bu; beşeriyetin manevî rüşde ermemiş devirleridir. Bu devrelerin de his hayatında zarurî mantikî birer yeri vardır. Bir insana, yâni hakikate varacak bir rüşde ermemiş bir insana hayale bağlanma demek onu büsbütün bağısız bırakmak demektir. En büyük boşluk budur. Hayalden başlayarak insan bir çok bağlar değiştirerek hakikate yol bulur ve yol alır. Ve nihayet hakikati bulur ve ona bağlanır. Her bağ hakikate doğru bir yükseliş hamlesi ve halkasıdır. Hiç bağısızlık büsbütün hamlesizlik, hareketsizlik, muamelesizliktir. Bu halde kıyamete kadar insan yerde, ve yıldız gökte kalır

Bunun için:

1 — Sen hakikat nûru ile hayalâtı ayırma.

2 — Hülyalı kulun zevk-i hayalâtını kırma buyurulmaktadır.

Çünkü:

Velev hayale müteveccih olsun; mahlûka bir alâka, bir zevk lâzımdır., Bu; gönlün manevî mayasıdır. Tedricen insanı hakikat zevkine yükseltecek olan bu mayadır, bu mayanın sevidir. Bu zevk, bu muhabbet ve bu alâkanın sevidir.

Çocuk büyümedikçe elindeki bebeğin veya oyuncağın zevkini kaybetmez. Ve daha yüksek bir zevk edinmedikçe elindekini bırakmaz. Çocuk boş kalmaz. Elindekini unutmak için daha tatmin edici, daha câzibini bulmalıdır.

KAN AĞLATAN BİR SEBEP DAHA

13 üncü mısra'da: Hazreti Süleymana kan ağlatan manzaraların biri de şudur:

Bugünkü dünyada hâlâ Allaha tapacak kadar yükselemiyen, hâlâ hayvana, şeytana, şuna buna tapan ve tapmakta devam eden yer yer insan zümrelerinin mevcudiyetidir.

Fraunlar, Sezarlar devirlerinde müstebit hüükümdarlar maddî manevî bütün varlığı şahıslarında toplamağa ve insanlara kendilerini maddî ve manevî merci olarak göstermeğe kalkmışlar, dünyanın putperestlik devrinde bu fenalığı yapmışlar. Dünya, Allahı tanır hale gelince de insanların başlarında saltanat sürenler tac ve tahtlarını manevî desteklerle de desteklemek için kimi kendine Allahın, kimi peygamberin vekili gibi bir paye izafe etmiş ve yine insanları insanlık hukukundan mahrum bir halde kullanmak için alabildiğine cahil bırakmışlardır. Allah nasıl gayri mes'ul ise onlar da insanlara karşı kendilerine birer gayri mes'ul hüviyetler temin etmişlerdir. Bunların istibdadından, baskısından, keyfi tahakkümünden kurtulmak insanlara çok pahalıya mal olmuş, mevcutları nisbeten ve birbirinden farklı zararsız hale kon-

muştur. Fakat hâlâ adacıklar halinde şurada burada Allah-tan gayrisine tapan, en iptidaî hayatı yaşıyan ve birer reisin tahakkümü altında sürü mahiyetinde zümreler kalmıştır.

Cemiyetlerde içtimaî gayret; dünyayı saracak kadar henüz yükselmemiş, anın için bu insan kardeşler haktan, hayattan mahrum dışta atılı kalmıştır. Herkesi kendilerine yabancı sayarlar, yalnız putlarına taparlar ve reislerine kulluk ederler.

İşte Hazreti Süleymanı ağlatacak manzaraların biri de budur. Dünyadaki ilâhî gayretin dünyayı saracak bir şümul ve kemâli henüz peyda etmemesidir.

Putperest; Allaha tapmak hazzından mahrumdur. Bâtıla sarılmış kalmıştır., Fakat onu putundan da ayırmak; büsbütün tesellisiz, ümitsiz, histe, fikirde bağısız bırakmak muzır bin böcek haline koymak olur.

Son

Hûû.. Eyvallah.

Birinci Cildin nihayeti

Kitabın Birinci Cildi burada [13 üncü **Bezm-i Âlî'nin sonunda**] bitiyor.

14 üncü **Bezm-i Âlî** ve 209 uncu sahife ile inşallah ikinci Cild başlamak üzeredir.

Birinci Cildin Fihristi

	<u>Sahife</u>
Mühim bir hâdisе [başlangıç]	3
Önsöz	10
Edebiyat âleminde Metapsychique bir hâdisе	12
[Sayın edib Tевfik Ararad'ın (Vâridât-ı Süleyman) kitabı hakkında beş makalesi]	
Şerh kitabında tutulan usul	37
Aslında hâdisе nasıl başladı	37
Nasıl devam etti ve kitaba müncer oldu	39
(Vâridât-ı Süleyman) şerhi	41
Bezm-i Âlî — I	41
«Nidayi İlâhî» [Nazm].....	42
Bezm-i Âlî — II	52
«Ben aşkı İlâhî ile yandım da uyandım [Nazm]	
«Rindâne şiarım bana mey sunmada hû! çek» [Nazm] ...	58
«Ol kimse kim tarik-ı İlâhîden ayrılır» [Nazm]	64
Bezm-i Âlî — III	68
«Sen; sen değilsin, sen; bensin ancak» [Nazm]	
«Kalbi şeydâ ile Allahına yalvar da açıl» [Nazm]	71
«Sen Yunûs Emre'nin sözünü kıl murakabe» [Nazm]	74

	Sahife
«Bırakın safsatayı felsefeyi» [Nazm]	75
«Kâbeden maksûd-ı âlidir gönüller birliği [Beyit]	76
«Bir nehri ateşin-i teheyyücdür aşk-ı nâb» [Beyit] ...	77
«Bir çöp gibi döndük, yine döndük o denizde [Beyit] ...	77
«Gayetle uzaktan o büyük yangına baktım» [Beyit]	78
Bezm-i Âlî — IV	79
(Ol münkire beyanımdır.) [Nazm]	
«Ey aşk-ı sermedi ile sûzan olan Enis» [Nazm]	82
«Her dem tefekkür eyle (enel-Hak) diyen eri» [Nazm]	83
«Kul var ki bübadet, ve bîzühd-ü bîdua» [Nazm]	85
«Sofîi bîküşayış-ü nâpuhteden sakın.» [Beyit]	98
Bezm-i Âlî — V	104
(Derbeyan-ı ruh) [Nazm]	
Bezm-i Âlî — VI	110
(İmân) [Talim]	
Fâtıhai Şerife hakkındaki murakabe emri	118
Kelam sahibi Allah; dilediği kelâmı dilediğine söyletir	123
Terbiye [Talim]	124
Bezm-i Âlî — VII	428
«Sen seni bilmedikçe» [Nazm]	
(Fânûsuma diğer bir beyanımdır) [Nazm]	133
Bezm-i Âlî — VIII	140
(Hak târife sığmaz, ârife zâhir olur [Talim]	

	Sahife
«Kendi kendinden iştibahın var» [Nazm]	145
Vücut vahdeti	150
Bezm-i Âlî — IX	152
«Sen dua etmekten âciz kaldığın demlerde de» [Nazm]	
Bezm-i Âlî — X	159
(Hakka tapan bâtıla tapmaz) [Talim]	
«Hûûû » [Nazm]	161
Bezm-i Âlî — XI	167
(İdrâk-i şeytanî; imân-ı rahmânîye sekte vermez) [Talim]	
(İmânı tam beyanındadır.) [Nazm]	169
(Kelâm izharının hikmeti) [İzah]	174
(Kimi inandırmak dilersin.) [Talim]	174
Bezm-i Âlî — XII	176
(Ol yerde kim hevâ pürdûd ola) [Talim]	
«Eyvallah...» [Nazm]	177
(Ol abd-i müteredit) [Talim]	184
Bezm-i Âlî — XIII	192
(Hûû... Eyvallah...) [Talim]	
(Fânûs, bu sana beyandır):	197
«Seni senden mi çıkarsın cüce bir hırs-ı hayat» [Nazm]	
(Yine Fânûsa beyanımdır):	200
«İman ki cihadında senin kuvvet-ü ferdir.» [Nazm]	
(Beyan-ı diğer):	203
«Sen nûru hakikatle hayalâtı ayırma» [Nazm]	

İlahiyat Kültür Telifleri Basım ve Yayım
Kurumu'nun

Neşrettiği Kitapların Listesi

<u>İsmi</u>	<u>Yayım sıra No.</u>	<u>Fiatı Krs.</u>
Kurum beyanname ve nizamnamesi	—	10
Köylü kardeş — I	1	50
Köylü kardeşe — II	2	15
Türk ve demokrasi [Köylü kardeşe — III]	3	15
Kur'anı Kerim Türkçesi [Şerhli ve mevzulara göre tasnifli, fihristli ve mükemmel bez ciltli]	4	750
Vâridât-ı Süleyman Şerhi [Din kültürü] Birinci cilt 5		
Köylü kardeşe din bilgisi [İslâmın Beş Şartı]	6	75
Muhacirlere İlâhî borcumuz		15
Kore harbine iştirakimizin siyasî ve dinî mecburiyeti	8	50

—————

— F —

İLÂHİYAT KÜLTÜR TELİFLERİ BASIM
VE YAYIM KURUMU NEŞRİYATININ

Toptan ve Perakende Tevzi Yerleri

Toptan Tevzi Yeri :

KURUM MERKEZİ

İstanbul, Yeni Postane Arkası, Âşirefendi Caddesi
İmar Han 3 üncü Kat No. 23

Telefon : 26948

Perakende Tevzi Yeri :

İstanbulda — Ankara Caddesi No. 62
İBRAHİM HİLMİ KİTABEVİ

Birinci Cildin Fiyatı : 250 Krş.